

VATAN

SIYASİ VE KÜLTÜREL DERGİ

GÜNESİ

- MERHABA
- OKUYUCU MEKTUPLARI
- HÜKÜMET PROGRAMI VE KÜRT SORUNU
- ÜNİTER DEVLET
- KÜRDİSTAN'DA GELİŞEN MÜCADELENİN BOYUTLARI
- DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI VE KÜRT SORUNU
- İLK KÜRT GAZETESİ "KÜRDİSTAN" ÜZERİNE
- HEP KONGRESİ
- KADINLAR VE ERKEKLER EŞİTTİRLER(!)
- CEPHESEL BİRLİK
- EL SALVADOR'DA FMLN
- KÜRDİSTAN'DA İNGİLİZ PROPAGANDASI
- MAHABAD KÜRT CUMHURİYETİ
- Lİ SER ZIMANÉ KURDİ
- BÉBEXTİYA SEYİD Ú FENEKÉN XEMGİN
- ARÉYİC

VATAN

SIYASİ VE KÜLTÜREL DERGİ

GÜNEŞİ

- MERHABA
- OKUYUCU MEKTUPLARI
- ESKİŞEHİR TABUTLUKLARI YIKILMALI
- SEÇİM SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
- TBMM'DE ANDIÇME TÖRENİ VE SAHLANAN ŞOVENİZM
- UĞUR MUMCU'YA BİR ELEŞTİRİ
- SEYİD RIZA VE DERSİM ŞEHİTLERİNİ ANIYORUZ
- ULUSAL KONEERANS TARTIŞMALARI
- AJAN VE KARŞI DEVREÇİ ÖRGÜTLENMELER
- ELEŞTİRİ-ÖZELLEŞTİRİ MEKANİZMASI ÜZERİNE
- KÜRDİSTAN'DA İNGİLİZ PROPAGANDASI
- LAFER ZİMANÉ KURDÎ (III)
- BÉBBEXTİYA SEYİD Û FENEKÉN XEMGİN

MERHABA.

Sömürü ve baskılarla dolu, hareketli bir yılı daha gerilerde bıraktık. Yeni yılda yeni bir sayıyla birlikteyizç 5.sayımız gibi 6.sayımızda çıkar çıkmaz hemen toplatıldı. Dergimiz yöneticilerinin ifadeleri İstanbul DGM'nde alındı. Böylece hakkımızda açılan dava sayısı çıkan her sayımızla birlikte artıyor. 5.sayımız hakkında açılan davanın ilk duruşması 12 Şubat günü DGM'nde başlayacak.

DGM'nin hakkımızda açtığı davalara yeni biri daha eklendi. Fırat-Dicle Yayınları arasında çıkan ve Botan AMEDİ'nin yazdığı Kürtler ve Kürdistan Tarihi - Cilt I adlı kitabımız hakkında da dava açıldı. Kitap hakkında açılan dava 5 Şubat günü yine İstanbul DGM'nde yapıldı. Demirelin tam sivil toplum, konuşan Türkiye ve demokratikleşme anlayışının nemenem bir şey olduğu da ilerici, yurtsever yayınlara, kitaplara karşı sürdürülen baskılara en iyi örnek olduğunu gösteriyor. Değişen bir şey yok. Yine baskı, tehdit, toplatma, ağır hapis ve para cezaları mantığının kolay kolay değişmeyeceğini sergiliyor.

Türkiye'de iktidar vitrin değiştirdi. Demirel-İnönü koalisyon hükümeti, icraatlarına "Kürdistan'a Şefkat! Gezisi"yle başladılar. Türkiye'de demokratikleşme sürecinin başladığını, Kürt realitesini kabul ettiklerini kamuoyuna duyurdular. Ancak kontrgerillanın kitlesel katliamlarına yeni halkalar ekleniyor; Kamil HESAR bu sorunu irdeliyor.

Senar ŞAHİN "Üniter Devlet" sorununu irdeliyor. İnsan Hakları Günü Dünyada, Türkiye'de ve Kürdistan'da değişik etkinliklerle kutlandı. Selim UĞUR; Dünyada, Türkiye'de İnsan Hakları ve Kürt Sorununu tartışıyor.

B.ŞERMİN; İsveç'ten bize yolladığı "Kadınlar ve Erkekler Eşittirler(!)" yazısında kadın sorununu tartışıyor. İlk Kürt Gazetesi "Kürdistan" hakkında bilgiyi bize F.BARAN aktarıyor. HEP Kongresi ve Beklenen Görevler sorununu Ali YILDIZ dile getiriyor.

El Salvador FMLN İsveç sözcülerinden Camilo Sandoval ile Aralık 1989'da yapılan röportajı veriyoruz. Geçen sayımızda yayınlamaya başladığımız Rahip Paul De Bedar'ın Kürdistan'da İngiliz Propagandası 1918-1919 dizi yazısına devam ediyoruz.

Cephesel Birlik Sorununu Lokman POLAT irdeliyor. 22 Ocak 1946 günü kurulan Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin (Mahabad) 46.kuruluş yıldönümü nedeniyle Botan AMEDİ'nin kaleme aldığı tarih yazısını yayınlıyoruz.

Serdar DİCLE'nin Li ser Zimanê Kurdî adlı bilimsel araştırmasının IV. bölümünü yayınlıyoruz. Geçen sayıda başladığımız Felat DİLEVİN'in yazdığı Bêbextiya Seyîd û Fenekên Xemgîn hikayesine sanat-kültür sayfalarında devam ediyoruz. Yine sanat-kültür sayfalarında, Z.XEBAT'ın yazdığı Arêyic adlı zazaca hikayeyi bulacaksınız. Dergimizde Kürtçenin değişik lehçelerinden yazılara yer vermek istediğimizi, bu konuda zazakî, soranî, kurmancî lehçeleriyle yazmak isteyen okuyucularımıza ihtiyaç duyduğumuzu belirtmek isteriz.

Fırat-Dicle Yayıncılık
Ltd. Şti. adına sahibi
Rıfat SEFALİ

Yazı İşleri Müdürü
Nalan ALICI

Hukuk Müşaviri
Av. Eren KESKİN

Yazışma Adresi ve Merkez
Alemdar Mah.K.İsmail Gürkan
Cad.Hamam Sok.Yavuz Han
No/2 Kat4/13 Cağaloğlu / İst.
Tlf:527 33 06

Yurtiçi Hesap No:
İş Bankası Cağaloğlu Şb.
147 816

Döviz Tevdiat Hesabı:
İş Bankası Cağaloğlu Şb.
1940

Abone Koşulları
Yurtiçi yıllık:50.000TL.
Yurtdışı yıllık:60DM.

İlan Tarifesi
İç kapak:800.000TL.
İç sayfa:500.000TL.
1/4 sayfa:200.000TL.

Dizgi:Heval Dizgi
Tlf:513 53 74

Baskı:
Metinler Mat.

Dağıtım:
Gameda

İÇİNDEKİLER

Vatan Güneşi'nden merhaba.....	2
Okuyucu mektupları.....	3
Hükümet programı ve Kürt sorunu.....	5
Üniter devlet üzerine.....	11
Dünyada ve Türkiye'de insan hakları ve Kürt sorunu.....	15
Kürdistan'da gelişen mücadelenin boyutları.....	21
İlk Kürt gazetesi Kürdistan Üzerine	24
Mücadelenin dayattığı görev cephesel birlik....	26
El Salvador'da FMLN iktidara yürüyor.....	32
Mahabad Kürt cumhuriyeti.....	41
HEP'in kongresi ve bekleyen görevler.....	50
Kürdistan'da İngiliz propagandası.....	53
Kadınlar ve erkekler eşittirler.....	60
Li ser zimanê Kürdî.....	64
Arêyic.....	69
Bêbextiya seyîd û fenekên xemgîn.....	72
Şiirler.....	77
Bildiri.....	79

Değerli Vatan Güneşi Mensupları!

İçinden geçmekte olduğumuz önemli süreçte tekrardan yayın faaliyetine geçmenizden büyük memnunluk duyduk. Buna uygun rolünüzü başarıyla yerine getireceğinize, her türlü baskı ve yıldırmalara karşı kararlı ve fedakarca duracağınıza, düşmana bu cepheden ve yenilgilerin tattırılmasında sizlerin de sağlam bir duruş ve çabanın sahibi olacağına inancımız tamdır.

Bu anlamda 92 yılına girerken, insanlık kavganızda üstün başarılar diler, saygı ve selamlarımızı iletiriz. En içten dileklerimizle

Abdullah KANAT

Değerli dostlar

Önce Hasan Yıldız'ın Aşiretten Ulusallığa Doğru Kürtler adlı çalışması, ardından da Vatan Güneşi'nin 5.sayısı elime geçtiğinde henüz Eskişehir'deki hücrelerdeydim. Yayınlarınızı aldığımı bildiren teşekkür mektubunu orada kaleme almıştım; Ancak ansızın geldiğimiz yerlere sevk edildiğimiz haberi çıkınca postalamaktan vazgeçtim. Zira intikamcı bir tutumla hareket ediyorlardı, bu nedenle yazdıklarımızın muhatabının eline geçmesi olasılığı düşüktü. En azından güven vermiyordu.

Yayınlarınız Eskişehir'deki hücrede elime ulaşan iki kitabı oluşturuyordu. Başkaca birşeyin olmadığı bir ortamda elime ulaşmaları, onlara normal zamandakinden değişik bir anlam ve değer kattı. Bu nedenle ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Vatan Güneşi'nin yeniden yayın hayatına devam etmesi çok sevindirici. Yeni dönem için başarılar diliyorum.

Bir ara Vatan Güneşi için Eskişehir sevkini öyküsünü yazıp göndermeyi düşündüm (daha Eskişehir'deyken), ancak; cezaevinin tahliye edilmesiyle bu düşünceden vazgeçtim. Zira gündemden düşecekti.

A. Mahkemesi kararı lehimizde çıkarsa dışarda yüzyüze görüşmeyi dileyerek sonluyorum.

Derginiz bütün emekçilerine selamlar, sevgiler.

Başarılar dileğiyle

Cemil GÜNDOĞAN

Merhaba

Size daha Malatya'dayken yazacaktım, bizi Eskişehir'e götürdüler. Orada yoğun bir imha ve işkence operasyonuna maruz kaldık. Tavrımızla ve kamuoyunun da yoğun ve aktif desteğiyle durumu değiştirerek oradan çıkabildik. Şimdi G.Antep özel tip cezaevindeyim, gördüğümüz işkencenin izleri hala devam ediyor. Kaburgalarımdaya epeyce hasar oluştu. Ama moral olarak çok iyiyim çünkü bu saldırıların niçin ve neden yapıldığını çok iyi biliyorum.

Önemli olan her şart altında ülke ve halk sevgisini yüreğimizde taşımak ve bağımsızlık tutkusunu kendimizde yaşatmaktır.

Tüm saldırı ve baskıların nedeni budur.

Bu arada yayıncılık olarak yeniden sürece başlamış olmanıza sevindim. Fırat-Dicle yayıncılığa ve Vatan Güneşi'ne bu vesileyle başarılar diliyorum ve

tüm çalışan, emeği geçen arkadaşları kutluyorum.

Derginize zaman zaman Kürtçe ve Türkçe şiirlerimi göndermeye çalışacağım.

Bu arada Anayasa Mahkemesi bizim 125. madde ile ilgili durumu bilinçli olarak sürüncemede tutuyorlar. Kamuoyu, yurtsever ve ilerici çevreler bu konuda suskun, oysa kendi hukuklarını öylesine aleni olarak çiğniyorlar ki, Anayasa Mahkemesinin bu ırkçı tutumu rahatlıkla teşhir edilip kamuoyu oluşturulabilir.

Fakat bu konu yeterince irdelenmiyor.

Vatan Güneşi çalışanlarını özlemle kucaklar selamlarımı sunarım.

Salih ÖZÇELİK

Merhaba

Esaret koşullarının beni halkımızdan ve siz değerli dostlardan fiziki olarak ayırmış olmasının acı burukluğunu yaşarken, yeni yılın halkımıza ve dünya insanlığına Özgürlük, Barış ve Kardeşlik yılı olması dileğiyle hepinizin yeni yılını kutlarım.

Son gönderdiğiniz Vatan Güneşi Dergisi ile Aşiretten Ulusallığa Doğru Kürtler kitabını Eskişehir tabutluklarında aldım ve Vatan Güneşi'nin yeniden yayın hayatına başlamasından büyük bir sevinç duydum.

Mücadele yaşamınızda en içten başarı dileklerimi sunarım.

Mahmut KARDAŞ

Değerli Dostlar,

Genişçe haberdar olduğunuza inandığım gelişmelerin sonucu olarak, Malatya'dan Eskişehir Tabutluklarına, oradan da G.Antep Özel Tıp Cezaevinde şimdilik noktalanmış bir seyahat yaptık.

Seyahatler oldukça masraflı oluyor. Talanı da bir intikam aracı olarak kullandıklarından, her şeyiyle evimizi(!) yeniden kurmak durumundayız. En büyük gereksinim de kitaba kuşkusuz. Eskişehir'deyken "Aşiretten Ulusallığa Doğru Kürtler" ile Vatan Güneşi'nin 5.sayısı bana geldi. Sizin yayınevinizin daha önce yayınladığı Botan Amedi'nin çalışması da Malatya'dayken geldi. Ama orada kaldı.

Vatan Güneşi'ne yeniden "Hoş Geldin" diyor, yayın yaşamında başarılar diliyorum.

Sizden isteğim, yayınlanmış ve yayınlanacak olan tüm kitaplarınızdan, özellikle de ülkemiz tarihi, sosyal-siyasal yapılanmasına ilişkin çalışmaları göndermeniz.

Vatan Güneşi'nin de sürekli gönderilmesi bizi sevindirir. Gönderi tarzınıza göre siz belirleyin. Olanaklarınız elvermiyorsa, ödemeli gönderebilirsiniz.

Bundan sonra, olanaklar elverdiğince yazışmaya çalışırız. Vatan Güneşi'nin ilk dört sayısını da elinizde varsa gönderirseniz çok iyi olur. "...Kapitalizmin Gelişmesi" çalışmasını bütünlüklü olarak okumak istiyorum. Eleştiri ve önerilerimi yazarım.

Yeni başlangıçta başarı dileklerimle selam ve sevgilerimi iletiyorum.

Yılmaz DAĞLUM

HÜKÜMET PROGRAMI

TÜRKİYE'DE DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİ

VE

KÜRT SORUNU

Kamil HESAR

DYP-SHP koalisyon hükümeti, TBMM'nden güvenoyu aldıktan sonra resmen göreve başladı. DYP ve SHP'li milletvekilleriyle Türkeş'in grubuna mensup milletvekilleri hükümet programını onaylayarak güvenoyu verdiler.

Demirel-İnönü hükümetinin programı dört paketten oluşuyor. Programda; "Demokratikleşme, Güneydoğu, Ekonomik onarım ve canlanma ile Yatırım Paketleri" yer alıyor. Hükümet programının paketler halinde sıralanan maddelerini özet olarak şöyle sıralayabiliriz:

Programın "Demokratikleşme Paketi"nde; "Paris Şartını esas alan çağdaş, tam demokratik yeni bir sivil toplum Anayasası hazırlanacak. Yargı tam bağımsız hale getirilecek, 12 Eylül yöneticilerine özel dokunulmazlık getiren Anayasanın 15. maddesi kaldırılacak. Yeni seçim yasası hazırlanacak, sorgulamada avukat bulundurulacak, vb..." başlıkları sıralanıyor.

"Güneydoğu Paketi" bölümünde; "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Koruculuk Sistemi gözden geçirilecek, suçsuz yöre halkına şelkatle yaklaşılabilecek ve halkla güven bağı kurulacak. Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısından ödün verilmeyecek. Herkes anadilini konuşabilecek, Kürt kültürünü, tarihini, folklorunu araştırabilecek. Bölgesel gelişme politikası uygulanacak." yer alıyor.

"Onarım ve canlanma paketi"nde; "öncelikle enflasyon düşürülecek, bu amaçla kamu açıkları asgariye çekilecek, faizler düşürülecek. KİT'ler özertleştirilecek, vs..." şeklinde sıralanıyor.

"Yatırım paketi" bölümünde işe; "GAP kapsamındaki yatırımlar hızlandırılacak. Memura sendika hakkı verilecek. Erken emeklilik getirilecek. Öncelikle evi olmayanlara kredi verilecek. Zorunlu eğitim en az sekiz yıl olacak. YÖK kaldırılacak. Üniversite özerk olacak. Yeşil kart uygulaması gerçekleştirilecek. Asker sayısı ve askerlik süresi

YÖK'e Hayır yürüyüşünden bir görünüm

düşürülecek. Silahlı kuvvetler organize edilecek. MİT'in açık ve kapalı faaliyetleri yeniden düzenlenecek, vs..." başlıkları halinde sıralanıyor.

Yukarıda özetini sunduğumuz hükümet programının içeriğini ele almadan önce önemli bir noktanın altını çizmek gerekiyor. Hükümet programı, Türkiye'de demokratikleşme sorununu ciddi bir şekilde çözümlenmekten oldukça uzaktır. Çünkü Türkiye'de demokratikleşme çnünde çok önemli ve ciddi engeller vardır. Bu engeller ortadan kaldırılmadan demokratikleşme sorunu çözümlenemez. Bu engelleri başlıca ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi ve en önemlisi Kürt sorunudur. İkincisi, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze değin Türkiye'de gelenekselleştirilmiş askeri yapılanma ve üstlendiği misyondur. Şurası bir gerçektir ki Türkiye'de sivil yönetimlere de yön veren, Genel Kurmay'dır. Gelmiş geçmiş Türk hükümet başkanları (başbakanlar) ve devlet başkanları (cumhurbaşkanları) ikircimsiz bir tutumla askerlerin talimatları sınırını aşmamışlardır.

Kürt sorunu ve Türkiye'nin siyasi yapılanmasına yön veren askersel mantığı kökten-

ci bir şekilde çözüme kavuşturmadan; sadece kağıt üzerinde birçok, yeni ve ileriye yönelik olumlu şeyler belirtmek, bunları program paketleri halinde kamuoyuna sunmak yetmiyor. Bu çerçevede hükümet programı ile bu programı yaşama geçirmeye çalışan koalisyon ortakları partilerin programları arasında bir paralellik olmakla birlikte geleceğe yönelik göreceli bir yenileme de hemen göze çarpmaktadır. Ancak köktenci bir değişim hem koalisyon ortakları partilerin programında, hem de bunların ortak paydalarının bir yansıması olarak ortaya çıkan hükümet programında sözkonusu değildir. Öz itibarıyla koalisyon partileri de yeni olmayıp Türkiye'de kokuşmuş sömürgeci sermaye düzeninin savunucuları ve devam ettiricileridir. Bu şekliyle de DYP-SHP koalisyon hükümeti özünde bir vitrin değişikliğidir. ANAP'tan önemli bir icraat farklılığı yoktur ve olmayacak da.

Türkiye'de ve hemen hemen tüm dünyada iktidar değişiklikleriyle birlikte kamuoyuna yeni programlar sunuluyor. Hatta Türkiye'de olduğu gibi iktidarda olan bir partinin hükümet sürecinde yapılan parti kongresinde yönetim ve parti genel başkanlığı değişikliği; yeni bir hükümetin kurulmasına neden olabiliyor. Ve üstelik aynı parti olmasına rağmen, sadece başbakan ve bazı bakanlıklarda isim değişikliği yapılarak, yeni bir program gibi kamuoyuna sunuluyor. Yakın geçmişte Türkiye ve Kürdistan kamuoyu karşısına çıkan Akbulut ve Yılmaz'ın ANAP hükümetleri buna en güzel örneklerdir. Bu durumu başka bir şekilde ifade edersek, kağıt üzerine geçirilen vaatler değil, asıl önemli olan o parti veya partilerin hangi düzene hizmet ettikleri, hangi sınıfın temsilcisi olduğudur. Bu bağlamda soruna yaklaşıldığında, Türkiye ve Kürdistan halklarının, geniş emekçi, ezilen kesimlerin ulusal, toplumsal

ve ekonomik sorunlarına bu hükümetin de birşey getiremeyeceği; varolan sorunları çözümlenemeyeceği kendiliğinden ortaya çıkıyor. Özellikle Kürt halkının sorunları açısından DYP-SHP koalisyon hükümeti de ANAP hükümetleri gibi birer savaş hükümeti özelliğini taşıyor. Bunları biraz daha açmakta yarar vardır.

Doğan Güreş'in şefkat gezisi

Kürdistan'da acımasız bir savaşın sürdü-
rildiğini artık hükümet yetkilileri dahi itiraf etmek zorunda kalıyor. Kürt halk kitlelerinin özlem ve istekleri, yükselen ulusal muhalefeti karşısında ANAP hükümeti korucu-

luk sistemini, özel timleri, olağanüstü hal "bölge valiliği"ni devreye soktu. Şimdi de Demirel-İnönü hükümet programında, bu sorunlar gözden geçirilecek deniliyor. Hükümet güvenoyu aldıktan hemen sonra ilk icraatları olarak Başbakan Demirel, Başbakan Yardımcısı İnönü, bazı bakanlar, bazı yöre milletvekilleri ve Genel Kurmay Başkanı'ndan oluşan heyetlerin Siirt, Batman, Diyarbakır, Mardin ve Şırnak illerini kapsamına alan Kürdistan gezisi önemli ve düşündürücüdür. Demirel'in Şefkat gezisi olarak nitelendirildiği bu geziyi aslında bir sefer, yeni bir fetih olarak görmek gerekiyor. Çünkü hükümetin baş gündem maddesi Kürt sorunudur ve bu sorununda başında bu şller gelmektedir. Çünkü bu illerde Kürt seçmeni Türk düzen partileriyle, tümünden köprüleri atmıştır. Demirel ve İnönü bölge halkının güvenini yeniden kazanmak için oralara gittiler, mitingler düzenlediler ve bol bol vatan, millet, Sakarya nutukları attılar. Demirel gezi sırasında böşgede yaptığı basın açıklamasında Kürt realitesini kabul ettiğini belirtti. Yine Demirel ve İnönü konuştukları tüm illerde herkesin "birinci sınıf vatandaş" olduğunu işkenceyi ve haksız baskıları durduracaklarını vs. vs... belirterek halktan güven istediler.

Demirel ve İnönü Kürt illerinde söyledikleri kandırmaca vaadlere ve demogojik sözlere halkımızın karnı toktur. Çünkü yine Kürdistan'da hemen hemen hergün açık infazlar yapılıyor. Kontrgerilla harıl harıl çalışıyor. Kitle katliamlarına Kulp ve Lice'de yeni bir halka daha eklenerek bu hükümetin de ne derece Kürt düşmanı olduğu tartışmasız bir şekilde sergilendi. Ve Kürdistan'daki vahşet, tüm acımasızlığıyla devam ediyor.

Türkiye'de demokratikleşme sorunu kilit bir sorundur ve bu sorun direk Kürt soru-

nuyla askeri yönetim anlayışı sorununa bağlıdır. Türkiye'de sivil toplumun ve demokrasi- nin yerleşmesi, demokratikleşmede adım atabilmesi için önce sorunu TBMM'den başlatmak gerekiyor. Öncelikle yeni bir Anayasa hazırlanarak Genel Kurmay Başkanlığı Milli Savunma Bakanlığına bağlanmalıdır. Türk ordusuna önemli misyon yükleyen ve zaman zaman ordunun sivil yönetime el koyarak demokrasiyi kesintiye uğratacak girişimleri ortadan kaldıracı yeni yasalar getirilmelidir. Anayasada Kürtler bir halk, bir ulus olarak kabul edilmeli ve Kürtlerin ülkesi, yani O'nun eskiden beri yerleşik olduğu bölgesi Kürdistan olarak kabul edilmelidir. Bu Anayasa değişikliklerine bağlı olarak başta TBMM'nde olmak üzere yaşamın her alanında Kürtçe, resmen tanınmalı; radyo, televizyon, okul gibi yerlerde Kürtçe'nin kullanılmasına bulunmalı. Akabinde Demirel ve İnönü Kürt parti temsilcileriyle resmen görüşmelere başlamalıdır. Kürdistan'da özel tim, koruculuk sistemi, "bölge valiliği" hemen kaldırılmalı. Türkiye çapında tüm DGM'ler feshedilmeli, vs. vs...

Demokratikleşme konusunda belirtmeye gerek yok ki TBMM dahi demokratik bir meclis değildir ve 72 yıldır halklarımızı temsil etmiyor. Bu inkar ve imha politikası halen sürdürülmektedir. Bu yüzden Andıçme sırasında birer cümle yemin metnine ilave yapan Leyla Zana ve Hatip Dicle'nin konuşma kürsüsüne hücum edildi, sözleri geri aldırıldı ve haftalarca bu sorun yapılarak şovenizm körüklendi. Bu yüzden Kürt sorunu mecliste görüşülken aynı kürsüde konuşan Mahmut Arınak'a müdahale edildi, konuşmasına izin verilmedi. Başta Demirel'e sormak gerekiyor, Kürt halkının oylarıyla meclise gelen bu milletvekillerine hücum eden, küfreden, onları tartaklayan kendi partilerine mensup milletvekilleri birer özel tim midir? Teksas kovboy-

ları mıdır? Eğer gerçekten demokratikleşmeden ve konuşan bir Türkiye'den yana iseniz, en başta kendi partinize bir çekidüzen vermeniz gerekiyor. Daha da önemlisi önce kendiniz değişmeli, kendinizle birlikte partinizi ve programınızı değiştirmelisiniz ki meydanlarda ve mecliste çektiğiniz "demokrasi nutku"nuza kitleler inanabilsin. Aynı şeyleri İnönü için de söyleyebiliriz.

Başbakan Demirel, "Güneydoğu" (doğrusu Kürdistan'dır) sorunu konusunda ANAP Genel Başkanı M.Yılmaz'la yaptığı görüşmede, sorunun Mecliste basına ve Tv'de açık bir şekilde tartışmaktan yana olduğunu belirtmişti. Sorunları kamuoyuna açık tartışmak elbette iyi ve yararlıdır. Ancak sayın Demirel ve hükümet ortağı sayın İnönü'nün bir türlü görmek istemedikleri bir gerçeklik vardır. Mecliste grubu bulunan veya milletvekili bulunduran siyasi partilerin durumu ortadadır. Ecevit, Türkeş, Erbakan ve Yılmaz'la sorunu tartışacak olan Demirel ve İnönü çok iyi biliyorlar ki Mecliste Kürt halkını temsil edecek, sorunlarını tartışacak siyasi bir parti mevcut değildir. Mecliste bulunan partilerin tümü de Kürt ve Türk halklarının gerçek kardeşliğini istemektedir. Kürt halkının kendi kaderini tayin etme hakkını kabul etmeden, halkların eşitliği sağlanmadan kardeşlikten bahsedilemez; "herkes birinci sınıf vatandaşdır" sözleri birer demogojiden başka anlam ifade edemez. Kürt halkı Demirel'den, İnönü'den ve diğer düzen partilerinden sadaka istemiyor. Kürt halkı kendi ülkesinde özgürce ve Türk halkıyla eşit olarak yaşamak istiyor. Açıkta ki Kürt halkını Kürt örgütleri temsil ediyor. Yoksa Meclisteki partiler, kendi aralarında Kürt sorununu yıllarca tartışsalar da, soruna çözüm getirilemez. Soruna gerçekçi çözüm getirmenin yolu, Kürt siyasi örgütleriyle görüşüp bir anlaşmaya varmaktan geçer. De-

mirel ve İnönü'nün şu anda izledikleri politika, M.Kemal'in 72 yıl önce temelini attığı sömürgeci, ikiyüzlü burjuva politikasıdır. M.Kemal'de o dönemde Kürdistan illerinden seçtiği Kürt ağa, bey, şeyh ve aşiret reislerinden oluşan 72 kişiyi "Kürdistan Mebusu" olarak TBMM'ne getirtmişti. Osmanlı İmparatorluğunun enkazı üzerinde kurulan Türk devletinin ilk dönemleri olduğu ve uluslararası planda henüz resmen tanınmadığı için M.Kemal'in Kürtlere ihtiyacı vardı. M.Kemal, bu 72 kişiye imzalattığı belgeleri Lozan'a ve öbür uluslararası platformlara yollayarak TBMM'nin Türkleri ve Kürtlere temsil ettiğini belirttiler ve bu sayede bir itibar sahibi oldular. Daha sonraki gelişmeler ise biliniyor. M.Kemal'in direktifiyle Meclise mülli kıyafetiyle gelip nutuk atan Dersim mebusu Hasan Hayri'nin bilahare İstiklal Mahkemesinde nasıl darağacını boyladığı oldukça öğreticidir. M.Kemal'in bu insanları nasıl kullanıp paçavraya çevirdiğini ve sonunda tarihin çöp kutusuna attığını şüphesiz Demirel de, İnönü de çok iyi biliyor. Fakat bu durumu sadece onlar değil; Kürt siyasi hareketleri de, Kürt halkı da çok iyi biliyor ve yaşanan bu olaylardan önemli ve öğretici derslerde çıkarıyor. Hükümetin ve öbür düzen partilerinin bir noktayı çok iyi bilmeleri gerekir. Kürt halkı da Türk halkı da 1920'lerin, 1923'lerin halkları değil. Halkları birbirine düşman yaparak kırdıranlar ortadadır. Bunun ağır faturasını da her iki halk ve özellikle Kürt halkı ödemektedir. Hemen hemen her gün dökülen kanların sorumluları ne Kürt halkıdır, ne de Türk halkıdır. Bunun sorumluları, her iki halkın devrimci, demokrat, yurseven örgütleri de değildir. Bunun sorumluları tektir. Sömürgeci burjuva düzeni ve bu çağdışı düzenin bizzat temsilcileridir. Şunu herkes iyi bilmeli ki hiçbir siyasi Kürt hareketi kan dökmekten yana değildir. Eğer Kürt örgütleri bu yöntemlere baş-

vuruyorlarsa, başka seçenekleri kalmadığındandır.

Programın "onarım ve canlanma paketi" ile "yatırım paketi"nde sıralanan maddelerin tümünden gerçekleşmesi de bu hükümetten beklenemez. Örneğin hükümetin başbelası olan enflasyon sorunu Türkiye'nin en büyük sorunlarından biridir. Yüzde 70'lerde duran enflasyonu Demirel'in 500 günde tek haneli bir rakama indireceği vaad ediliyor. Herşeyden önce İMF reçeteleriyle enflasyonu aşağılara çekmek mümkün değildir. ANAP hükümetlerinde olduğu gibi Demirel-İnönü hükümetinde de enflasyona çözümler getirilemez. İşsizlik durdurulamaz. Geçmişte olduğu gibi şimdi de hemen hergün birçok işkolunda işçiler gruplar halinde işten çıkarılıyor. İşten atılan işçiler ise haklı eylemlere geçiyor. İşçilerin hak arama eylemleri ise polis coplarıyla engellenmeye çalışılıyor. Son günlerde artan bu polis baskılarını bile Demirel'in "şefaf karakol" mantığını tüm Türkiye ve Kürdistan halklarının gözleri önüne seriliyor.

Kürt sorununda olduğu gibi Türkiye'nin siyasal ve toplumsal sorunlarında da Demirel ve İnönü'nün bazı sorunlara parmak basmalarında isabet yoktur. Dünyada, Türkiye'de, Kürdistan'da ve Ortadoğu'daki hızlı gelişmeler ve Türk-Kürt halklarının yükselen ulusal ve toplumsal muhalefeti karşısında hükümet yetkililerinde nitel bir değişim görünmemektedir. Örneğin demokrasi konusunda, Kürt sorunu konusunda Demirel ve İnönü sadece kenarından, ucundan parmak basabilmekteler. Ama asıl niyetlerini de bir türlü gizlemeyi başaramamaktadırlar. Bir taraftan Kürt realitesini kabul etmek zorunda kalıyorlar, demokratikleşmenin zorunluluğundan söz ediyorlar. Ama öbür taraftan da son günlerde çıkardıkları yeni yasalarla özel ordu yetiştirip Kürdistan'a yollama ha-

zırlığını yapmaktadırlar. Özel ordu, diğer bir deyişle paralı ordunun resmen göreve başlaması, Kürdistan'a yerleşmesi; Kontrgerillanın legalleşmesidir. Kürt halkının yeniden ve bir kez daha potansiyel düşman olarak ilan edilmesidir. Bunun ne derece demokratikleşme ve demokrasi hukukuyla bağdaştığı ortadadır. Hükümet, DGM'nden hiç söz etmemektedir. Peki sormazlar mı DGM hangi hukuk ilkelerine uygun çalışmaktadır. DGM dururken hangi bağımsız yargıdan bahsedilebilir. Yine ilerici kitaplar,

çe ağırlaşan ulusal, toplumsal, ekonomik, siyasal sorunlar geçici değil yapısaldır ve gittikçe derinleşiyor, büyük bir kriz haline geliyor. Bugünkü hükümetin ve Meclisteki siyasal tablo bileşimi gözönüne getirildiğinde; sorunların köktenci çözümünü Meclisten beklemek saflık olur. Asıl çözüm parlamento dışındaki siyasal güçlere düşmektedir. Kürt halkının kendi kaderini tayin etme hakkı ve Türk-Kürt halklarının gerçek kardeşliğini baz alan Türkiye ve Kürdistan demokrasi, özgürlük, sosyalizm sorunlarını temel alan

Özel Ordu'nun Kürdistan'da oluşturulması çalışmaları

dergiler, gazeteler toplatılıyor; yetkilileri hakkında DGM'lerde davalar açılırken; konuşan Türkiye'den nasıl sözedilebilir. Kürt tutsaklar halen 125'ten zindanlarda ömür tüketirken ve bunlar şartlı tahliyeden yararlanamazken; hangi eşitlikten bahsedilebilir? Açıktır ki hükümet demogoji yapıyor ve açıktan açığa havuç sopa politikasını yaşamın her alanında uyguluyor.

Kısacası özetlemek gerekirse Türkiye'de ve Kürdistan'da var olan ve gittik-

Türk ve Kürt halklarının devrimci, yurtsever, demokrat güçlerine önemli hayati görev ve sorumluluklar düşüyor. Ortak paydalrda mücadeleyi yükseltmek, düzen partilerinin nemenem halk düşmanları olduğunu kitlelere göstermek; yükselen muhalefeti sağlam bir kanalda iktidara doğru yürütmek ve örgütlemek göreviyle karşı karşıyayız. Bu konuda tüm devrimci-yursever güçlere özverili görev ve sorumluluklar düşüyor. Ve hepimiz görev başına diyoruz!..

"ÜNİTER DEVLET" ÜZERİNE.

20 Ekim seçimleri sonucunda hiçbir burjuva partisi tek başına hükümeti kuracak çoğunlukta milletvekilini çıkartamadı. Seçim sonuçları hiçbir burjuva partisinin Türkiye ve Kürdistan halk kitleleri nezdinde "umut" olmadığı gerçeğini ortaya koydu.

Sömürgeci tekelci burjuva çevreleri, burjuva düzenin politik temsil düzeyinde derinleşen krizi bertaraf etmek için DYP-SHP koalisyonunu oluşturdu. Bu koalisyonun kurulması T.C. devletinin esas idaresini elinde bulunduran MGK (Milli Güvenlik Kurulu)nun ve ordunun istemiydi.

Türkiye devlet yönetimini elinde bulunduran, resmi ideolojiyi uygulayan ve özel savaş mekanizmasını Kürdistan halkına karşı sürdüren MGK'nın ta kendisidir. DYP-SHP koalisyonunun temel amacı burjuva düzenini bataklıktan kurtarma ve çürüyen yanını onarma amacıdır.

Bu koalisyon MGK patentli politikayı uygulamaktan başka birşey yapamayacaktır. DYP-SHP koalisyonunun Kürt sorununa "demokratik" tarzda yaklaşma imajı da bir aldatmacadan başka birşey değildir.

"Türkiye, devleti, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür", "Türkiye'nin üniter devlet niteliği tartışılmaz" vb. gibi açıklamalar DYP-SHP koalisyonunun "devletin en üst organı olan MGK"nın resmi politikasının uygulayıcısı olduğunun iyi bir örneğidir.

Türkiye'de "demokratikleşme" olayı salt bir hükümet değişikliğiyle ve bu hükümetin demokratikleşme doğrultusunda bazı hedefleri ilan etmesiyle oluşacak bir olay değildir. Ordu ve MİT mevcut durumunu korurken, MGK ve Kontrgerilla gibi kurumlar orta yerde dururken, demokratik, insani hak ve özgürlükler her zaman tehdit altında iken ve en önemlisi Kürt Ulusal Sorunu çözüm-

lenmeden demokratikleşme olayı nasıl hayata geçirilir.

Şu iyice bilinsin, Kürt sorunu çözümlenmeden Türkiye'de demokratikleşme süreci başarıya ulaşamaz. Türkiye'de demokrasi yerleşemez. Zaten "üniter devlet"le Kürt ulusal sorunu bir arada savunulamaz. Bunlar birbiriyle çelişen, birbirlerine taban tabana zıt iki olgudurlar.

DYP-SHP koalisyon hükümetinin Kürt ulusal sorununa bakışı, ANAP hükümetinden farksızdır. Hatta koalisyonun Kürt ulusal sorununa yaklaşımı Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dan daha da geridir. Devlet Başkanı Turgut Özal'ın "Federasyon görüşünün tartışılabileceğini" söylemesinin ardından koalisyon ortağının başı Süleyman Demirel ve Erdal İnönü'nün gösterdikleri tepki bilinmektedir. Milliyet Gazetesinden Nur Batur'un Ankara kaynaklı haberine göre: "Demirel hükümeti federasyon da dahil, Türkiye'nin üniter devlet yapısını sarsacak bir tartışma içine girmeyeceğini kesin bir üslupla vurguluyor."

Koalisyon hükümetinin "Kürt politikası" özünde kandırmaca ve kitleler üzerinde teredütler yaratma politikasıdır. DYP-SHP hükümeti bu aldatıcı "liberal" politikalarıyla Kürt ulusal demokratik mücadelesini düzen içinde eritmeye çalışmaktadırlar. Demokrasi havariliği ve demogojisiy-

le amaçlanan kitleleri atalete sürüklemek, ulusal ve sınıfsal mücadeleyi düzen içi reformist bir seçenikle oyalamaktır.

Vatan Güneşi dergisininin 5. ve 6. sayısında "HEP'in politikasızlığı ve seçimlerde içine girdiği çıkmaz" konusuna genişçe değinildiği için burda üzerinde durmuyorum. Ülkemizdeki sağ ve sol sapmanın özünde aynı olan çarpık ve tutarsız seçim politikalarının yanlışlığı, reformist anlayışın gelişip güçlenmesine yaranması, Kürt ulusal sorunun çözümlenmesinde parlamento hayallerinin yayılması ve Türk "sosyal demokratların" kuyruğuna takılmaların devrimci eleştirisi VATAN GÜNEŞİ tarafından yapıldı ve doğru devrimci sosyalist tavır yeterince bilince çıkartıldı.

DYP-SHP koalisyon hükümetinin temel politik anlayışı "üniter devlet" savunusudur. "Üniter devlet" politikası T.C.'nin kuruluşundan günümüze dek uygulana gelen resmi bir politikadır. Halkların inkarına ve düşmanlığına dayalı bir politikadır.

"Üniter devlet" politikasının tarihsel arka planı ta, jöntürlere, İttihat ve Terrakiye dayanmaktadır. 1908'lerden beri Türkiye'de egemen ulus şövenizmine dayalı ırkçı bir milliyetçilik geliştirilmiştir. Türkiye'deki ırkçı-şöven uygulamalar

dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir boyuta ulaşmıştır. T.C. devletinin, devletle ilgili resmi ideolojik tezlerinin temeli "üniter devlet" anlayışı olmuştur. Kemalist milliyetçiliğin "üniter devlet" düşüncesi Jöntürklük ve İttihat ve Terraki milliyetçiliğine dayanmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun dağılma sürecinde Türk milliyetçiliğinin "Kurtuluş savaşı" dediği olgu, esas olarak Anadolu'da Rum, Ermeni ve Kürtlere karşı Türkleştirme savaşıdır. Doçent Fikret BAŞKAYA "Paradigmanın İflası, Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş" adlı bilimsel yapıtında Türk kurtuluş savaşının anti emperyalist bir yönünün olmadığı ve esas olarak Kürt ulusu ve diğer azınlık halklara karşı bir savaş olduğunu belgesel kaynaklara ve bilimsel verilere dayandırarak açıkça belirtmektedir.

1920'lerde Osmanlı İmparatorluğunun enkazı üzerinde oluşturulan T.C. devleti Kürt ulusu ve diğer azınlık halkları inkar temelinde ve asimilasyoncu bir politika uygulayarak, tek ulus ve tek devlet anlayışı olan "üniter devlet'i uygulamaya koydu. Ve böylece Türk ulusunun tanımı ve kapsamı ile ilgili ırkçı-şöven tezler devlet eliyle geliştirildi. Üstün ırka dayalı Türk Tarih tezi, Güneş Dil Teorisi vb. ırkçı düşünceler bizzat T.C. devletinin resmi Kemalist milli-

yetçiliğinin politikası haline geldi. T.C. devletinin kuruluşundan 1960'lara dek "Türk Ulusu" tanımında egemen olan anlayış "Türk ulusunun soyları Orta Asya'dan gelen Türklerden oluştuğu, Anadolu'da yaşayan herkesin Türk olduğu, Kürtlerin ve müslüman azınlıkların da soyları Orta Asya'dan gelen Türkler oldukları" belirtilmekteydi. Gelişen zaman süreci içerisinde, bu saçma ırkçı-milliyetçi "Türk ulusu" tanımı iflas edince, yeni bir "Türk ulusu" tanımını arayışı içerisine girildi.

1960'lardan sonra Orta Asya dayanaklı ırkçı tezler gerilemeye doğru başgösterirken, bu sefer Anadolu dayanaklı "Türk ulusu" tezleri güçlenmeye başladı. Bunların bu yeni tezine göre: "Türkler Anadolu'nun yerli halklarıyla kaynaştılar ve bu kaynaşma sonucu Türk ulusu oluştu." Tek devlet-tek ulus mantığına dayalı T.C.'de onlara göre, böylece tek ulustan oluşan homojen yapılı merkezi bir devlet yapılanması oluyor.

Sol maskeyle cilalanmış, Kemalist milliyetçi YÖN hareketlerinin kadroları ve özellikle Doğan AVCI-OĞLU bu yeni "Türk ulusu" tanımını geliştirmeye çalıştı. Kemalist milliyetçiliğin en bağınaz takipçileri olan Bülent ECEVİT ve Erdal İNÖNÜ de günümüzde tek bir "Türk ulusu" muhtevasına dayalı,

tek ulus, tek devlet anlayışının "üniter devlet" politikasının en has savunucusudurlar.

Bunlara göre nasıl ki Amerika'da, İngiliz, Kızılderili, Avrupalı, İrlandalı, Yunanlı, İtalyan varsa ve bunların hiçbiri ayrı bir ulusu değil de Amerikan ulusunu oluşturuyorsa, Anadolu'da Kürt, Türk, Arap, Laz, Çerkez, Arnavut, Rum ve Ermenilerin kaynaşmasıyla Türk ulusu oluşmuştur. Yani bunların tümünden tek bir Türk ulusu meydana gelmiştir. Ve yine nasıki Amerikan ulusunu oluşturanların tümü İngilizce konuşuyorlarsa ve resmi dil İngilizceyse, Anadolu'dakilerin de tümü Türkçeyi konuşuyor ve resmi dil Türkçedir.

DYP-SHP koalisyonu resmi devlet ideolijisine dayalı "üniter devlet" tezinin resmi dil Türkçedir politikasını aynen sürdürüyor. DYP-SHP koalisyonu programına göre: "Hükümet Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dilinin Türkçe olduğu ilkesinden hareket ediyor, ve bunda herhangi bir değişiklik getirmiyor. Bu doğrultuda da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan okullarda Kürtçe dersinin verilmesi söz konusu değil." (Milliyetten Nur BATUR'un haberi.)

Yani nasıl Amerika'dakiler evlerinde istedikleri dili konuşabiliyorlarsa, Kürtlerde evde ve sokakta Kürtçe konuşabilirler, ama resmi dil Türkçe-

dir. Bu ulusal baskıcı iğrenç politikaya rağmen DEMİREL ve İNÖNÜ sıkılmadan kalkıp diyorlarki Sirt ve Hakkari'dekiler ile Ankara ve İzmir'dekiler birdirler, eşittirler ve aynı haklara sahiptirler.

DYP-SHP koalisyonunun resmi devlet politikası olarak geliştirdikleri "üniter devlet" anlayışında otonomi yada kültürel özefliğin bile yeri yoktur. Kaldı ki Kürt ulusal sorunu otonomi, özerklik sorunu değildir. Sorun Kürt ulusunun kendi kaderini tayin etme hakkı sorunudur.

DYP-SHP koalisyon hükümeti istediği kadar demokratikleşme ile ilgili aldatıcı laflar etsin, manevralar yapsın, "üniter devlet" anlayışıyla Kürt sorununu çözemez. Dergimiz VATAN GÜNEŞİ'nin yazarlarından Kamil HESAR arkadaşın deyişiyle: "Tüm dünya alem biliyor ki Türkiye'de Kürt halkının varlığı kabul edilmeden, ulusal demokratik taleplerine çözüm getirilmeden; Türkiye'ye demokrasi gelmez, gelişemez, yerleşemez. Böyle bir hükümetten bu sorunun çözümünü beklemek saflık olur."

Senar ŞAHİN

KÜRDİSTAN'DA GELİŞEN MÜCADELENİN BOYUTLARI

Serdar DAWUD

Kürtler, Bağımsız bir Kürdistan uğruna yüzyıllardır mücadele veriyorlar. Mücadele en sıcak dönemlerine ve ulusal kurtuluşa varacak noktaya geldiği zaman, ya provakasyonlarla çökertiliyor, ya da büyük katliamlarla, sürgünlerle bastırılıyor. Bu katliamlardan sonra, ulusal kurtuluş hareketleri birkaç yıllık bir durgunluk yaşıyor. Yaşanan bu durgunluk süreci içerisinde sömürgeci ülkelerin asimilasyon politikaları Kürt halkının; dilini, kültürünü, kimliğini yoketmeyi amaçlıyor. Asimilasyon politikaları ile Kürtler kişiliksizleştirilerek ya da kandırılarak dizginlenmeye çalışılıyor. Aşağıda bu tür asimilasyon, sindirme ve yoketme politikalarının Kürt ulusal kurtuluş mücadelelerinde yarattığı sonuçları açmaya çalışacağız.

Türkler, Kürtleri tarih boyunca boş laflarla kandırarak, kendi yanlarına almış, kullanmış ve işleri bitince de türlü oyunlarla imha etmişlerdir.

1924-1925 Şeyh Said Hareketi ve 72'ler olayı, yakın tarihimizde yaşanan parlamenterizm, Güney Kürdistan'da Barzani ve Talabani'nin; faşist Saddam diktatörlüğüyle ve sömürgeci TC ile

flörtleri, son olarak da Kuzey Kürdistan'da yaşanan HEP olayı ve kimi anlaşmaların sömürgecilerin oyununa alet olmaları, Kürt ulusal kurtuluş hareketlerinin ve aydınlarının seviyelerini çok net olarak ortaya koymuştur.

Kuzey Kürdistan'lı ulusal kurtuluş hareketleri; halkın gerisinde kalmıştır, halkımıza önderlik edebilecek durumdan geridirler. Ama Kürt halkı kendi değerlerine, tarihine sahip çıkıyor. Tabii bu sahiplenme kendiliğinden oluşmamıştır. Her ne kadar bugünkü şartlarda Kürdistan'lı siyasal yapılanmaların halkın gerisinde kaldığını söylüyor-sak da, bugünkü potansiyeli oluşturan gücün 12 Eylül'den sonraki süreçte halkımıza mücadeleciler bir ruh kazandırdığı da inkar edilemez bir gerçekliktir. Böyle bir potansiyeli oluşturabilmek çok büyük fedakarlıklar gerektiriyor ve zor bir görevdir. Ancak; bu gücü doğru bir hata kanalize etmek ise başlı başına bir sorundur. Kuzey Kürdistan'lı siyasal yapılanmaların özellikle 20 Ekim 1991'de yapılan göstermelik seçimlerde ve sonrasında takındıkları tavır, Kürt halkına ne kadar önderlik edebile-

ceklerinin göstergesidir. Amacımız kimseyi yargılamak değil, ama doğru bildiğimiz şeyleri yazmak da görevimizdir.

Kapitalizmin böl-yönet politikası Kürdistan'da iflas etmiştir. Emperyalistlerin 1920'li yıllarda Kürdistan'ı 4 parçaya bölerek oluşturdukları "yapay sınırlar"ın özellikle 1980'li yıllardan sonra Kürt halkı tarafından, bütün askeri koru-

deşlerine kucak açmış, sömürgeci ülkelerin sınır korumalarını tanımayarak kuzeye geçmişlerdir. Aynı şekilde 1990'da Körfez Savaşından sonra saldırılarını Kürt halkına yönelten ve Irak rejiminden kaçan kardeşlerimizi TC, sınırlarını kapatarak, kuzeye geçmelerini engellemek istemiş ancak, Kuzey Kürtleri tüm engellemelere rağmen

malara rağmen (TC'nin Kürdistan'da oluşturduğu sınırlar, Ortadoğu'da İsrail'den sonra en iyi korunan sınırdır!) tümüyle ortadan kaldırılmasıdır. Sömürgeci devletler "sınır"ların Kürtler arasındaki bağları koparamadığını görüyor ve aciz duruma düşüyorlar. Acizliğin getirdiği çözümsüzlük, halkımız üzerindeki baskı-

Kürt Halkını sindirme çalışmaları

ların daha çok yoğunlaşmasına neden oluyor. Ve çözümsüzlükle birlikte baskılar arttıkça, parçalar arasındaki kültürel faaliyetler, akrabalık ilişkileri ve ticaret, sömürgesi oldukları ülkelere oranla (özellikle "sınır" bölgelerinde) daha çok artıyor. Sömürgeci devletler parçalayarak birbirinden koparmak suretiyle, ilişkilerini kesebileceklerini düşündükleri Kürt halkını; hiçbir zaman "yapay sınırlar"a rağmen birbirlerinden ayıramadılar. Halkımız bu "yapay sınırlar"ı tanımadığını hayatın tüm alanlarında gözler önüne seriyor. 1988 Halepçe katliamından sonra Kuzey Kürdistan halkı Saddam'dan kaçan Güney Kürdistan'lı kar-

Güneyli kardeşlerine sahip çıkmışlardır. Bugün Cizre'den, Şırnak'tan Irak Kürdistan'ına insanlarımız rahatlıkla gidip gelebiliyorlar. Sömürgeci devletler, halkımız arasındaki bu ilişkileri "yapay sınırlar"la da olsa engelleyemiyorlar.

1980'den sonra ortaya çıkan siyasal yapılanmalar, mücadelenin yükseltilmesi uğruna; silahlı savaşında, cezaevlerinde, siyaset arenasında, kısaca hayatın her alanında verilen ulusal kurtuluş mücadelelerine Kürt halkının büyük katılımı oldu. Öyleki, yukarıda belirtmeye çalıştığım gibi, halk siyasal yapılanmaların önüne geçerek önderlik rollerini geride bıraktı. Şehitlerin cena-

ze törenleri, kepenk indirmeler, kontak kapama ve kitlesel eylemler; TC'yi "tür-lü oyunlarla" Kürtleri sindirme politika-ları arayışı içine soktu.

Bugün Kürdistan kaynaklı kazan durumundadır. Gerek sömürgesi olduğumuz ülkeler gerekse diğer emperyalist ülkeler, Kürt halkının bu uyanış ve hak arayış mücadelesinin başarılı bir sonuca ulaşmaması için ikiyezül politikalar üretiyorlar. TC'nin DYP-SHP Koalisyon hükümeti aracılığıyla Kürtlerin hamiliğine soyunması da bu korkunun ürünüdür. Korkuyorlar çünkü; bugüne kadar Kürtleri "ıslah" etme çabaları sonuç vermedi. Kitlesel katliamlar da halkımızı artık korkutmuyor. İşte Diyarbakır serhildan'ı bize halkın ne kadar sindirildiğini gösterdi..! Kuzey Kürdistan'da oluşturulan "cahş" örgütlenmesi, özel tim, özel ordu, kontrgerilla ve sömürge valiliği Kürt ulusal başkaldırısının önüne geçemediği gibi, mücadeleyi ve ulusal bilinci de daha ileri bir safhaya getirdi.

Ortadoğu'da Filistin sorunu bir ölçüde çözümlendi görünümü taşıyor. Bugüne kadar dünya kamuoyunun göremediği ya da görmek istemediği Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi geliyor. Sürekli geri planda kalan Kürdistan ve verilen mücadelenin boyutu, Ortadoğu'nun yeni savaş ocağı olacağını gösteriyor. Mücadele geliştikçe ve Ortadoğu'nun diğer savaş alanları ıslah edildikçe, dünya kamuoyunun gözleri Kürdistan'a çevrilecek ve dün Filistin için çözüm arayışı içinde olanlar, bugün Güney Kürdistan için yarın da bütün Kürdistan için

çözüm arayışları içine girecekler. TC'nin asıl korkusu da buradan kaynaklanıyor. Diğer yandan çözülen sosyalist blok ve milliyetler sorununun sosyalist ülkelerde yarattığı iç savaşlar, TC'nin korkularına kaynaklık ediyor. Sıcak savaşın bütün acımasızlığıyla sürdürüldüğü Kürdistan'da, halk sosyalist ülkelerdeki bağımsızlık mücadeleleri ve iç savaşlardan biraz daha etkilenecek, mücadeleye dört elle sarılacak düşüncesi TC'yi endişelendiriyor.

Türkler Kürtlere bütün tarih boyunca yaptıkları gibi, yine sağ gösterip sol vuracak ve gelişen mücadeleyi sekteye uğratma politikaları üreteceklerdir. Üzücü olan şudur ki, Kürdistan'lı siyasal yapılanmalar ve aydınlarımızın ürettikleri günöbirlik politikalarla sömürgecilerin oyunlarına gelmeleridir. Esas olarak Kürdistan'da bağımsızlık yolunda yapılan ulusal başkaldırılar hiçbir zaman durmadı. Mücadelemizin başarısına ulaşması için, geçmişle gelecek arasında köprü kurmalı, geçmişimizi yüreklile eleştiri süzgecinden geçirip, günöbirlik politikalar yerine uzun vadeli ve kişilikli politikalar üretmeliyiz.

Tarihin öğreticiliğinden yararlanarak TC'nin bu tür oyunlarını görüp başa çıkarmalıyız. Sömürge ülkelere hiçbir zaman Demokrasi götürme ve yerleştirme söz konusu değildir. Gelişen mücadelenin doğru bir hata çekilmesi ve sekteye uğratılmaması için daha fazla çalışma ve fedakarlık gerekiyor. Özeride sınır tanımamak ve gelişen mücadeleye omuz vermek için ileri.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI VE KÜRT SORUNU

Selim UĞUR

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu 10 Aralık 1948 günü İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini kabul etti. Aradan iki yıl geçtikten sonra, yani 10 Aralık 1950'de BM aldığı bir kararla her yıl tüm dünyada 10 Aralık gününün İnsan Hakları Günü olarak kutlanması kararlaştırıldı. Böylece 41 yıldır dünyada değişik biçimlerde İnsan Hakları Günü her 10 Aralıkta kutlanagelmıştır.

BM İnsan Hakları Komisyonu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini imzalayan ülkelerin, bildirgenin temel ilkelerine uyup uymadıklarını inceleyip her yıl rapor halinde sunuyor. Komisyon bu konuda en son raporunu Ocak 1991'de hazırladı. Bu son rapor üye 88 ülke arasında yapıldı. Bu araştırmaya göre 88 ülke arasında Türkiye 7 puan alarak 66. sıra-

ya girdi. Tavan puan olarak 40 kabul edilen Komisyon araştırmasında Türkiye'den sonra yer alanlar; Afrika ve Güney Amerika ülkeleri oldu. İsveç, 38 puan alarak birincilik ünvanını aldı.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini 6 Nisan 1949'da imzalayan Türkiye, BM'e üye devletlere bildirgenin temel ilkelerine bağlı kalacağı sözünü verdi.

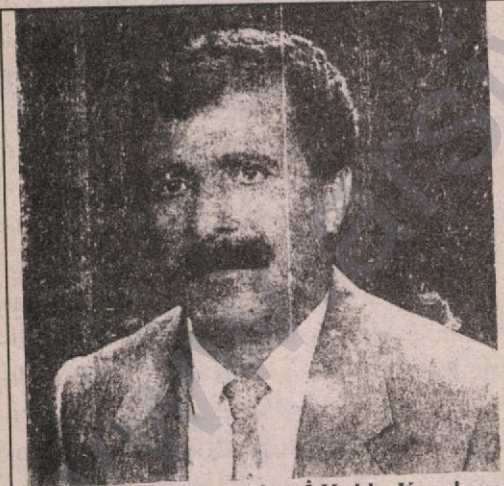
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini imzalayan BM üyesi ülkelerin, bildirgenin ruhuna uygun hareket edip etmedikleri; diğer bir ifadeyle bu ülkelerin insan haklarını kendi ülkelerinde hangi ölçülerde yaşama geçirdikleri ya da ihlal ettikleri uzun bir araştırma konusudur ve ciltleri dolduracak kadar kapsamlıdır. Bu yüzden biz bu kısa yazımızda bildirgenin tüm maddelerini ele alarak, bildirgeyi imzalayan ülkelerin hangi ölçülerde insan haklarını çiğnediklerini incelemeyeceğiz. Bu yazıda dergi

sayfalarını gözönünde bulundurarak bildirgenin birkaç maddesi çerçevesinde Türkiye ve Kuzey Kürdistan'daki insan hakları ihlaline parmak basacağız.

Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini imzalayan devletlerin hemen hemen tümü değişik dönemlerde şu veya bu ölçüde Bildirge ilkelerini ihlal etmişler. Ancak uzun bir tarihi süreç içinde insan hak ve özgürlüklerin geniş toplum katmanlarıca kullanılması, hiç de kolay olmadı. Her ülkede yürütülen sınıfsal ve ulusal kurtuluş mücadelelerinde yüzlerce, binlerce şehit verilerek temel hak ve özgürlükler kazanıldı. Günümüzde Avrupa toplumlarında elde edilen insan haklarının en yüksek seviyeye gelmesi, kökeni-

fazla ihlal edildiği, ayaklar altına alındığı bilinen bir gerçekliktir. Bu da her toplumun ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel alanlarda katettiği mesafeyle yakından ilişkilidir. Bu durum, yaşamın tüm alanlarında kendini göstermektedir.

Birçok ülkede ve bu arada Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin ilkeleri en pervasız bir şekilde çiğnenmesinin temel nedeni; devletler için bağlayıcılık ve yaptırım gücünden yoksun oluşundan kaynaklanıyor. Bu yüzden BM teşkilatı, insan haklarını ihlal eden ülkeleri zaman zaman uyarmakla yetinmiştir; Tek tek her ülkeyi denetim altına alamamıştır. Bildirge nin bağlayıcı bir hukuksal belgeye dönüştürülmesi için, "Ekonomik, toplumsal ve kültürel haklar sözleşmesi" ve "Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Zorunsuz(seçilmeli) protokol" adıyla iki uluslararası sözleşme üzerinde yapılan çalışmalar 10 Aralık 1966'da BM Genel Kurulunda kabul edildi. Ne var ki kabul edilen bu sözleşmeler bile ancak 10 yıl sonra, yani 1976'da yürürlük kazanabildi. Bu sözleşme ile BM bünyesinde 18 üyeli bir İnsan Hakları Komitesi kuruldu. Ancak komitenin yetkileri de BM'in ilgili organlarına görüş bildirmekle sınırlıdır. Zaten pratik icraatlarına bakıldığında, insan haklarını en çok ihlal eden ülkelere müeyyideler uygulanmadığı defalarca görülmüştür. Çünkü sözkonusu olan ülkeler, aralarındaki ilişkileri, çirakar sorunlarını ön planda tuttukların-

Diyarbakır'da vurulan İ.Hakkı Kocakaya

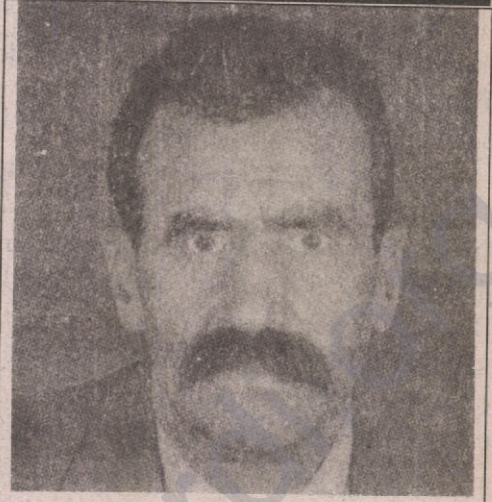
ni Fransız Devriminden alıyor. Avrupa toplumlarında bildirge ilkelerinin daha fazla yaşam bulduğu; üçüncü Dünya ülkelerinde, geri bıraktırmış sömürge, bağımlı toplumlarda bu ilkelerin daha

dan; birbirlerini kırmamaya özellikle özen gösteriyorlar. İnsan haklarını tüm dünyanın gözleri önünde tamamen çiğneyen ülkelere bile sadece araştırma ve inceleme raporları hazırlamakla, bazen de şikayet edilen ülke sadece uyarılmakla yetinilmiştir. Bu da ister istemez birçok uluslararası sözleşmeyi ve İnsan Hakları Bildirgesini imzalayıp savunan ülkelerin çokları, bunları sadece kağıt üzerinde savunmakla sınırlı kalmıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 30 maddeden oluşuyor. Bildirgenin kabul edililişinin 43. yıldönümü nedeniyle Türkiye'de de İnsan Hakları haftası değişik etkinliklerle kutlandı. insanhakları Haftası nedeniyle İnsan Hakları Derneği (İHD) Genel Başkanı Nevzat Helvacı yaptığı basın açıklamasında Türkiye'nin Bildirgenin toplam 30 maddesinden 28 ile sorunları olduğunu belirtti. Bize göre Türkiye'nin Kürdistan'daki uygulamalarını gözönünde bulundurduğumuzda; Türkiye'nin 28 madde ile değil, 30 maddenin tümüyle sorunları olduğuna inanıyoruz. Çünkü Türkiye, özellikle Kürdistan'da İnsan Hakları Bildirgesinin tüm maddelerini en açık bir şekilde çiğnemiştir. Bunu aşağıda özet halinde sunacağımız bildirgenin bazı maddeleri ile Türkiye'nin Türkiye genelinde ve Kürdistan özelinde sergilediği çağdışı tabloları mukayese ederek belirtmeye çalışacağız.

Bildirgenin 3-21. maddelerinde insanların yararlanacakları siyasal ve kişisel haklar şöyle sıralanıyor:

"Yaşama hakkı-özgürlük ve kişi gü-

İdil'de öldürülen Mikail Bayru.

venliği, kölelik-kulluk yasağı, işkence ya da zalimce- insanlık dışı- onur kırıcı uygulama ya da ceza yasağı, yasa önünde tanıma hakkı ve eşitlik -yasalarca eşit korunma- keyfi alıkoyma -tutuklama ya da sürgün yasağı- bağımsız ve yansız bir yargı önünde açık yargılama sonucu suçluluğun kanıtlanana kadar suçsuz sayılma hakkı, özel yaşam -aile-konut ve haberleşme gizliliği ve dokunulmazlığı, yer değiştirme ve oturma özgürlüğü, ülkeden ayrılma ve ülkeye yeniden dönme hakkı, yurttaş olma sığınma hakkı, evlenme ve bir aile kurma hakkı, mülkiyet hakkı, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü -kanı ve görüş açıklama özgürlüğü, dernek kurma ve derneğe katılmatoplanma hakkı, doğrudan ya da seçilmiş temsilciler yolu ile kamu yönetimine katılma ve kamu hizmetlerinden yararlanma hakkı, gizli-serbest eşit oy hakkı."

Bildirgenin 22-27. maddelerinde sı-

ralanan haklarda şunlardır:

"Toplumsal güvenlik hakkı-kişiliğin, özgürce gelişmesi için duyulan ekonomik toplumsal ve kültürel gereksinimleri karşılama hakkı, hakça ve elverişli koşullarda çalışma -işini özgürce seçme- işsizlikten korunma hakkı, sendika kurma hakkı, dinlenme -eğlenme- ücretli tatil hakkı, ana ve çocuğun özel korunma hakkı, eğitim görme hakkı, toplumun kültürel yaşamı etkinliğine katılma hakkı."

Bildirgenin 28.maddesinde herkesin bu hak ve özgürlükleri tümüyle gerçekleştirebileceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı olduğu belirtiliyor. 29.-madde ise bireyin topluma karşı yükümlülükleri ve sorumlulukları sıralanıyor. Bildirgenin son maddesinde ise, bildirgede sayılan hak ve özgürlüklerin, bunların yok edilmesi amacıyla kullanılamıyacağı vurgulanıyor.

Bildirgenin yukarıda özetlediğimiz maddelerini Türkiye ve Kürdistan toplumlarına indirgediğimizde ; "acaba bu hak ve özgürlükler gerçekten var mıdır?" diye kendi kendimize soru sorma ihtiyacını duyuyoruz. Çünkü Kürdistan'ı da bir tarafa bırakırsak; bildirgede yer alan haklar Türkiye'de bile uygulanmıyor. Bu hak ve özgürlükler, Türkiye'yi Ortaçağ mantığıyla yöneten bir avuç egemen güç için kullanılıyor; ama milyonlarca işçi, emekçi, köylü, dar gelirli, yoksul, işsiz, kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı için tamamen rafa kaldırıldığı, ayaklar altında çiğnendiği, bu hakların sadece kağıt üzerinde kaldığı, uzun bir

tarihi yaşam tarafından defalarca görülmüştür. Gelmiş geçmiş tüm Türk egemenleri de bu ve buna benzer daha birçok uluslararası sözleşmeleri gözönünde tutarak kendi anayasalarına da bu yüzden bazı maddeler koymayı ihmal etmemişler. Türkiye gibi askeri darbelerin sık sık yapıldığı ülkelerde, insan haklarının kolay kolay yaşama geçirilmediği tartışma götürmez bir gerçekliktir. Zira Türkiye ve benzer ülkelerde sivil yönetimlerin de icraatlarına el atan, tamamen kendi damgalarını vuran yegane güç askeri mantıktır. Bunu, son yıllarda Türkiye'de yaşama geçiren MGK, hükümetin de, Anayasanın da, yargı organlarının da üstündedir. En büyük yetki onların elindedir. MGK'nu oluşturan birkaç generalin istemediği hiç bir icraat yapılamaz. Bu durum, Türkiye'de insan hak ve özgürlüklerin sürekli olarak çiğnenmesini sağlıyor; demokratikleşme önünde önemli bir engel olarak duruyor. Türkiye'de durumun böyle olmasının asıl belirleyici nedeni ise Kürt sorunudur. Kürdistan'ın en büyük parçası olan Kuzey kesimi Türk sömürgecilerinin boyunduruğu altındadır. Kürt halkı, sadece Kuzey parçasında 18-20 milyonluk nüfusa sahip olmasına rağmen; en küçük demokratik bir talebi kabul edilmiyor. Herşeyden önce Türkiye Anayasasında resmen Kürtlerin bir halk, bir ulus olarak varlığı dahi tanınmış değil. Dünyada hiçbir ülkenin anayasasında ve diğer yasalarında bir halkın, bir ulusun andili yasaklanmış değil. Ama bu şerefe (!)

Türkiye nail olmuştur.

BM İnsan Hakları Bildirgesi dışında Türkiye daha birçok uluslararası sözleşme ve bildiregelere imza atmıştır. Burada bu bildirme ve sözleşmelerden ayrı ayrı bahsetme imkanımız yoktur. Ancak bu bildirme ve sözleşmelere göre öbür halklar ve uluslar gibi Kürt halkı da kendi kaderini tayin edebilmelidir. Kürt halkı, Türkiye egemenliğindeki parçada bırakalım kendi kaderini tayin etmeyi asgari demokratik talepleri bile kanla bastırılıyor. Kürt halkı yeraltı ve yerüstü birçok zenginlik kaynaklarına sahip olmasına rağmen; bu kaynakları Türk sömürgecileri tarafından talan edilmiş ve dünyanın en fazla sefalet çeken bir halk konumuna getirilmiştir. Bir Kürt insanı müziğini dinlediği, dilini konuşup yazdığı, kültürel haklarına sahip çıktığı için en barbar işkencelere maruz kaldığı, ağır cezalara çarptırıldığı, sürgün edildiği, yerleşim alanları yakılıp yıkıldığı; kısacası Kürt olduğundan ötürü potansiyel bir suçlu görüldüğü T.C'nin kuruluşundan ta şimdiye kadar yüzlerce, binlerce örnekleriyle yaşanmıştır. Çünkü Türk devletinin resmi devlet politikası, Kürt halkını inkar etme, yoketme temeli üzerinde şekillendiğinden; Kürdistan'da sömürge kanunları sürekli uygulanagelmıştır. Türkiye bu konuda o kadar ileriye gitmiş, pervasızca davranmış ki 1990 Ağustosunda daimi temsilciliği aracılığıyla Avrupa Konseyine başvurup; Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Diyarbakır, Mar-

din, Siirt, Hakkari, Şırnak ve Batman illerinde insan haklarına saygı gösterme prensiplerini askıya aldığı resmen bildirme cesaretini gösterebilmiştir.

Gelmiş geçmiş Türk hükümetleri Kürt sorununda öylesine baskıcı, asimilasyoncu, imha edici bir devlet politikası sergilemiş ki Türkiye'de demokrat, ilerici, devrimci geçinen birçok aydın, yazar-çizer kişi ve kuruluşun basın yayın organlarının Kürt sorunu konusunda getirilen ağır ceza maddeleri korkusuyla sessiz kalmışlar; Kürdistan'da yaşanan vahşeti istenilen düzeyde dile getirememiş, tepki gösterememiş ve sessizce bir tavır takınmayı yeğlemişlerdir. İlginçtir, 28 Ekim 1990 günü Ankara'da yapılan İHD 3. olagan kongresinde Diyarbakır delegesi merhum Vedat Aydın'ın Kürtçe konuşma yapması karşısında hiddetlenen kongre Divan Başkanı Av. Halit Çelenk, tahammül edemeyip kongre salonunu terketmiştir. Kürt sorunu konusunda İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın zaman zaman gösterdiği tavırlar da ibret vericidir. Böylesine utanç tabloları insan hakları savunucuları arasında dahi görülmesi; Türkiye'nin hangi düzeylerde uluslararası sözleşmeleri ve bildiregeleri çiğnediğini açıkça gösterir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temel ilkelerine Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da sahip çıkmak, bu ilkeleri yaşama geçirmek; bu ilkelerin ihlallerine tutarlıca karşı çıkmak, demokratım

diyen her kesime ciddi görev ve sorumluluklar düşüyor. Bu uluslararası sözleşmelerin, anlaşmaların hangi ilkeleri içerdiği, Türkiye'ye hangi yükümlülükler yüklediğini geniş Türk ve Kürt kitleleri nezdinde açıklığa kavuşturup, bizzat halk kitlelerinin kontrol görevini üstlenmesi bilince çıkarılmalıdır. Unutmamak

ti. 1988 Martında Halepçe'de yaşanan ikinci Hiroşima olayında da dünya kamuoyunun tavrı henüz belleklerden silinmiş değil.

Türkiye'de ve Kuzey Kürdistan'da insan hakları ihlallerine karşı çıkalım; Kürt halkının kendi kaderini kendisinin tayin edebileceği ilkesini yaşama geçir-

İnsan Hakları İhlallerine karşı yapılan kitlesel bir oturma eylemi

gerekir ki bu konuda yukarıda da belirttiğimiz gibi uluslararası yaptırım güçleri yoktur. Bu, görev ve sorumluluklarımızı daha bir büyütüyor. 1970-1975 yıllarında Güney Kürdistan'da yaşanan soykırım vahşeti karşısında tüm dünya kamuoyu adeta sağır, dilsiz ve kör kesilmişti. Sadece Fransa'da Hayvanları Koruma Cemiyeti, bu trajik olayda binlerce hayvanında telef olmasına tepki göstermiş-

meye çalışarak Kürt ve Türk halklarının gerçek kardeşliği ve eşitliğini hayatın her alanında savunalım. Kürt halkı özgürleşmeden, Türk halkının da özgürleşemeyeceğini hiç unutmayalım. Kürt halkı özgürleşmeden Türkiye'de insan hakları ilkeleri yaşam bulamaz ve insan hakları ihlalleri durdurulamaz!..

İLK KÜRT GAZETESİ "KÜRDİSTAN" ÜZERİNE

İlk Kürt gazetesi olan KÜRDİSTAN, 1991 yılında değerli yazar M. Emin Bozarslan tarafından Latin harflerine çevirilerek Stockholm'de yayınlandı. Gazete iki cilt olarak Deng Yayınları tarafından basılmıştır. Bu değerli gazete M. Emin Bozarslan tarafından üzerinde uzun bir çalışma döneminden sonra orijinaline uygun olarak okuyuculara kazandırıldı.

"KÜRDİSTAN" GAZETESİNİN TARİHÇESİ.

Gazete ilk defa Mısır'ın başkenti olan Kahire'de Mikdad Mithat Bedirhan tarafından 1898 tarihinde "El Hilal Matbaası"nda basılmıştır. Gazetenin yayınlanmasından rahatsız olan Osmanlı devleti o dönemde bir eyaleti durumunda olan Mısır'a baskı yaparak gazetenin burada çıkarılmasını engellemiştir. Gazete bu baskılar altında, Mısır'da sadece 5 sayı çıkabilmiştir. Gazetenin kurucusu ve sahibi M.Midhad Bedirhan, Abdulhamit rejiminin yoğun baskıları sonucu ve kendi sağlık durumundan dolayı gazetenin yönetimini kardeşi Abdurrahman Bedirhan'a bırakmıştır. A. Bedirhan gazeteyi altıncı sayısından yirminci sayısına kadar İsviçre'de yayınlamıştır. Yirminci sayıdan itibaren gazete tekrar Mısır'da basılmaya başlanmıştır. Yalnız bu geri dönüş uzun bir zaman geçmeden son bulmuş. Çünkü gazete burada dört sayı çıktıktan sonra İngiltere'ye taşınmıştır. 24.sayıdan itibaren gazete İngiltere'nin başkenti Londra'da basılmaya başlanmıştır. Ama gazete burada da fazla duramamış, sadece 25.sayısı çıkartılmıştır. Tekrardan İngiltere'nin Folkstone ken-

M.Emin Bozarslan

tine taşınmıştır. Burada da 29.sayıya kadar yayınlanmış ve son iki sayıları da tekrar Cenevre'de basılmıştır.

Görüldüğü gibi "KÜRDİSTAN" gazetesi en zor koşullar altında bir sürü yer değiştirerek büyük güçlükler altında yayınlatabilmiştir.

GAZETENİN İÇERİĞİ ÜZERİNE.

"KÜRDİSTAN" gazetesi o günün koşullarına göre çok zengin bir içerikle çıkmıştır. Gazetede Mem û Zîn'den Kürdistan tarihine kadar olan konular ve Botan Beylerinin tarihi, Kürt halkının uyandırılması ve bilinçlendirilmesine kadar değişik içeriklerde yazılar yayınlanmıştır.

Gazetenin ulusalcılık ve bağımsızlık ruhu Osmanlı sınır ve düzenini aşmamıştır bu konuda değerli yazar M. Emin Bozarslan şunu belirtiyor; "ilginç olan şey 'KÜR-

DİSTAN' gazetesinde yer alan ulusalcılığın ve yurtseverliğin, Kürdistan'ın bağımsızlığına yönelik olmamasıydı... Amaç, Kürt ulusunun Osmanlı devletinin sınırları içinde özgürlüğüne sahip olması, kendi toprağı veya suyu üzerinde özgür olmasıydı." Tabi bütün bu olumsuz düşüncelere rağmen "KÜRDİSTAN" gazetesini tarihimizden bir belge konumunu yitirmemektedir, aksine gazete Kürdistan tarihinde hak ettiği bir değere sahiptir. Yukarıda yazdığımız konular dışında gazetede bazı değişik konulara da değinilmiştir.

"KÜRDİSTAN" gazetesinde kullanılan dile gelince; gazete başlangıçta yalnız Kürtçe olarak yazılmış ve ilk dört sayıdan sonra Türkçe bazı yazılarda yazılmıştır, gazetede ayrıca iki Arapça mektupta yayınlanmıştır. Gazete-

"KÜRDİSTAN" gazetesinin basıldığı dönemi gözönüne getirirsek, o dönemde gazetesinin Kürt halkının ulusal uyanışına yaptığı değerli katkıları görürüz. Çünkü Osmanlı ve Pers İmparatorlukları arasında bölüşülüp sömürgeleştirilen Kürdistan'da halkın ulusal uyanışına karşı din ve ümmetçilik olayı çıkarılıp halkımızın bu ve benzeri bir sürü yöntemle gelişip uyanışına ket vurulmuştur. Gazetesinin o dönemde Ermeni halkına karşı uygulanan baskı ve katliamları dile getirmesinde önemli bir belge konumunu sağlıyor ve bu katliam ve zorbalığın Abdulhamit tarafından nasıl yapıldığını gözler önüne seriyor. Abdulhamid'in türlü entrikalar ve oyunlarla Kürt ve Ermeni halklarını nasıl karşı karşıya getirdiğini ibretverici bir şekilde gözler önüne ser-

KÜRDİSTAN

ROJNAMA KURDÎ YA PÊŞÎN*İLK KÜRT GAZETESİ
1898-1902

Cild I

Wergêr
ji tîpên Erebi
bo tîpên Latîni:

Arap harflerinden
Latin harflerine
çeviren:

M.EMİN BOZARSLAN

de kullanılan dil üzerine M. Emin Bozarслан şunları belirtiyor; "KÜRDİSTAN gazetesinin Kürtçesi duru bir Kürtçe değildir; Kürtçe yazılarda birçok Arapça ve Farsça sözcükler kullanılmıştır." ve bunun nedenini şöyle açıklıyor. "Zaten o zaman, sözlerini ve yazılarını Arapça ve Farsça sözcüklerle süslemek, Kürt aydınları arasında gelenek olmuştu..." yukarıda aldığımız alıntı o dönemde Kürt aydınlarının durumu üzerinde bize bazı bilgiler vermektedir.

mesiyle ne kadar önemli bir belge olduğunu kanıtıyor. "KÜRDİSTAN" gazetesini halkımızın ilk yayınladığı gazete olması itibarıyla de önemli bir yer tutuyor.

Yazımı bitirmeden bize bu değerli eseri yeniden kazandıran değerli yazar ve aydın M. Emin Bozarслан'a sonsuz şükranlarımızı sunar bu paha biçilmez çalışmalarının devamı dileğiyle kendisine başarılar dileriz.

F.BARAN

"Devrimci süreç ve tarihimizin ibret verici dersleri, ulusal kurtuluştan yana olan güçleri, yurtsever kuruluş ve kişileri, dönemin ihtiyaçlarını karşılayabilecek adımlar atmaya davet ediyor.

Doğal ayrılıkların ortak paydalarını bulmak; strateji farklılıkları arasında eşgüdüm sağlamak; "yapay" ayrılıkları, sorumluluk ve özveri ile aşmak; ve ulusal cephenin inşası yolunda somut adımlar atmaya gerekiyor. Ulusal Cephenin inşası acil bir görevdir."(V.G. S:3)

MÜCADELENİN DAYATTIĞI GÖREV CEPHESEL BİRLİK

Lokman POLAT

Ülkemizde ulusal demokratik devrim mücadelesi her geçen gün gelişip boyutlanarak sürüyor. Sömürgeci baskı ve zulme karşı mücadelenin sağlıklı bir şekilde gelişmesi doğru bir politikanın yönlendirilmesi, her türlü savaşım araçlarının ustaca kullanılmasını, doğru bir ittifak anlayışının savunulması ve mücadele birliğinin sağlanmasıyla mümkün olur.

Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki sömürge ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de mücadelenin dayattığı görev cephesel birliğin sağlanmasıdır. Ferhat DİCLE'nin belirttiği gibi *"Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinin yükünü omuzlayan Kürt halkı, bugün artık ulusal ve uluslararası planda Kürdistan Devriminin Stratejisini konuşurabilecek ulusal bir otorite görmek istiyor."*(1)

Sömürge ülkelerde bu ulusal otorite tüm anti-sömürgeci güçlerin yan yana gelip güçlerini birleştirdikleri bir cephe ile mümkün olur. Ülkemiz somutunda bugün ulusal demokratik bir cephenin inşası acil bir görevdir. Ülkemizin nesnel koşulları ve mücadelenin vardığı boyut bunu gerektiriyor.

Ulusal cephe sorununa geçmeden, ulusların doğuşu, gelişimi, kapitalist sömürgeciliğin halkları nasıl boyunduruk altına aldığını ve ekim devriminin açtığı çığırda ulusal kurtuluş hareketlerinin nasıl boyutlandığına kısaca değinmek gerekir. Daha sonra ulusal cephenin gerekliliği, muhtevası ve nitel bileşimi üzerinde kısaca durulacak.

TARİHSEL BİR OLGU

Değişme ve gelişme diyalektiğinin bir

yasasıdır. Olayları ve olguları kendi gelişim süreci içerisinde ele alıp değerlendirmek ve tüm yönlerini analiz etmek marksist, diyalektik bir yöntemdir.

Toplumsal olaylar ve ulusal sorunlar donmuş, kalıplaşmış doğma formüllerle izah edilemez. Canlı ve gelişen, bir doğma değil, bir eylem klavuzu olan Marksizm ulusal ve sınıfsal sorunların tahlilinde çok zengin bir teorik hazinedir. Sorunları bu zengin teorik hazineye göre ve kendi gelişim süreci içerisinde değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda ulusal gelişme sürecine bakıldığında:

Ulusların doğuşu, gelişimi, ulusal sorunlar ve ulusal kurtuluş savaşmaları tarihsel bir olgudurlar. Eski sömürge imparatorlukları birçok ülkeyi talan edip o ülkelerin halklarını boyunduruk altına almışlardı. Geçen zaman sürecinde meydana gelen gelişme ve değişimler sonucunda bu ezilen halklar zulme ve baskıya karşı başkaldırdılar; destansı direnişler yaptılar. Onların bu mücadeleleri her geçen gün büyük imparatorlukları zayıflatmaya ve sarsmaya başladı. Kapitalizmin şafağında birçok halk uluslaşma sürecine girdiler. Daha sonra tarihsel olarak boyunduruk altında olan ülkelerde gelişimleri gittikçe artan ölçüde iç nitelikli çelişkilerin koşullandığı bir ulusal devletler sisteminin oluşturduğu ve güçlendiği görüldü.

Kapitalizmin feodal sistem içerisinde fişkırmayı ve hızla gelişmesiyle oluşan genç burjuvazi "*Özgürlük-Eşitlik-Adalet*" sloganıyla işçi, köylü ve tüm emekçi kitleleri etrafında toplayarak feodaliz-

me karşı burjuva demokratik devrimler çağını başlattı. Gerçekten de o dönemde kapitalizm insanlığın gelişiminde büyük bir ilerlemeyi belirlediği gibi, bilimin, üretimin sanayi ve teknolojinin hızla gelişmesi yolunu da açmıştı. Ve böylece burjuvazi bayrağına kazdığı "*Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik*" belgileriyle iktidara yöneldi. İşte bu tarihsel kesitte tarihi bir olgu ve nesnel bir gerçeklik olan uluslar ve ulusal devletler doğdu.

Kapitalizmin gelişme evresinde yükselen sınıf burjuvazi olduğu için ulusal birliğin oluşmasını bilinçli olarak yöneten de burjuvazi olmuştur. Ulusun çatısını oluşturan diğer sınıf ve katmanlar özellikle toprağa bağlı olan yığınlar burjuvaziye destek oldular.

KAPİTALİST SÖMÜRGEÇİLİK

Feodalizmin bağrında yeşeren ve feodal toplumun yıkıntıları üzerinde doğan kapitalizm hızla gelişmeye başlar. Ve böylece kapitalizm insanlığın gelişiminde, feodalizm karşısında büyük bir ilerlemeye girdi. Bilim, teknoloji ve üretim hızla gelişti. Kapitalizmin bu hızlı gelişimi aynı zamanda beraberinde sömürgelerin ve deniz aşırı toprakların amansızca yağmalanmasını ve değerli herşeyin (altın ve gümüş) gemilerle sömürgeci ülkeye taşınması ve sömürge ülkelerdeki eski uygarlıkların yok olmasına yol açtı.

Bilindiği gibi köleci toplumda sömür-

geci imparatorluklar vardı. Daha sonra bu, yerini feodal sömürgeciliğe bıraktı. Kapitalist sömürgecilik ise bir öncekilerden farklı olarak insanlık tarihinde en büyük sömürge köleliği sistemini oluşturdu. Kapitalist sömürgecilik doğrudan doğruya zorbalığa dayanan en kaba bir sömürüyle ekonomik köleleştirmeyi uyguladı, iktisadi cebiri siyasi cebirle bütünleştirdi. Bağımlı ve sömürge ülkelerdeki ulusları baskı altına aldı. Lenin'in tanımıyla kapitalistler dünyayı "*Büyük zenginlikleri yeni ve güçlü, orduları elinde bulunduran bir avuç ezen ulus ve çok büyük sayıda ezilen ulusa bölmüştü.*" (2)

Kapitalist sömürgeciler yeryüzü nüfusunun üçte ikisini barındıran geniş toprakları kendi egemenlikleri altında tutuyorlardı. Örneğin kapitalist İngiliz sömürgeciliğinin alanı metropol ülkelerinin 140 katıydı. Hollanda için bu katsayı 60, Fransanın ise 20 idi.

Sömürge ve denizaşırı ülkeleri talan eden ve kendi metropolünde işçi ve emekçileri acımasızca sömüren kapitalizm her alanda gelişme göstererek Emperyalizme dönüştü.

Feodalizme karşı mücadele de ilerici bir rol oynayan ve ulusal birliğin oluşmasını bilinçli olarak yöneten burjuvazi daha önce attığı "*Özgürlük-Adalet-Eşitlik*" sloganlarını unuttu; giderek ulusa ihanet etmeye başladı ve kapitalizmin gelişimi ve emperyalist aşamaya varmasıyla hızla gericileşmeye başladı. Lenin:"*Feodalizme karşı verdiği savaşımın ulusların kurtarıcısı olan kapitalizm, şimdi, emperyalist kapitalizme dönüştü ve uluslar için*

en büyük ezici güç haline geldi. Eskiden ilerici bir niteliği olan kapitalizm, gerici oldu; üretici güçleri o derece geliştirdi ki uluslar ya sosyalizme geçme, ya da sömürgeciler, tekeller, ayrıcalıklar ve ulusların çeşitli yollardan ezilmesiyle kapitalizmin suni olarak korunması için büyük devletler arasındaki silahlı savaşımın yıllarca ve hatta on yıllarca acı çekme sıklıkları ile yüz yüze geldiler." diyor. (3)

Burjuva devrimini, feodal üretim ilişkilerine karşı "*yaşasın ulus*" çağrışılarıyla yürüten burjuvazinin bu savaşımının başlıca kalıcı ve sürekli yönü olan milliyetçilik anlayışı proleteryanın sınıf savaşımına ve ezilen halkların ulusal bağımsızlık mücadelesine karşı gerici bir ideolojik yapıya büründü. Ezen ulus burjuva milliyetçiliğinin muhtevası: "*Ulusal birlik adına ulusun içinde sınıflar arası barış, yabancı ulusların topraklarını fethetme yoluyla kendi ulusunun toprağını genişletme; başka uluslara karşı güvensizlik ve düşmanlık, ulusal azınlıkların ezilmesi, emperyalizm ile ortak cephe bu ulusların toplumsal, siyasal, ideolojik bagajının içeriği bunlardı.*" (4)

Bilindiği gibi kapitalistler kendi soygun savaşlarına girişebilmek için burjuva milliyetçiliği kanalıyla ulusal birlik düşüncesinin insanları savaşlara seferber edebilen gücünden yararlanıyorlar. Kapitalist sömürgeciler kendi metropollerinde sömürdüğü proleterya da, yabancı ülkelerin, sömürgecilerin emekçilerine karşı nefret ve kin duyguları uyandırmak için tüm olanakları kullanarak gerici burjuva milliyetçiliğini ge-

liştirmeye çalışıyorlar.

Yine sömürgeci burjuvazi sömürdüğü sömürge ülkelerdeki servetin bir kısmını sus payı olarak işçi aristokrasisinin oluşmasında kullandı. Ve böylece işçi sınıfı hareketi içerisinde sosyal şovenist ve reformist anlayışların yeşermesinin maddi zeminini hazırladı. Bu konuda Lenin şöyle diyor: "...yaygın sömürge siyasetinin bir sonucu olarak Avrupa proleterya-sı bugün kısmen öyle bir duruma gelmiştir. Ki, bütün toplumu geçindiren onun emeği değil, sömürgelerde hemen hemen esaret altına alınmış olan yerli halkın emeğidir. Mesela İngiliz burjuvazisi, Hindistan ve diğer sömürgelerin milyonlarca halkından, İngiliz işçilerinden elde ettiği kârın çok üstünde bir kâr elde etmektedir. Bazı ülkelerde bu durum, proleterya-yı sömürgeci şoven milliyetçilik duygularıyla zehirlemek için gerekli maddi ve ekonomik temeli sağlamaktadır."⁽⁵⁾

EKİM DEVRİMİNİN AÇTIĞI ÇAĞ

Emperyalist, sömürgeci güçlerin sömürge, yarı sömürge ve bağımlı ülkeleri vahşice ezmesi, insanlık dışı biçimde yağmalanmasıyla ezilen halklarla sömürgeciler arasındaki çelişki keskinleşti.

Ekim sosyalist devrimi emperyalist sömürgeci sistemin bunalımının başlangıcı oldu. Sömürge ülkelerin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin meşalesini tutuşturdu.

Ekim devrimi köleleştirilmiş halkların ulusal kurtuluş hareketlerinin gelişimine güçlü bir ivme verdi.

Ekim devrimi kapitalizm ve sömürgeciliğin yıkılış çağını başlattı. Ekim devrimi kapitalizmden sosyalizme geçiş ve ulusal kurtuluş savaşları çağını açtı.

Ekim devrimiyle birlikte ulusal sorun tek tek ülkelerin iç sorunu olmaksızın çıkıp uluslar ve sömürgeler genel sorunu haline geldi. Ekim devriminin açtığı yeni çığırda ulusal kurtuluş hareketlerinin başına proleterya geçerek, ulusal demokratik devrime öncülük ederek bu devrimi bir çok ülkede kesin-tisiz olarak sosyalist devrimle tamamladı.

Günümüzde Doğu Blokunda başlayan "geriye dönüş" süreci ve yaşanan alt-üst oluşlar; Ekim Devriminin tarihte oynadığı rolü ve açtığı çığırı yadsımıyor. Tersine yaşanan önemli hatalardan ders çıkarmamızı zorunluk kılıyor. Yenilgiye uğrayan sosyalizm değil; sosyalizmi gereği gibi pratiğe uygulatamayan yönetici kliklerde aramak gerekiyor.

Ancak bazı ülkelerde ulusal kurtuluş hareketine proleterya değil de küçük burjuvazi ve milli burjuvazi önderlik ettiği için o ülkelerde ulusal kurtuluş toplumsal kurtuluşla tamamlanmadı. Tabii ki bu güçler dengesine bağlı olan bir durumdur. Bağımlı ve sömürge ülkelerde ulusal kurtuluş mücadelesi sürecinde oluşturulan ulusal cephe de değişik sınıf ve katmanlar yer aldıkları için mücadele sürecinde güçler dengesini kendi lehine çeviren sınıf harekete damgasını vurarak öncülüğü kamuoyu-

na yükselir. Hoşi Minh'in deyimiyle "Öncülük mücadele içerisinde belli olur" ve böylece ulusal kurtuluş sürecinde, mücadelede öncülüğü elde eden sınıfın konumuna göre ulusal kurtuluş devrimi bir karakter kazanır. Yani ulusal demokratik devriminin kesintiye uğraması yada kesintisiz olarak sürmesinde belirleyici olan güçler dengesi ve önderliğin karakteridir.

Bağımlı ve sömürge ülkelerdeki ulusal kurtuluş mücadelesine ister küçük burjuvazi yada milli burjuvazi (bazı ülkelerde bu iki sınıf bir blok halinde ortak bir şekilde mücadeleye öncülük damgasını vuruyorlar) isterse proleterya öncülük etsin o tür ülkelerde değişmeyen ortak payda ulusal kurtuluş savaşını sürecinde bir ulusal kurtuluş cephesinin gerekliliğidir.

Sömürge ülkelerde bir avuç işbirlikçinin dışında tüm ulusal demokratik ve sosyalist güçlerin yan yana gelmeleri ve ulusal bir cepheye birleşmelerinin gerekliliği; ulusal kurtuluş savaşının tüm bu sınıf ve katmanlara dayanması ve ulusal demokratik güçlerin asgari olarak ulusun özgürlüğü ve ülkenin bağımsızlığı hedefinde birleşmeleridir.

Soruna ülkemizin özgül koşullarında baktığımızda "Kürdistan'da ulusal demokratik devrim, anti emperyalist, anti sömürgeci tüm güçlerin oluşturacakları ulusal demokratik cephenin eseri olacaktır. Böylesi bir cephenin zorunluluğuna inanıyoruz." (7)

ULUSAL DEMOKRATİK CEPHE NEDİR ?

Sömürge ülkelerde gündemde olan devrim ulusal demokratik devrimdir. Bu devrimin toplumsal tabanını işçi sınıfı, köylülük, küçük burjuvazi ve varsa ulusal burjuvazi oluşturur. İşbirlikçi burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve gerici güçler dışında, bu değişik sınıf ve katmanların farklı çıkarlarını uyum içine sokan ve ortak asgari amaçlar etrafında birleştiren ittifakın siyasal organizasyonuna ulusal demokratik cephe denir. Bu konuda Le Duan şöyle diyor: "*Cephe, belirli bir ortak savaşım programı temelinde işbirliği yapan, çeşitli sınıfları içine alan bir karşıtlar birliğidir.*" (8)

Ulusal ve sınıfsal baskının iç içe geçtiği, hertürlü zulüm ve vahşetin kol gezdiği sömürge ülkelerde ulusal demokratik devrime katılan sınıf ve katmanlar çok sayıda olduğu gibi, ittifaklar politikası da, çıkarları sömürgeci, işgalci güçlerle çelişen toplumun tüm kesimlerine göre belirlenmektedir. Yani ulusal kurtuluş mücadelesi sürecinde Le Duan'ın deyimiyle "*karşıtların birliği*" sağlanılmaktadır. bu doğru cephesel politikadan hareketle; tarihte birçok sömürü ülkede böylesi ne bir ittifaklar politikasından hareket edilerek ulusal kurtuluş cepheleri oluşturulmuş ve mücadele başarıya ulaşmıştır.

ULUSAL DEMOKRATİK CEPHENİN KARAKTERİ VE KAPSAMI

Sömürg ülkelerde kurulan cephenin ulusal demokratik karakteri onun sömürgeci boyunduruğa karşı ulusal ve işbirlikçi burjuvazi ile toprak ağalığına, yerel gericiliğe karşı demokratik mühteva taşınmasından dolayıdır.

Ulusal demokratik cephenin kapsamı ise çok geniş olmalıdır. Cephe siyasal bir örgütlenme biçimi olduğu için tüm anti-sömürgeci yurtsever sınıf ve katmanların siyasal temsilcisini bünyesinde barındırmalı ve bu sınıflara dayanmalıdır.

Cephe, dar kapsamlı değil geniş kapsamlı olmalı ve hiç bir yurtsever gücü (parti, örgüt, hareket, grup, çevre) dışlamamalıdır. Zaten ulusal kurtuluş cephelerinin önemli bir özelliği de tüm ilerici yurtsever, devrimci demokrat ve sosyalist güçlerin, politik örgütlerinin tek bir tanesi dahi cephe dışında bırakılmamasıdır.

Tek bir yurtsever hareketin salt kendi başına bir cephe kurup ilan etmesi doğru bir tavır olmadığı gibi, ülke gerçekliğine de ters düşüyor. Yine işi acele-ye getirip bir çok radikal örgütleri cephe oluşumunun dışında tutarak bir oldu bittiyle cephe kurup, ilan etmek de doğru değildir. Günümüzde bu iki yanlışın başarısızlığı Kuzey Kürdistan'da görülmektedir.

Ulusal cephenin oluşumu doğrultusunda izlenilmesi gereken doğru politika: "Cepheye giden yolda, reformizme, bölücülüğe ve "sol" sekterliğe karşı tüm ulusal kurtuluşçu güçlerin birliğini adım

adım örmek için ilkeli, kararlı ama esnek bir politika gütmek gerekiyor."(9)

Sömürge ülkelerde ulusal kurtuluş hareketinin birliği için en doğru ve önemli araç cephesel birliktir. Emperyalizmin ve bölge gerici devletlerinin çıkarlarına uygun olarak dört parçaya bölünüp sömürgeleştirilmiş ülkemiz Kürdistan'da ulusal kurtuluş mücadelesinin gelişimi sürecinin tarihsel olarak dayattığı görev, her parçada ulusal demokratik cephenin oluşturulması ve cephe arasında üst düzeyde bir organizasyonun örgütlenmesidir.

Bugün "ulusal çıkarlar etrafında birleşmenin önüne engel olarak çıkan yapay ayrılıkları" aşmak ve ulusal demokratik bir cepheyi oluşturmak için kuzey Kürdistanlı tüm devrimci demokrat, yurtsever ve sosyalist güçler üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidirler. Acil bir görev olan ulusal demokratik cephenin inşası için ileri.

KAYNAKÇA

- (1)Vatan Güneşi Sayı:3 Sayfa:23
- (2)Lenin-Rapport de la comission Nasionale et coloniale, Aktaran Gregorio Ortega
- (3)Lenin-Sosyalizm ve savaş Sayfa:14 Sol yayınları
- (4)Aktaran Stalin-Marksizm ulusal sorunu ve sömürge sorunu sayfa:316
- (5)Lenin-Doğuda ulusal kurtuluş hareketleri sayfa:30
- (6)M.Thorez-Cahiers du comunisme sayfa:29 Aktaran G.Politzer
- (7)Héviya gel sayı:17
- (8)Le Duan Vietnam Devrimi-Bilim ve Sosyalizm Y.
- (9)Vatan Güneşi sayı:1 sayfa:34
- (10)Vatan Güneşi sayı:3 Arka kapak

Yaklaşık 5,5 milyon nüfuslu 21,4 bin kilometre kare yüzölçümüne sahip Orta Amerika ülkesi olan El Salvador'da 9 yıl önce oluşturulan *Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş Cephesi* uzun yıllar süren gerilla savaşıyla artık ülkenin üçte ikisini kontrol ediyor. Hükümet güçlerini masaya oturtmak zorunda bırakıyor. Görüşmeler süresince de eylemler durmuyor, görüşmelerde samimi davranmayan hükümet güçlerine de taviz verilmiyor. Zaman zaman kesintiye uğrayan görüşmelerde FMLN gerillaları başarılı saldırılarını sürdürüyorlar. 89'un son aylarında yeniden ara verilen görüşmelerde çatışmalar şiddetlendi. Ve böylesi bir dönemde Aralık 1989'da, FMLN İsveç sözcülerinden biri olan *Camilo Sandoval* ile görüştük; bizi, son gelişmelerle beraber FMLN'nin mücadelesi hakkında bilgilendirmesini istedik. Bu röportajı okuyucularımıza sunuyoruz.

EL SALVADOR'DA FMLN İKTİDARA YÜRÜYÖR

Soru:Bize FMLN'nin kuruluşu, politikası, stratejik hedefi ve mücadelesi ile ilgili kısa bilgi verirmisiniz.

Cevap:FMLN'in kuruluşu 1980 yılında ilan edildi. Cephe 5 siyasi örgüt yer alıyor. Bu örgütler FMLN kurulmadan önce kendi mücadelelerini ayrı ayrı sürdürüyorlardı. Bunlar; El Salvador Komünist Partisi, (1930 yılında kurulmuştu) FPL Halk Kurtuluş Güçleri (1970 de kuruldu) yine 1970 yılında kurulan ERP-Devrimci Halk Ordusu, ERN-Ulusal Direniş Örgütü ve PRTS-Orta Amerika İşçi Partisi dir.

Yukarıda isimlerini saydığımız bu örgütler 1980 yılında biraraya gelerek Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş cephesini (FMLN)'yi kurdular.

Soru:Ülkedeki somut durumun dışında, biraraya gelmenizi kolaylaştıran etmenler

nelerdi?

Cevap:Birkez bu hareketlerin/partilerin hepsi marksist-leninist anlayışı kabul ediyordu; ikincisi bu hareketlerin hepsi silahlı savaşımdan yanaydı ve hepsinin politik örgütleri yanında askeri örgütlenmeleri vardı. Bu ortak noktalar birleşmemizi kolaylaştırdı. Belirli politik ayrılıklarımız olsa da diktatörlüğü yıkıp iktidarı ele geçirmek ortak hedefimizdi. Örgütlerimizin amacı ve hedefi açıktı. Hepsi belli bir politik olgunluk içindeydi. Bazı önemsiz ayrıntılarda birbirimize tavizler verdik. Düşmanın işine yarayacak bir sürtüşmeye hiç girmedik, birbirimize karşı silah hiç kullanmamıştık, kullanmadık. İdeolojik planda tartışmalarımız her zaman oldu hala devam ediyor, ama bunu bile düşmana malzeme bırakmayacak biçimde dikkatle yapıyoruz.

Örneğin; iktidarın nasıl ele geçirileceği konusunda değişik görüşler vardı. Bazı güçler ülkede devrimci durumun olgunlaşmış olduğunu ve halkı genel ayaklanmaya çağırmanın zamanı geldiğini, bazıları ise, daha savaşın o olgunluğa varmadığını gerilla savaşımının devam ettirilmesi gerektiği kanısındaydılar. Yine bazı güçler seçimlere katılmayı red edip silahlı savaşımı daha da geliştirmek istiyor; bazıları ise, hem seçimlere katılmayı hem de silahlı savaşımı geliştirmeyi önermek-

için oluşturulmuş bir koalisyondur. Ancak, hileli seçimlerin devamı, seçimlere karşı halkın inancı kalmayınca UNO'nunda işlevi tamamlanmış oldu. Bunun ardından 1980'de Devrimci Demokratik Cephe (FDR) kuruldu. Bu da bir anlamda demokratik kitle örgütlerinin oluşturduğu bir cepheydi içinde politik örgütlerden MNR ve MPSC vardı. Ayrıca katolik kilisesi temsilcileri, sendika temsilcileri FDR içinde yer aldılar. FMLN ile FDR iki bağımsız cephe durumundadır,

teydiler. Tüm bu sorunlar ortak mücadele sürecinde çözümlendi asgariye indirildi. FMLN yöneticileri, önemli olmayan bazı görüş ayrılıklarını hala kendi aralarında tartışıyor ve çözüme varmak istiyor. Ama 1970'lerde olan görüş ayrılıklarının birçoğu şu anda yok. tüm gücümüzü düşmana yöneltmiş durumdayız. Tarih bize, ancak güçlerimizi birleştirerek iktidara

FMLN Gerillaları

varacağımızı göstermiştir.

Soru:FMLN kurulduğu dönemde halkın ve devrimci örgütlenmelerin durumu ne idi?

Cevap:Yoksulluk ve baskı halkın sabrını tüketmişti. Seçimler yapıyor ama, her seçime mutlaka hile karışıyor ve diktatörler iktidarı birbirine devrediyordu. Bunlar halka bir yarar sağlamıyordu. Halk bu yolun bir çözüm olmadığını kavramaya başlıyordu.

Ülkede çok sayıda demokratik kitle örgütü kurulmuştu. Bunlardan en güçlüsü Ulusal Birlik Muhalefet (UNO) idi. UNO'nun içinde üç politik örgütte faaliyet yürütüyordu. UDN, PDC (Hıristiyan Demokratlar) MNR (Ulusal Devrimci Hareket-Sosyal Demokrat görüşe sahip). UNO bir anlamda seçimler

ama kendi aralarında ittifakları var ve eylemleri birbirini destekler niteliktedir. Bu nedenle hükümet FDR'i FMLN'in yan kuruluşu olarak görmekte ve ona zarar vermek istemektedir. Kuşkusuz amacımız birdir tek amaç diktatörlüğü devirmektir...

Soru:FMLN kurulduğunda ne tür imkanlara sahipti ve savaşımı nasıl geliştirdi.

Cevap:Halk seçimlerle bir şeyin değişmeyeceğine inanmıştı. Görev halkı devrime hazırlamak ve mücadeleye kazanmaktı. Bu nedenle öncelikle politik bilince sahip insanları silahlı savaşım alanında görevlendirdik. Bunlar daha az hata işleyip halkla diyalogu daha iyi sağladılar. Halkla kaynaşmamız daha rahat oldu. Şu anda FMLN halkın ezici

çoğunluğunun güvenini kazanmış durumdadır. Kurtuluşunun FMLN ile mümkün olacağına inanmaktadır.

Başlangıçta çok sınırlı imkanlara sahiptik. Elimizde sadece, vur-kaç eylemleriyle hükümet güçlerinden elde ettiğimiz sınırlı sayıda silah vardı. Bu sınırlı imkanlarla 1981'de büyük ve önemli bir baskın gerçekleştirdik. Bu ilk baskınla silahlı direniş süreci başlamış oldu. Ardından daha fazla silah ve olanaklar elde etmek için eylemler geliştirildi. Genellikle kırsal alanda yürütülen bu başarılı savaşımdan sonra, kısa sürede kurtarılmış bölgeler elde ettik. Bu yöreler barınmaya ve savunmaya elverişli yerlerdi. Kurtarılmış alanların elde edilmesiyle birlikte halk FMLN'nin hükümet ordusunu yenebileceğine inanmaya başladı.

Parolamız, gelişmek ve daha ileri mevziler kazanmaktı. Güçlerimiz bu silahlı mücadelede büyük deney kazanmışlardı. Başlangıçta birçoğu sendikalarda ve öğrenci derneklerinde çalışan bu insanların silahlı savaşım konusunda deneyimleri yoktu. Bu az imkanlarla silahlı savaşıma girişmek cesaret ve inancı gerektiriyordu. İlk zamanlar çok sayıda gerilla silahsız dolaşmak zorundaydı ta ki bir düşman gücüne saldırıp silah elde edenlerin sayısı çoktu. Bu inanç ve cesaret sayesinde kısa sürede başarılar elde ettik.

Mücadelenin ikinci periyodu, imkanlarımızın daha bol ve silahlarımızın yeterli olduğu dönemdi. Bu dönemde hükümet güçleriyle uzun süreli çatışmalara girişebiliyorduk. Onlar bizi kurtarılmış alanlardan sökmek istiyorlardı. Gerilla bu uzun süreli çatışmalardan ve düşman saldırılarından çok şey öğrendi. Gerilla kendisini savunabiliyor, koruyabiliyordu bu nedenle düşman saldırıları gerilaya fazla zarar vermiyordu. Bölge halkıyla kaynaştığımızı bilen hükümet güçleri saldırılarını sivil halka yönelttiler. Uçaklarla yapılan bombalı saldırılar kadınlara ve çocuklara za-

rar veriyordu. Onları korumamız zorlaşıyor, imkansız hale geliyordu. Bizler böylesi bir saldırıda kendimizi nasıl koruyacağımızı biliyorduk ve hareket halindeydik ama sivil halk, yaşlılar, çocuklar aynı durumda değildi. Bu nedenle FMLN bölgeyi sivillerden boşaltma kararı aldı. Sivil halk toprağını bırakmak istemiyordu bu nedenle onları ikna etmek bir hayli güç oldu. Ama sonunda bunu da başardık. Gençler FMLN'ye katıldılar, yaşlılar ve çocuklu kadınlar bölgeden ayrıldılar; ülke içinde değişik bölgelere yerleştiler. Birkısmı da yurtdışına çıktı. Bu döneme kadar, kurtarılmış bölgelerde sivil halkı koruma göreviyle meşgul oluyor ve kentlere sokulma görevini yerine getiremiyorduk.

Şehirleri çok boş bırakmıştık. Şehirler hükümet güçlerinin kontrolündeydi. Halk hükümet güçlerinin yaydığı yalan yanlış bilgilerle donatılıyordu. Bu eksikli FMLN'e pahalya mal oldu. Askeri mücadelede başarılar elde ederken şehirlerdeki politik mücadelede aynı başarıyı gösterememiştik. Çok sayıda politik kadroyu ilk etapta silahlı savaşım için kırsal kesime çekmiştik. Mücadelenin ilk dönemlerinde bu değerli kadrolarımızdan çok sayıda şehit verdik. Şehirlerde halk hükümet güçleriyle başbaşa kalmıştı. FMLN onlara ulaşip istediği etkiyi gösteremiyordu. Ayrıca bu sürece kadar, FMLN içindeki örgütlerin askeri güçleri, herbiri kendi askeri stratejisi doğrultusunda eylemlilik geliştirmiyordu. Bu da daha güçlü eylemler geliştirmemizi engelliyordu. Oysa daha ileri mevziler için yeni taktikler gerekiyordu. Nihayet bu durumu doğru tahlil eden FMLN güçleri 1983'te güçlerini halk ordusu içinde birleştirdiler. Bu durum bizi mücadele sürecinde yeni bir periyoda soktu. Birliğimiz bize güç ve moral verdi.

1983'ten sonra şehirlere silahlı saldırılar düzenlemeye başladık. Önemli saldırılar düzenleyeceğimiz zamanlar çevredeki geril-

la grupları biraraya geliyor saldırıyı düzenliyor ve ardından geri çekilip küçük gerilla gruplarına ayrılarak değişik görev yerlerine yöneliyorduk. Bu eylemlerle düşman hem şaşkına dönüyor hem de nereye gitse gerilla gruplarıyla karşılaşılıyordu. Bu dönemde Migud, Usulután, Chalatenango gibi şehirlerde önemli eylemler düzenledik ve hükümet güçlerine yaptığımız bu baskınlarda önemli miktarda silah ve cephane elde ettik, düşmana önemli kayıplar verdirdik. Amacımız şehirlerdeki halka yaklaşmak, ona güven vermek ve kendimizi tanıtmaktı. Bu döneme kadar FMLN 14 bölgeden 8'inde faaliyet yürütüyordu. Güçlerimizi birleştirdikten sonra 13 bölgeye yayıldık. Bu şekilde ve vur-kaç eylemleriyle kendimize daha az zarar vererek düşmana büyük zayıflatlar verdirdik.

Kurtarılmış bölgelerde tüm gücümüzü bulundurduğumuz da düşman için kolay bir hedef durumundaydık. Bunu aşmıştık. Parolamız iktidarı kitlelerle birlikte ele geçirmektir bu yüzden şehirlerde önemli politik görevlerle de karşı karşıyaydık. Şehirlerdeki varlığımız ve eylemlerimiz halkı olumlu yönde etkiledi. Hükümetin lanse ettiği gibi üç-beş eşkiya olmadığımızı ve iktidarı ele geçirecek kapasitede politik ve askeri güce sahip olduğumuzu anlamaya başladılar. Halk gerillanın gözü ve kulağıydı. Şimdi artık gerçekten beraberdik. Onlarla yemek yiyor, sohbet ediyor onların evlerinde barınıyorduk. Bu dönemde geliştirdiğimiz önemli silahlı eylemlerden biri de 10 Ekim 1985'te Amerikalı danışmanların ve hükümet yetkililerinin oturduğu merkeze (San Salvador'da) saldırıya geçmemizdi. Daha sonra Paraiso'da askeri noktalara karşı önemli baskınlar düzenledik. Bu saldırılarda 600 hükümet görevlisi öldürüldü; bu bölgelerdeki askeri binalar ve hükümet yetkililerinin oturduğu binaların % 90'ı kullanılmaz hale getirildi. Şimdi başkent San Salvador ve diğer büyük şehirlerde de halkın

tam desteğini sağlamış durumdayız.

Bilindiği gibi ABD'de FMLN'i askeri ve politik olarak çökertmek için hükümete geniş desteğini sunuyordu. Buna karşı biz sabotaj eylemlerine giriştik. Hükümete gelen yardım yollarını kesmek ve hükümet güçlerini dar alana hapsedmek için transportu engelledik, yolları mayınladık, elektrik santrallerini imha ettik. Hükümet güçleri mayınlardan ve sabotajlardan oldukça korkuyordu. Bu yöntemler, iyi kullanılırsa, üç kişilik bir gerilla timi bir tabur askeri durdurabiliyordu. Tek bir mayınlamayla hükümet güçleri 20-25 kayıp verebiliyordu.

Soru:Bu askeri eylemler geliştirilirken kentlerde kitle eylemliliği ne durumdaydı.

Cevap:Bu mücadele süreci içinde kitle örgütleri, sendikalar ve öğrenci dernekleri kurulmuş kendi birlikteliğini oluşturmuştu. Halk artık hoşnutsuzluğunu gizlemiyordu. Daha önce hükümet güçlerinin yanında olan bazı politik güçler devrimci muhalefetin saflarında yer almak zorunda kalmışlardı. Güçler dengesi bizim lehimize dönmüştü. Hükümet ülkede kontrolü kaybetmiş durumdadır.

Kitle eylemliliğine baktığımızda, 1985 1 Mayıs'ında San Salvador'da en geniş güçlerin katılımıyla görkemli bir miting kondu. Savaş halinin hüküm sürdüğü ve baskıların yoğun olduğu bu dönemde halkın sokaklara dökülmesi hükümet için bir sürpriz oldu. Cezaevleri direnişe başladı. Politik tutukluların bu direnişleri mücadelemizin gelişmesine önemli katkılar sağladı. Bu direnişler sonunda politik tutuklular cezaevlerinde adeta özerkliğini kazanmış durumdaydı. Kitlelere önemli mesajlar iletebiliyorlar, onlara yol gösteriyorlardı. Böylece Genel Af gündeme girdi, ulusal ve uluslararası hümanister çevrelerin ortak çabalarıyla hükümet onları serbest bırakmak zorunda kaldı. Bu yoldaşlarımızın saflarımıza katılımıyla daha bir güç-

lenmiş olduk.

FMLN'nin şehirlere yönelen silahlı baskınları, şehirlerdeki kitle örgütlerinin gösterileri, cezaevi direnişleri bir bütünsellik içinde gelişince hükümet artık işin ciddiyetini anlamış oldu.

FMLN artık tartışmasız olarak halkın desteğini kazanmış bir güçtü. Hükümete karşı her alanda üstünlük sağlamıştı. Halk uzun süren bu savaşımdan ötürü çok acı çekmiş ve savaşın son bulmasını istiyordu. Daha büyük kayıpları önlemek için, FMLN savaşı geliştirmek durumunda olduğu halde, halka duyulan bir sorumluluğun gereği olarak, hükümete politik diyaloga başlama çağrısını yaptı. Ancak bu önerimiz değişik biçimlerde yorumlandı. Örneğin; hükümet ordusu bizim bu önerimizi FMLN'nin askeri olarak zayıfladığı biçiminde yorumladı. Fakat hükümetin kendisi de ABD de bizim güçlü konumumuzu biliyor-du ve bizimle diyalogu başlatmak istiyordu.

Bu, mücadelede yeni bir aşamaya girdiğimizi gösteriyordu. Diyalog ve politik çözüm dönemini başlatma istemimiz bizim kendimize her alanda güvendiğimiz bir gösteriydi. Onlar artık bizi askeri ve politik alanda yenemeyeceklerini anlamışlardı. FMLN kendisini kabul ettirdikten sonra kendi istemiyle politik bir diyalog arıyordu. Hükümet diyalogu kabulleniyordu, ancak bunu El Salvador'da başlatmak istemiyordu. Biz ise diyalogun San Salvador'da, halkın önünde yapılmasını istiyorduk. Sonuçta bizim ülkemizde Lapalmo'da bizimle görüşmeyi kabulendiler. Görüşmemizde çok sayıda yabancı gözlemci de hazır bulundu. Ve görüşmeler süresince de biz kitle eylemliliğini ve silahlı eylemlere devam ettik. Bu eylemlerle kendi istemlerimizi kabul ettirmede üstünlük sağlamak istedik.

Görüşmelerden önemli sonuçlar elde edildi. Herşeyden önce, El Salvador'da iki gücün olduğu kabul edilmiş oldu. Bir tarafta

FMLN diğer tarafta Hükümet güçleri. Bu görüşmelerle elde ettiğimiz diğer önemli sonuçlar şunlardır:

-Hükümet savaş süresince esir aldığı yaralı arkadaşlarımızı serbest bırakmayı kabul etti.

-Sadece katolik kilisesi FMLN ile Hükümet arasında arabuluculuk yapacak.

Hükümet, görüşmelerin kapalı kapılar ardında yapılmasından yana ama biz, görüşmeler süresince halktan temsilcilerin de toplantılara katılmasını idrettik. Çünkü halk FMLN'nin haklılığını çok daha açık bir biçimde görmüş olacaktı. Ama hükümet halkın tepkisinden korkuyor, buna henüz yanaşmıyor.

İlk kez 4 Ekim 1987'de hükümetle San Salvador'da görüşmelere oturduk. Görüşmelerin San Salvador'da gerçekleşmesi mücademizin bir ürünüydü. Bu dönemde FMLN ulusal ve Uluslararası planda halkın resmi temsilcisi olarak kabul gördü. Görüşmeler süresince halktan büyük destek gördük. Bu dönemde kitle örgütleri çoğaldı ve büyük gelişmeler gösterdi.

Hükümet artık ülkeyi yönetemiyor, gelişmeleri kontrol edemiyor. Ekonomide büyük kriz yaşanıyor. Ekonomide yönetimin çıkmaza girmesinde FMLN'in sabotajlarının büyük etkisi olmuştur. Hükümetle diyalog sürdüğü dönemde, FMLN'nin geniş çapta baskın eylemleri gerçekleştirme kararı aldı.

Eylül 1988'de, El Parasio'da stratejik askeri noktalara baskınlar düzenledik. Baskının hemen ardından, 14 Eylül'de büyük bir miting gerçekleşti. Silahlı eylemlerimize paralel olarak demokratik mücadele alanında kitlesel eylemler geliştiriliyordu. FMLN'in silahlı eylemlerini durduramayan hükümet güçleri hıncını, mitinglere katılan sivil halktan alıyordu. Hükümet son mitinge çılginca saldırdı. Bu saldırıdan yabancı ba-

sın temsilcileri de paylarını aldılar. Gazetecilerin fotoğraf makineleri kırıldı ve çoğu tutuklandı. Yakalananlar arasında yabancı gözlemcilerde vardı. Hükümet uluslararası arenada demokratik olduğunu iddia ediyordu, fakat hükümetin anti demokratik uygulamalarını bizzat yaşayan gazeteciler ve gözlemciler, kendi ülkelerinde gerçekleri anlatarak hükümetin yalanlarını sergilediler.

Gelinen aşamada iktidarda bulunan Hıristiyan demokratlarla diyalogu uzatmanın bir anlamı kalmamıştı. Çünkü onlar bu yolla, zaman kazanmak, dağılan gücü toplamak istiyor, oyalama taktiği uyguluyorlardı. Hıristiyan demokratları ABD iş başına getirmişti. Hıristiyan demokrat partisi, Oligarşi'yi temsil etmiyordu, çünkü ülkede bulunan büyük tekellerin sahibi değildiler.

Bundan sonra bir başka periyoda giriyorduk. 1989'da gerçekleşmesi gereken siyasi seçimler öncesinde FDR (Demokratik cephe) 8 yıllık bir sürgün hayatından sonra ülkeye geri dönmüştü. FDR'in ülkeye dönüşünde geniş çapta destek gösterileri yapıldı. Hükümetin onları tutuklama tehditleri, halkın tepkisiyle karşılaştı. Onun için hükümet bu konuda bir şey yapamadı.

FDR(Demokratik cephe) bünyesinde üç ayrı siyasi partiyi barındırıyordu. FDR'in geliştirdiği program FMLN'den destek gördü. FDR'in seçimlere katılmasını ve legal planda çalışabilmesinin şartlarını garanti altına almak istiyorduk. Seçimler öncesinde, seçimlere katılacak bir koalisyon oluşturuldu. Bu koalisyonda; UNGO,(MNR)'den "**Ulusal Devrimci Hareket**" ZAMORA; MPSC'den "**Halk Hıristiyan Sosyal Hareketi**" ve ROLDAN PS'den "**Sosyal Demokratlar**" yer alıyordu. UNGO, (MNR) aynı zamanda FDR'nin lideriydi. Bu koalisyon seçim için oluşturuldu. Bu dönemde UDN (Radikal Sol Parti)'de ülkeye dönüş yaptı. UDN, 70'lerde Hıristiyan Demokratlarla ittifak halindeydi. Bu

yüzden olsa gerek, hükümet ittifak olduğu bir gücü, kendisine muhalefet görmeyi içine sindiremediğinden, UDN'nin ülkeye girişine karşı koydu.

Şartlar, bu örgütlerin seçim kampanyası yürütebilmesine elvermiyordu. Hükümet onların seçime katılmalarını engellemek için elinden geleni yapıyordu. Seçim kampanyasını buna rağmen yürütenler sıklıkla saldırılara ve tutuklanmalara maruz kalıyorlardı. Bu nedenledir ki; FMLN gelinen aşamada seçimlere katılmaktan vazgeçti. Seçimleri protesto etmeyi kararlaştırdı. Çünkü seçimlerde sahtekarlık yapılacağı gün gibi açıktı ve Radikal-Sol seçim koalisyon'unun seçim kampanyası yürütebilme olanağı ortadan kaldırılmıştı.

Burada şunu belirtmek istiyorum. FDR ve FMLN bağımsız iki ayrı cephedirler. FDR,(Demokratik Cephe) Radikal Sol bir cephedir. FMLN ise, Marksist Leninist çizgide bir cephedir. Fakat FMLN ve FDR her zaman ittifak halinde olmuşlardır. Nitekim 1 Mart 1989'da Arenas Parti'sinden seçimlere katılan Alfredo Cristiani seçimleri kazandı. Arenas partisinin ülkedeki aşırı faşist bir hareketle yakın ilişkisi vardı. Bize göre bu parti Oligarşi'nin çıkarlarını temsil ediyordu. Bir çok gözlemci Arenas Partisi'nin seçimleri kazanmasını El Salvador halkı için büyük bir darbe olduğunu söylüyorlardı. FMLN ise, Arenas'ın seçimleri kazanmasını, kitleler açısından zafer olarak nitelendiriyordu. Çünkü halk, ABD'nin El Salvador için geliştirdiği plana, Hıristiyan Demokratlara hayır diyerek karşı çıkmıştır. Arenas Partisi, ABD'nin desteğine sahip değildi. Bu da, yeni Hükümetin ekonomik ve askerel alandan güçlüklerle karşılaşacağı demektir. Çünkü FMLN'nin, ekonomide açtığı tüm gedikler daha önce ABD'nin yardımıyla kapatılmaya çalışılıyordu.

Seçim sırasında, halkın büyük kesimi

FMLN'nin transport boykotu yüzünden seçim lokallerine gidemedi. Halk, aksi takdirde seçimlere katılmak zorunda idi. Çünkü, oy kullananların kimlik kartları damgalanıyordu. Katılmayanlara baskı yapılıyordu. Boykotumuz halkın işine yaradı. Araba olmadığı için seçim lokallerine gidemediklerini söyleyerek baskılardan kurtulabildiler. Fakat buna rağmen toprak sahipleri, iş verenler araba tutup bir kısım halkı zorla oy vermeye götürdüler. Parayla satın aldıkları oylarla ve sahtekarlıkla seçimleri az bir prosemle kazandılar. Arena Partisi'nin iş başına gelmesiyle güçler iyice belirginleşti. Şimdi iki taraf vardı. FMLN'nin yanında yer almak ve faşistlerin uşağı hükümetin yanında yer almak vardı. Üçüncü bir yol yoktu. Çünkü eski hükümetten insanlar dahi yeni hükümetin faşist güçlerince öldürülüyorlardı.

Bu süreçte FMLN Cristiani hükümetine bir öneri götürdü. Bu öneride serbest-özgür seçimlerin yapılmasını, FMLN'in de bu seçimlere katılması fakat silahını bırakma şartı getirilmemesi belirtiliyordu. FMLN gerçekten Demokratik bir hükümet oluşturma süreci içerisinde elini halkın kanına bulamayan büyük işletme sahipleriyle ve silahlı kuvvetlerde yer alan fakat yeni oluşturulacak ordu-da(Halk ordusu) yer almayı kabul eden ilerici askerlerle birlikte iktidara gelmeyi de kabul ediyordu. FMLN'nin bu önerisini hükümet ciddiye almadı. Diyalogları zaman kazanmak için kullanmaya başladılar. Cristiani Hükümeti bizimle El Salvador da diyaloga oturmayı göze almadı ve Meksika da görüşmeyi kabul etti.

Bu görüşmeden bir sonuç alınamadı. Çünkü hükümet adına görüşmeye katılanların karar alma yetkileri bile yoktu. Silahlı kuvvetlerin temsilcileri görüşmelerde yoktu. Fakat hükümet FMLN ile görüşmeleri sürdürmede istekli olduğunu gösterdi.

Aynı zamanda Cristiani hükümeti halka ve FMLN'ye karşı açık bir savaş başlatmıştı. Hükümetle bir kez daha görüşme kararı konmasına rağmen, görüşmelere anında karar alınan yetkisine sahip hükümet temsilcilerinin ve silahlı kuvvetlerin temsilcilerinin katılması şartımız gerçekleşmediği için ikinci bir görüşme yapılmadı.

Ateşkes önerimizde kabul edilmedi. Bütün bunları Cristiani hükümetinin gerçekte savaşı uzatmaktan yana olduğunu ve görüşmelerden kaçındığını ulusal ve uluslararası planda kanıtlamak için yaptık.

Bu dönemde hükümet güçleri bir sendikayı bastılar ve biri kadın on kişiyi öldürdüler, 40 kişiyi yaraladılar. Bu olay hükümetle diyalogda bulunmanın imkansızlığını herkese gösterdi.

Bundan sonra FMLN olarak, tam bir saldırıya geçtik. Bu süreç 11 Kasım 1989'dan günümüze değin süren bir süreçtir. Hükümet güçleri San Salvador'a dek gelmemize ve orada barınmamıza inanmak istemiyorlardı. FMLN, Cristiani'nin başkanlık sarayına bile saldırdı. Başkentte önemli stratejik askeri noktalara saldırılar düzenlendi. Başkentten dört bir yanında fakir halkın barındığı gecekondu bölgeleri vardır. Bu bölgelerde adeta bir duvar oluşturduk. Bu dönemde hükümet güçlerine büyük zaiyatlar verildi. Başkentte geliştirilen bu eylemlerin yanısıra sekiz önemli şehirde de kontrol FMLN'nin elindeydi.

FMLN'nin eylemlerinin sonuçlarını ana hatlarıyla şöyle sıralayabiliriz;

FMLN'nin yürüttüğü silahlı mücadele sayesinde orduya büyük kayıplar verildi ve ordu çok zayıf düştü.

Samiel kentinde bir uçaksavar düşürüldü.

Beş askeri havaalanı kullanılmaz hale getirildi.

Üç askeri helikopter düşürüldü.

Otuz askeri panzer kullanılmaz hale getirildi.

Toplam ne kadar askerin öldürüldüğünü, sayıyla belirtmemiz olanaksız. Hükümet kayıplarını ve zayıf düştüğünü açıklamıyor. Bu yüzdendir ki gazetelerin başkent dışında kalan yerlere gitmelerine, durumu görmelerine izin vermiyor. Yine gazeteciler başkentte fakir halkın oturduğu gecekondu bölgelerine sokulmuyorlar. Gazetecilerden FMLN'nin gücünü ve kendilerinin sivil halka karşı yaptıkları bombalamaları, katliamları saptamak için bu bölgelere girmelerine mücade etmiyorlar.

Hükümetin FMLN'yi bir kaç terörist olarak tanıtmaya çabalarına karşın, FMLN gerçekleştirdiği eylemlerle ve silahlı mücadelesiyle yenilmez olduğunu, tek alternatif olduğunu halka kanıtladı. Hükümetin çok emin saydığı seçkin insanların kaldığı Charaton oteline bile girdik. Bununlada FMLN'in istediği alana girebileceğini ispatladık. Halk bize güveniyordu. FMLN'ye halktan özellikle gençlerden kitlesel katılımlar oldu. FMLN'in taktiksel olarak villa bölgesini ve Charaton oteli gibi yerleri eylem alanı yapması, hükümetin bu alanları kolay kolay bombalama riskini göze alamıyacağındandır. Aynı baskınlar, işgaller, gecekondu bölgelerinde gerçekleşince hükümet acımasızca sivil halka saldırıyor, bombalıyordu. FMLN, hergeçen gün önemli stratejik alanlara giriyor, eylemler gerçekleştiriyor. ABD ve bir kısım ülkeler elçilerini geri çekmek zorunda kaldılar. Buralarda daha önce faşistlerin kullandığı bir yığın silah ele geçirdik.

Villa bölgelerine ve seçkin insanların, yabancı elçiliklerin oturduğu alanları işgal ettiğimizde girdiğimiz evleri talan etmedik, eşyalarını ve ev sahiplerinin canlarına dokunmadık. Bu insanlar böylelikle hükümetin bizi

onlara tanıttığı gibi eşkiya-soyguncu olmadığını anladılar.

FMLN'nin mücadelesi sürüyor. Bu mücadele belki görüşmeler yoluyla belki de FMLN'nin zorla iktidarı ele geçirmesiyle bir sonuca ulaşacak. Bunu şimdiden kestiremeyiz. Görüşmeler yoluyla bir çözüme varmak, halk yararınadır; Çünkü halk bu savaşta çok acı çekti, çok kayıp verdi. Halkın dayattığı bu sistem içindir ki bizler görüşmeler yoluyla bir çözüme varmak istiyoruz. Bu bizim silahlı mücadeleyi son aşamaya kadar, iktidarı zorla alana kadar yürütemeyeceğimiz anlamına gelmemelidir. Bizler, gelinen aşamada hükümetin dize getirilmesi şartının var olduğunu ve FMLN'nin gücünü kanıtladığını düşündüğümüz için bunu ileri sürüyoruz. Soru:Nikaragua....detant politikası

Cevap:Silahsızlanma, özellikle tüm dünyanın silahsızlanması isteği bizler için de önemli bir istektir. Bunun içindir ki, bizler barışçı yollar, görüşmeler yoluyla bir çözüme varmak istiyoruz.Bu politikaınız uluslararası arenadan destek gördü. Hükümetin savaşçı çehresi bu yolla teşhir edildi. Fakat tüm barış ve silahsızlanma çabalarına karşı, ülkemizin bir başka ülke tarafından işgale, saldırıya maruz kalmamasını garantiye alamayız. Bunun içinde hazırlığımızı yapıyoruz. Ayrıca her ülkenin iç meselesini, kendi şartlarını uygun düşen metodlarla halletmesini zorunluluk olarak görüyoruz.

Sözü edilen AİRAS planına gelirsek, bu konuda El Salvador'un özel bir konumu var. FMLN'nin gücü ülke dışında değil, bilakis ülke içindedir. Ülkede doğmuş, ülkede gelişmiş, orada mücadele vermiştir. Nikaragua için aynı şeyleri söyleyemeyiz. AİRAS PLANI, Central Amerikada yaşanan problemleri, Avrupa muhalefetinin istediği doğrultuda çözüme ulaştırmak için oluşturuldu. Fakat pratikte amaç Nikaragua'yı tüm dış

destekten izole etmeye yaradı. ABD ise, Honduras'ta, Nikaragua'ya karşı savaşan karşı devrimcilere yardımı sürdürüyor fakat Nikaragua'ya dışardan desteğe bu planla karşı çıkılıyor. ABD, El Salvador'daki hükümetlere silah, para, danışman desteği vermiştir. Bizler için, başka ülkelerin "Kendi iç problemleridir" saviyla FMLN'ye yardımı engellemek için anlaşmaya varmaları önemli değildir. Biz bu işi kendi özgücümüzle yapıyor, buna güveniyoruz. Fakat ABD, El Salvador hükümetine yaptığı desteği çekerse hükümet çok kolay yıkılacaktır. Onlar dış desteğe muhtaçtırlar. Bununla ayakları üzerinde durabiliyorlar, biz değil.

AİRAS Planında yer alan bir şarta göre Nikaragua, FMLN'ye yardım etmekten vazgecektir. Bu planın amacı Orta Amerika'ya barış getirmekten ziyade Nikaragua'yı yalnız bırakmaktır. Bu planın öncülerinden Oskar Airas'ın kendisi bile buna uygun davranmamaktadır. Oskar Airas'ın evinin birkaç metre uzaklıkta Nikaragua düşmanı karşı devrimcileri tedavi merkezi olan bir savaş hastanesi vardır. Bu hastane ABD'nin bir üssü durumundadır. Bu plan ciddiyetten uzak, gerçek dışı bir plandır ve bölgedeki sorunlara çözüm değildir. Kendi sorunlarımızı kendimiz halletmeliyiz. Süper güçler arasındaki silahsızlanma görüşmeleri ve dünyada hüküm süren yumuşama politikası ABD'nin Orta Amerika'ya veya El Salvador'u işgal etmesi riskini azaltmakla beraber bunun böyle olmayacağı da garanti değildir. ABD bunu yapmaya elverişlidir.

ABD'nin bölgeye müdahalesi çelişkileri tırmandıracaktır. Guetemala'da önemli bir gerilla gücünün varlığını hatırlatmak istiyorum. Bölgede var olan gerilla güçlerinin ortak düşüncesi, ABD'nin bölgeye müdahalesine hiçbir şekilde izin vermemektir.

ABD'nin bunu kolay kolay yapabileceğine ihtimal vermiyorum. Böyle bir müdahalede iç savaş başka bir karakter alacaktır. Tüm

halk hatta ordunun büyük kesimi bir dış müdahaleye karşı koyacaktır. Bu durumda bölgedeki güçler El Salvador'a yardım etmek hakkına sahip olacaklardır.

Soru:Gazetemiz aracılığıyla Kürdistan halkına iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

Cevap:Bizim için, Kürt halkının mücadelesi haklı ve anlamlı bir mücadeledir. Hiç kimse bir halkın kendi ülkesine sahip çıkmasını engelleyemez. Hiç kimsenin Kürt halkının vatanını kendi arasında paylaşmaya hakkı yoktur. Bu paylaşma hangi şartlarda olursa olsun durumu değiştirmez. Hiç kimsenin Kürtlere, Kürt olmalarından dolayı baskı uygulamaya hakkı yoktur. Kürdistan'ı, emperyalistler bölüp başka ülkelere sundular. Aynı durumda bizler olsaydık, sizlerin sahip olduğu inançla, azimle mücadele ederdik. Kürt halkının mücadelesini çok önemli görüyoruz. Bizlerin tecrübeleri ve bizde varolan birlik deneyinin sizlerin mücadelesinde de bir anahtar rolü oynamasını diliyoruz. Kendi tecrübelerimiz ve yaşanan başka tecrübeler zaferin sadece birlikte kazanılabacağını kanıtlamıştır.

Sizlerin, devrimci güçlerin birlikteliğini arzuluyoruz. Aranızdaki çelişkilerden düşman güçlerin yararlanmasına fırsat verilmesini diliyoruz.

Sizlere mücadelenizde başarılar diliyoruz. Er veya geç kazanacağımıza inanıyoruz. Dünyadaki haksızlıklara son vermek, özgürlük için savaşmak bizlerin ortak amacıdır.

Sizden, mücadelemizi desteklemenizi diliyoruz. Bu da ancak sizlerin güçlenmesi ile mümkün olur. Kürt halkına sizin aracılığınızla en içten selamlarımızı ve başarı dilekelerimizi yolluyoruz.

Teşekkür ediyoruz.

KÜRDİSTAN DEMOKRATİK CUMHURİYETİ (MAHABAD)'NİN KURULUŞUNUN 46.YILDÖNÜMÜNÜ KUTLUYORUZ

BOTAN AMEDİ

22 Ocak 1946 gününün Kürt halkı açısından önemli bir yeri vardır. Doğu Kürdistan'ın (İran) Mahabad şehrinde Çuwar Çıra (Dört çıra) meydanında 22 Ocak 1946 günü Kürdistan (Mahabad) Demokratik Cumhuriyeti ilan edildi. Bir yıla yakın gibi kısa bir süre yaşamını sürdüren bu genç cumhuriyet Kürdistan tarihine yeni bir sayfa kattı. Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana 46 yıl geçti. Halkların tarihinde 46 yıl gibi yarım asırlık bir süre, uzun bir zaman dilimi sayılmaz. Aradan 46 yıl geçse de Kürt halkının yakın geçmişinde kurulan ve tarihimize mal olan bu cumhuriyeti oluşturan ve yı-

kıma götüren o günkü koşullar çerçevesinde bunu ele almak, bu tarihi olgudan önemli öğretici dersler çıkarmak; yıllardır bağımsız ve özgür bir gelecek uğruna mücadele yürüten yeni kuşaklar açısından son derece önemlidir.

Kürdistan Demokratik Cumhuriyetinin kuruluşunu oluşturan koşullar nelerdi? Yine bu genç cumhuriyetin kısa bir süre yaşamasına ve tekrar yıkımına neden olan koşullar hangileriydi; ya da diğer bir deyişle kurulan bu Kürt Cumhuriyeti niçin yaşamını sürdürmedi? Tarihimizde yeni bir sayfa açan bu Kürt Cumhuriyeti'n kuruluşunun

46. yıldönümü nedeniyle kaleme alınan bu kısa yazımızda, o dönemin koşullarında cumhuriyeti oluşturan ve yikan nedenleri, bilinen ve bilinmeyen yönleriyle objektif bir şekilde günışığına çıkarmaya çalışacağız.

İKİNCİ PAYLAŞIM SAVAŞI DÖNEMİNDE İRAN'DA VE DOĞU KÜRDİSTAN'DA DURUM

İkinci Dünya Savaşı hemen hemen tüm dünyayı etkiledi. Birçok ülke kendini savaşın içinde buldu. Hitler Almanyası'nın baş rol oynadığı bu savaşta onmilyonlarca insan yaşamını yitirdi; bir o kadarı sakat kaldı, birçok ülkenin ekonomisi yıkıma uğradı. Savaş öncesi dönemde Hitler Almanyası'yla Rıza Şah İran'ı arasında ekonomik ve kültürel ilişkiler vardı ve Şah ağıttan Hitler'i destekliyordu. Aralarındaki ilişkiler savaş patladıktan sonra da devam etti. İran'da Şah yönetimi, Hitler yanlısı propaganda yaparken Hitler'in Ari asıllı olduğunu ve asıl adının da "Haydar" olduğunu ileri sürüyordu. Savaş döneminde İran ordusuna mensup jandarmalar köylerde Şah Rıza Pehlevi'nin bildirimlerini dağıtarak, savaş aleyhtarı fikir yürütenlerin cezalandırılacağı tehditlerini savuruyordu.

İkinci Paylaşım Savaşı patlak verdiği dönemde İran'da da ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunlar alabildiğine büyümüştü. Adepta bir ekonomik ve siyasal kriz yaşanıyordu. Despot Rıza Şah'ın yirmi yıllık kanlı yönetimi başta Kürt halkı olmak üzere Azeri, Fars halklarının iliklerine kadar işlemişti. Şah'ın dillere destan zulüm ve baskıları, tüm halkların kin ve nefretini kazanmıştı. Tam da böyle bir ortamda Sovyet Hava Kuvvetlerine ait uçaklar Doğu Kürdistan ve Azerbaycan semalarında uçarak bildiriler dağıttılar. 1941 Eylül'ünde dağıtılan Kürtçe-Türkçe bildirimlerde özgürlük ve eşitlik rüzgarları müjdele-

niyordu.

Havadan atılan bu bildirimlerden sonra İran ordusunda bir panik ve çözülme süreci başladı.

Doğu Kürdistan'lı ünlü şair Hejar, yazdığı dizelerde bu uçakların İran semalarına gelişini, İran ordusunun durumunu ve kendi sevincini şöyle dile getiriyor:

"Çi firoke (teyare) sembola şadiyé
Kî té de bû Meleké azadiyé
Bi belavkirina du pel belavok
Belawela bû ordiya Şahînşahi
Şah ku mişk e di bin rebenan de
Min dît ku mişk e di bin Stalîn de." (1)

Dizelerin Türkçesi de şöyledir:

"Ne uçağı, sevincin sembolü
Kim içindeydi? Özgürlük meleği.
Darmadağın oldu Şahinşah ordusu.
O Şah ki bir aslandı ezilenlerin avında
Gördüm ki sıçandır Stalin altında."

Sovyet Ordusu İran'a girmeden önce İran askerleri Tebriz ve Kulfa'da, Sovyet Kulfası'na karşı askeri manevra yapıyorlardı. İran Ordusu, Sovyet askerlerine karşı Almanların desteklediklerine hazır olduklarını göstermeye çalışıyordu. Ancak gelişmeler, İran yönetiminin özlem ve istekleri doğrultusunda olmadı. İran semalarında Sovyet uçaklarının dağıttıkları bildirimler İran yönetiminde ve ordusunda panik yarattı. Bildirilerin atılmasını takip eden günlerde Sovyet Kızıl Ordusu İran'ın egemenliği altında tuttuğu Kürdistan ve Azerbaycan sınırlarından içeri girmeye başladı. Bu durum karşısında şaşkına dönen İran'lı subaylar, yakalarında ki madalyaları, nişanları atarak, kadın giysilerine bürünmek üzere gizlice Kürdistan'dan İran içlerine doğru kaçmaya başladılar. Bu kaçış ve çözülme öylesine hızlı gelişti ki askerler ve subaylar, ellerindeki silahları, askeri malzemeleri bir ekmeğe ve saklanacak bir sığınağa değiştiriyorlardı. Kısa bir

sürede Doğu Kürdistan'da İran yönetimin-den bir eser kalmadı. Ordusu, polisi, memuru tüm den bölgeyi terk ettiler. Buna benzer bir durumun İran Azerbaycan'ında da yaşandığını belirtmek gerekir.

Sovyet Ordusunun İran'a girişiyle birlikte Despot Rıza Şah yönetimi düştü, ordusu dağıldı. Doğu Kürdistan'da ve Azerbaycan'da adeta bir bayram havası yaşıyordu. Kürt gençleri, kadınları bir bütün olarak İran ordusunun bıraktıkları silahlara, askeri malzemelere el koydular. Öyle ki hemen hemen tüm Kürt evleri en az birer silaha kavuşmuş oldular. Kürtler, İran Ordusunun bölgeden çekilişini ve Sovyet askerlerinin gelişini öyle sevinçle karşıladılar ki Sovyet askerlerine "Melayiketê çav sor" (Kızıl gözlü Melaike), Melekên azadiyê" (Özgürlük melekleri) olarak adlandırdılar. Bu durumu, en açık bir şekilde yine şair Hejar'ın dizelerinde görüyoruz. Hejar dizelerinde şöyle diyor:

"Bîst salan di bin Ecem de
Em naliyan bi sed derd û xem
Çiyayê bextê me girtibû duman û das
Rus min xelas kirbû melekê min
Bijî ordîya sor, xweş bi çakûç û das
Ji ber zprdestîyê Kurdan kir xelas."(2)

Bu dizelerin Türkçesi şöyledir:

Acem pençesinde yirmi yıl
İnledik biz yüzlerce acı ve elemle
Kara bulutlar kaplamıştı bahtımızın da-

ğını

Melekim benim, kurtarmıştı Rus beni
Yaşasın Rus ordusu, güzel çekiç oraklı
Kürtleri kurtardı zorbalıktan."

Şair Hejar'ın bu ve daha önce verdiği-miz dizelerinden anlaşılacağı gibi Kürdistan'da Sovyet yanlısı büyük bir kitle oluşmuştu. Bu da doğaldı. Çünkü uzun yıllar kanlı Şah despotizmi yönetiminde özgürlüğü zincire vurulmuş Kürt halkının çektiği acılar, yaşadığı zulmü gözönünde bulundurduğumuz-

da; Kürtlerin teneffüs ettiği bu atmosferi tahmin etmek ve doğal karşılamak gerekir. Buna benzer bir atmosferin Azerbaycan'da da yaşandığı bilinen bir gerçekliktir.

Sovyet ordusunun İran'a girişi, İran ordusunun Kürdistan'dan çekilişi sonucu ortaya çıkan boşluktan yararlanan bazı Kürt ağaları, aşiret reisleri değişik bölgelerde yağma hareketine giriştiler. Örneğin; Urmîye'de Zîro'lu Herki, Şîno'da Siware Hamza, Lacan'da Xerapeyli Resul ve diğer bazı ağalarla aşiret reisleri silahlanıp Farslara ait yerleri talan ettiler. Aşiret reisleri ve ağaların gerçekleştirdikleri talan ve yağma hareketleri Tahran gazetelerinin manşetlerine konu oldu ve gazete haberleriyle Kürtler bir bütün olarak talancı gösterildi. Buna benzer bazı talan ve öldürme olayları başka bölgelerde de yaşandı.

Piranan yöresinde Piranlar Seyidler (Seydalar) üzerine yürüdüler; Qelatî Muta-we köyünü talan ettiler ve olayda birkaç kişi öldürüldü. Bu olaylar, Seyidlerle aşiret reisleri arasında yeni bir kan davasına dönüştü. Seyidler, intikam almaya giriştikleri bir sırada Ruslar devreye girerek, gelişebilecek olayları önlediler. Dîbukri, Şamat ve Şerwêran yöreleri benzer nedenlerle birbirleriyle çatıştılar; olaylarda karşılıklı ölenler oldu. Bareh, Heme Reşithan yöreleri de İngilizlerin kışkırtmasıyla Bane şehrini yaktılar, Sakız şehrini de talan ettiler. Kısacası Doğu Kürdistan'da meydana gelen otorite boşluğundan yararlanan bazı aşiret reisleri, ağalar ve feodal güçler, ulusal sorun etrafında bir araya gelip güçlerini birleştirmeleri gerekirken; eskiden beri var olan aşiretlerarası çelişkileri daha da derinleştirdiler. Yaptıkları yağma ve talanlarla var olan sorunları daha bir büyütürken Kürt ulusal güçlerini bölmeye çalıştılar.

Doğu Kürdistan'da meydana gelen bu

olumsuz gelişmelerin yanısıra olumlu gelişmeler de oluyordu. Sömürgeci İran devletine ait ordu güçlerinin Kürdistan'ı terketmelerinden doğan özgürlük ortamında yararlanmak isteyen Kürt aydınları, kent küçük burjuvazisi gibi ulusal demokratik talepler etrafında bir araya gelip siyasi çalışma yapmak isteyen güçler de hemen harekete geçtiler.

JE-KAF (K.J.K) ÖRGÜTÜNÜN KURULUŞU

Yukarıda Kızıl Ordunun Doğu Kürdis-

alanlarda Kürtlerin siyasi ve örgütsel çalışmalarına sıcak bakılmıyor, izin verilmiyordu. Çünkü İngilizler, bölgede bulunan bazı ABD görevlileriyle birlikte İran yanlısı bir politika yürütüyor ve açıktan İran'ı destekliyorlardı.

Başta Mahabad kenti merkez olmak üzere ilerici yurtsever Kürtlerin siyasi ve örgütsel çalışmaları hızlı bir tempoyla devam ediyordu. Yürütülen bu çalışmalar kısa sürede ürün vermeye başladı. 16 Eylül 1942 günü Mahabad'ın Hacı Davud bahçesinde bir araya gelen bir grup Kürt yurtseveri yaptık-

tan'a girdiğini ve İran merkezi otorite güçlerinin Kürdistan bölgesinden çekildiklerini belirtmiştik. Ancak, burada bir noktayı daha belirtmek gerekiyor. Sovyet güçleri Doğu Kürdistan'ın tüm bölgelerini kontrolleri altına alamamışlardı. Diğer bir deyişle Sovyetler Kürdistan'ın kuzey bölgelerine gelmişlerdi ve sadece o bölgeleri kontrol ediyorlardı. Kürdistan'ın Sakız kentinden Kirmanşah'a kadar olan güney bölgelerine ise İngiliz Ordusu girmişti. İngilizlerin kontrol ettikleri

ları toplantı sonucunda Komela Jiyaneveye Kurdistan (JE-KAF, K.J.K.) (Kürdistan Diriliş Topluluğu-Örgütü) adıyla bir örgüt kuruldu. Örgütün kurulmasında Güney Kürdistan'dan Héví (Umut) örgütü temsilcisi yüzbaşı Mir Hac'ın büyük rolü oldu. Aynı toplantıya da katılan Mir Hac, hücre usulü gizli çalışma yöntemlerini toplantıya katılanlara öğütledi ve O'nun bu önerileri doğrultusunda örgüt kuruldu. Örgütün kabul ettiği gizli çalışma prensibine göre aynı hücrede

çalışan insanların dışında kimse birbirini tanımıyordu. Örgütün sadece Merkez Komitesi tüm örgüt üyelerini tanıyabiliyordu. JE-KAF'ın kurucuları şu isimlerden oluşuyordu: Zérengeran Hüseyin (Froher), Abdurrahman Zebihî, Sıddık Heyderî, Kasım Kadiri, Abdurrahman İmami, Ali Mahmud, Abdulkadiré Mudderisi, Muhammedé Nanewazade, Molla Abdullahé Davudî, Necmeddiné Tewhidî, Muhammedé Ashabî, Muhammedé Yahu, Abdurrahman Keyani.

Üç kişilik hücre usulüne göre gizli çalışan örgüte üye alınanlara abdest aldırılır, çıplak bir kılıç ile Kürdistan bayrağı ve Kurani Kerim'in bir arada bulunduğu bir odaya götürülür ve Kurana el basarak yemin ettirildi. Üyeliğe alınanlara aşağıdaki yemin metni okutulurdu:

"Kürt halkına ihanet etmeyeceğime, Kürtlerin özerk bir yönetime kavuşması için çalışacağıma, ölünceye kadar örgüte üye kalacağıma, bütün Kürt erkeklerini kardeş ve kadınlarını bacî olarak kabul edeceğime, Komel örgütünün izni olmadan diğer bir partiye girmeyeceğime yemin ederim."

JE-KAF'ın bileşimine, örgütsel yapısına, stratejik hedeflerine baktığımızda örgütün ilerici, yurtsever, ulusal demokratik bir yapılanma olduğu görülür. Örgüte önderlik eden eğilime gelince, küçük burjuva ağırlıklı olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Örgütte Kürt gençlerini, aydınlarını, toplumun her kesiminden insanlarını bir araya getiren ortak amaç, ulusal kurtuluş hedefiydi. Komel'in her ne kadar düzenli bilimsel bir tüzük ve programı olmasa da çıkardığı yayın organı Niştîman (Vatan) adlı gazetenin ilk sayısında dolaylı da olsa bağımsız bir Kürdistan'ı stratejik hedef olarak seçtiklerini öğreniyoruz. Hatta bununla da yetinmeyip Kürdistan'ın parçaları arasında karşılıklı dayanışma, işbirliği ve eşgüdüm çalışmalarını yürüt-

tüklerini pratik faaliyetlerinden çıkarıyoruz. Bu çalışmalarıyla Komel, açık olmasa da Birleşik Kürdistan'ı da önlerine hedef koyduklarını tahmin edebiliyoruz.

Parçalar arası dayanışma ve eşgüdümün sağlanması amacıyla Komel'in gerçekleştirdiği bir faaliyet Peymana Sé Sînor (Üç Sınır Anlaşması)'dur. 1944 Ağustos'unda Kuzey (Türkiye), Güney (Irak) ve Doğu Kürdistan'ın keşiştiği Dilanbar Dağında üç parçadan temsilcilerin katıldıkları bir toplantı yapıldı. Komel'i temsilen Doğu'dan Kasım Kadiri, Güney'den Şeyh Ubeydullah Zino ve Kuzey'den Kadî Molla Vahap her parçanın Kürtlerini temsilen toplantıya katıldılar. Toplantıda Kürt örgütleri arasında dayanışma ve işbirliğinin geliştirilmesi karar altına alındı ve alınan kararlar Peymana Sé Sînor adıyla bir anlaşma haline getirildi. Üç Sınır Anlaşması hakkında İran Askerî Konseyi Birinci Başkanı Hasan Arfa "...Büyük bir Kürdistan'ı kurmak için karar alındı..." teşhisini koyuyor. (3)

Komel'in programı hakkında daha iyi bilgi sahibi olmamız için örgütün İran Hükümetine verdiği istekler paketine bakmamızda yarar var. Hükümete verilen istekler listesi 7 maddeden oluşuyor. JE-KAF'ın istekleri şu şekilde sıralanıyor:

"1-Kürdistan bölgelerinde nüfusu 3 milyon aşkın Kürtlerin anadili olan Kürtçe'nin İran Hükümetince resmi dil olarak tanınması.

2-Kürt dili Kürdistan'da resmi dil olacak (eğitim, adliye vb. alanlarda).

3-Kürdistan memurlarının tümü Kürt olacak.

4-Kürdistan'dan toplanan vergi, Kürdistan'ın kalkınması için kullanılmalı.

5-Parlamentoda Kürtlerin bu istekleri gündeme gelmeli ve Kürtlerin rahatlanması için bu sorun hakkında kanun çıkarılmalı-

dır.

6-Bunlar başlangıç isteklerimizdir. Fakat topluluğumuz JE-KAF'ın bu konuda bütün halkların kendi kaderlerini kendilerinin saptamasının doğal hakları olduğuna inanıyor. Bu yüzden İkinci Dünya Savaşı bitiminde bu sorunun tarafınızdan tartışılması gerekmektedir. Ve hiç şüphemiz yok ki Kürtler, gelecek günlerini ellerine alacaklardır.

7-Komel, bu isteklerini yayıp bilince çıkarıyor ki Kürt ulusu şimdiye kadar kendi kaderini İran Hükümetine bağlamıştı; bu kez İran'ı iyi ve değerli bir komşu olarak kabul edecek." (4)

Komel'in isteklerinden açıkça anlaşılacağı gibi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi esas olarak hedef alınıyor ve bu da savaş sonrasına bırakılıyor. Fakat son maddesinde vurgu yapılan nokta bağımsız bir devletin hedeflenmesidir.

JE-KAF'ın faaliyetleri kısa bir sürede birçok alanda taraftar buldu ve örgütlenme çalışmalarında gittikçe güçleniyor, kitleselleşiyordu. Parçalar arası ilişkilerin bir sonucu olarak JE-KAF'ın bir şubesi de Güney Kürdistan'da Süleymaniye şehrinde kuruldu.

1943 yılının Nisan'ın günlerinden birinde Komel üyelerinden 100 kadar kişi bir toplantı düzenleyerek örgütün Merkez Komitesini (MK) oluşturdular. MK'nin sürekli bir başkanı yoktu. Örgütün MK üyelerinden en aktifleri arasında Abdurrahman Zebihî, Muhammed Yahu, Şair Hejar ve Hermini'yi anabiliriz. MK'nin seçilmesinden sonra örgüt üyeleri arasında "Xwedaperestî ştekî (tiştekî) çak e (baş e)" (Tanrıya tapmak güzel bir şeydir) parolası saptandı.

Komel, 1944 Mayıs'ında Güney Kürtlerinin de yardımıyla bir Kürt bayrağı hazırladılar. Üç şeritten oluşan bayrağın, en üstte kırmızı renk, ortada beyaz, altta yeşil renk yer alıyordu. Bayrakta Kürt ulusunun sembolü

olarak ta bir güneş, iki yanında birer başak, arkasında da bir kalem ve dağ resmi bulunuyordu. Hazırlanan bu bayrak ile Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra kullanılan resmi bayrağın aynı olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak bazı küçük değişikliklerin yapıldığını görüyoruz. Fakat Kürt Cumhuriyeti'nin kullandığı bayrak hakkında Zinnar Silopi (Kadri Cemil Paşa), bize başka bir bilgiyi aktarıyor. Silopi'ye göre Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kullandığı bayrak, 1919 yılında İstanbul'da Kürt Teşkilatı İçtimaiye Cemiyeti tarafından kabul edilen bayrak esas alınmış; beyaz zemin üzerinde bayrağın ortasında bulunan güneşin iki tarafına birer buğday başağı ve arka tarafında bir dağ resmi ile çam ağacı ilave edilerek üstünde de yarı çember şeklinde DEVLETİ CUMHURİYETİ KÜRDİSTAN (Kürdistan Devleti Cumhuriyeti) yazılı olduğu belirtiliyor.(5)

Yine bu dönemde bir de Kürdistan haritası hazırlandı. Kürdistan haritası, Beyrut'ta Bedirhan kardeşlerin de aralarında bulunduğu bir grup Kürt yurtseveri tarafından hazırlanıp Birleşmiş Milletlere (BM) de gönderildi. Birçok kaynağa başvurulup hazırlanan bu haritada, Kürdistan sınırlarını Basra Körfezi ve Akdeniz'e dayandırma çabalarının ön planda tutulduğu göze çarpıyordu.

Komel örgütsel, siyasal ve propaganda çalışmalarını seri şekilde sürdürüyordu. Örgütün hazırladığı Dayka Niştîman (Anavatan) adlı opera, hayli etkili oldu. Dayka Niştîman operasında Kürdistan'ın kölelik durumu temsil ediliyordu. Anavatan adlı bir kadın üç haydut tarafından kaçırılıyor ve başına çok korkunç kötü şeyler geldikten sonra kendi öz çocukları tarafından kurtarılıyor. Kürtçe hazırlanan bu oyun, başta Mahabat kenti olmak üzere birçok yerde büyük ilgi gördü, geniş kitlelerin tezahüratına ve ör-

güte kitlesel katılımların sağlanmasına neden oldu.

Komel, örgütsel çalışmalarını devam ettiği 1944 yılına geldiğinde Kadı Muhammed'in de üyeliğe alınmasını istedi. Örgütün bazı MK üyeleri Kadı Muhammed'in güçlü etkinliği ve örgüte egemen olabileceği savını ileri sürerek üyeliğe alınmasına karşı çıkıyordu. Buna rağmen çoğunluğun kararıyla 1944 Ekiminde Örgütün MK üyesi Ahmet İlahi'nin evine çağrılan Kadı Muhammed'e iki MK üyesince örgüte girme teklifi yapıldı. Kasım Kadri ve Kadir Müderrisi'nin yaptığı teklifi Kadı Muhammed hiç tereddüt göstermeden kabul etti. 24 MK üyesinin daha önce kararlaştırdıkları şekilde K.Muhammed üyelik teklifini kabul edince diğer bir odaya alındı ve tümünün huzurunda tüzük okutularak yemin ettirildi. Alınan karar gereği K.Muhammed üyelik teklifini reddetseydi diğer 24 MK üyesiyle görüştürülmeyecekti ve dolayısıyla K.Muhammed sadece teklifi yapan iki kişiyi tanımış olacaktı. K.Muhammed'in JE--KAF'a üye olmasıyla birlikte örgüt daha da güçlenmeye başladı.

Sovyetler, Kürdistan bölgesinde bulunduğu süre içinde Kürtlerle olan ilişkilere son derece dikkat ediyor; Kürtlerin özellikle Birinci Dünya Savaşı döneminden kalma Çarlık Rusyasına gösterdikleri tepki ve düşmanlık yerine güven verici tavır sergilemeye özen gösteriyorlardı. Bu ilişkilerin bir sonucu olarak Sovyetler, 1941 yılı sonunda 30 kadar Kürt ileri gelen şahsiyeti Bakü'yü ziyaret etmeye çağırdılar. Sovyetlerin bu davetini Kürtler tereddüt göstermeden kabul ettiler. Mahabad, Bukan, Meyanduwab ve Urmiye'den seçilen Kürt heyeti önce Tebriz'e gittiler; oradan da General Selim Atakşiyof eşliğinde trenle Bakü'ye gittiler. Kürt liderleri birkaç gün Bakü'de kolhozları ve sanayi tesislerini gezerek, sinema ve tiyatro oyunlarını seyrederek geçirdiler. Daha sonra Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti Başkanı Cafer Bakirov'la görüştüler. Görüşmelerde Kürt ulusal özelemlerinin Azerbaycan Başkanı'na iletildiği söylenmektedir. Kürt heyeti iki haftalık ziyaretlerini bitirip, Sovyetlerin kendilerini desteklediği izlenimiyle döndükleri söylenir. (6)

Komel'in örgütsel çalışmaları 1945 yılına girildiğinde hayli genişlemişti. Sıradan insanlardan birçok aşiret reisine kadar çok sayıda kişi örgüte üye olmuştu. Komel'e üye olanlardan bazı aşiret reisleri de kişisel çıkarları için girdikleri zaten bilinen bir şeydi. Fakat diğer bir gerçeklik de Komel'e üye olanların ezici çoğunluğu yurtseverdi, ulusal bir ruhla şekillenip esaretten kurtulmayı candan istiyorlardı.

Daha önce Kürdistan'ın üç parçasından Kürt temsilcilerin oluşturdukları Üç Sınır Antlaşmasından bahsetmiştik. Bu dönemlerde Kürdistan'ın parçaları arasında siyasi ve ticari trafik gittikçe yoğunlaşıyordu. Özellikle diğer parçalardaki Kürtlerin dikkatleri doğal olarak Doğu Kürdistan'a ve bu aralığın da siyasi merkezi durumundaki Mahabad'daki gelişmelere çevrilmişti. 1944 Martında Komel'i temsilen Muhammed Emin Şerefi Güney Kürdistan'a geçerek Kerkük şehrindeki Hévi örgütünü ziyaret etti. Bu ziyaretin amacı, karşılıklı yardımlaşma ve gelecekteki çalışmaların planlanmasında birbirlerinden yararlanmaydı. Komel temsilcisiyle görüşmeyi yapan Hévi'nin temsilcileri ise Mustafa Xoşnav, İzzet Abdülaziz, Emin Rawanduzi, Seyid Abdülaziz Geylani, Refik Hilmi ve Şeyh Kadir Süleymaniye idi.

Komel'in Kerkük'ü ziyaretinden birkaç ay sonra da Hévi'nin Kerkük kolu temsilcilerinden Osman Danişî ve İsmail Hakkı Şaweys Mahabad'a gidip Komel'le görüşme

yaptılar. Bu ziyareti izleyen aylarda Güney Kürtlerinden Hamza Abdullah ve Werdi'de Mahabad'ı ziyaret ettiler. Aynı dönemlerde Suriye'den Güney'e ve oradan da Doğu'ya geçerek her iki parçanın Kürt liderleriyle görüşmeler yapan Diyarbakır'lı Kadri Cemil Paşa ve Kadı Molla Vahap, gelişmeleri yakından öğrenebildiler.

Doğu Kürdistan'da bu gelişmeler olurken, Mahabad'ın kuzeyinde yer alan Doğu Azerbaycan'da da benzer gelişmeler oluyordu. Çünkü bu bölgelerde de 1941'den beri Sovyet ordusu bulunuyordu. Azerbaycan'daki siyasi gelişmeler, Kürdistan'daki gelişmelerle tam bir paralellik oluşturuyordu. Aslında her iki bölgedeki gelişmeler de her iki halkın İran'dan ayrılma doğrultusunda bir ilerleme gösteriyordu. 1945 yılına girildiğinde Azerbaycan halkını Sovyetler adına yörenin lideri konumundaki Cafer Peşvari yönetmeye başladı. Hatta buradaki gelişmelerin seyri, Kürdistan'dakinden de hızlı bir durum almıştı.

Azerbaycan'daki Sovyet subaylarının başı konumundaki General Selim Atakşiyof, 1945 Eylül sonlarında Kadı Muhammed'le bir görüşme yaptı. Atakşiyof K.Muhammed'e, Kürt liderlerinden bir heyet seçmesini ve Kürdistan'ın geleceği konusunda Sovyet yetkilileriyle bir görüşme ziyaretinin vaktinin geldiğini belirtir. Bunun üzerine K.Muhammed Kürt heyetine girecek önemli şahsiyetleri seçer. Hatta William Aegleton'un belirttiğine göre -ki bunun gerçeklik derecesi tartışma konusu olabilir, biz bu konuda kesin bir şey diyemiyoruz- Q.Muhammed heyeti belirleme işini Sovyet yetkilileriyle birlikte yapmış. (7) Sekiz kişilik Kürt heyeti Urmiye Gölünün batı ve güney bölgelerinden seçilmişti. Heyet tamamlandıktan sonra önce Tebriz'e, oradan da Bakû'ya gidildi. Bakû'da ilk geceyi Merdagon otelinde geçiren

heyet, ertesi sabah kendi aralarında toplanarak Kürtlerin isteklerini dile getiren bir listede yaptılar. Bu listede bağımsız bir devlet kurulması ve Sovyetlerin ekonomik ve askeri yardım yapmaları istendi. Liste, Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti Başkanı Cafer Bakırov'a gönderildi. Aynı günün akşamı saat 19.00'da heyetle Bakırov görüşme yaptılar. Görüşmede söze Bakırov başladı. Bakırov, Sovyetlerin azınlıklar hakkındaki tutumundan bahsederek şöyle dedi:

"Değişik dil konuşan ve değişik kültürleri bulunan halkların kendi kaderlerini yönetmeleri gerekir. İran ise bu durumda olan dört halktan meydana gelmiştir. Bunlar Farsça konuşan Farslar, Hazar denizinin güney kıyılarında yaşayan ve Gilakî dilini konuşan halk, Türkçe konuşan Azeriler ve Kürtçe konuşan Kürtlerdir. Bu halklardan her birinin sonunda yöresel bir yönetime sahip olması gerekir."

Bağımsız bir Kürt devletinin nasıl kurulması gerektiğine de değinen Bakırov, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Kürtlerin kendi özerkliklerini kurmak için acele etmelerini gerektiren bir durum yoktur. Çünkü Kürtlerin özgürlüğünün sağlam temellere dayanması gerekir. Bu temel de ancak, halkçı güçlerin yalnız İran'da değil, Türkiye ve Irak'ta da başarıya ulaşmalarıyla atılabilir. Bağımsız bir Kürt devletinin kurulması konusunun ise, ilerde tüm halkın birleşmesi için fırsat doğduktan sonra ele alınması daha uygun düşer. Şu sıralarda ise Kürt özelemleri, Azerbaycan çerçevesi içinde bir özerk yönetimle yetinmelidir."

Kürt heyeti başkanı Kadı Muhammed ise Bakırov'u şöyle yanıtladı:

"Kürtler Azerbaycan çerçevesi dışında bir özerk yönetim kurmaya kesin karar vermişlerdir. Siz, Tebriz'deki meslektaşlarınızın tutumunu desteklemek için vargücünüz-

le çalıştınız. Şimdi de lütfedip Kürtlerin taleplerini de karşılayabilirsiniz."

K.Muhammed'in bu sözleri karşısında Bakırof elini yumruk yapıp masaya vurdu ve şöyle haykırdı:

"Sovyeler Birliği var oldukça Kürtler mutlaka özgürlüklerine kavuşacaklardır."

Bakırof'un ses tonuna denk bir ses tonuyla K.Muhammed şöyle yanıtladı Bakırof'u:

"Yardıma ihtiyacı olan halkımız, kendisine uzanan eli sevinçle karşılayacak ve sıkacaktır." (8)

Bu görüşmeden sonra Kürt heyeti onuruna bir çay partisi verildi. Çay partisinde Kürtlerin ihtiyaç duyup istedikleri maddi yardım konusu ele alındı. Bakırof'un Kürtlere vermeyi taahhüt ettiği yardımlar arasında tank, top, tüfek, gerekli savaş malzemeleri, bir radyo istasyonu, bir matbaa vardı. Ayrıca Azerbaycan'daki Bakû Askeri okuluna da gönderilecek Kürt öğrenciler için kontenjan ayrılacağını söyleyen Bakırof şunları söyledi:

"Tebriz'de kurulacak üniversitede okuyacak Kürt öğrenciler için seksen kişilik bir kontenjan ayrılacaktır ve bu öğrencilerin üniversiteye alınmaları işini de Cafer Peşvari ele alacaktır."

Yine W.Aegleton'a göre Bakırof'un Kürt heyetine Komel örgütünün bugünkü durumuyla bir şey yapamayacağını ve başarı sağlayamayacağını; Komel yerine legal siyasal bir parti kurmanın yararlı olacağını, örneğin "Kürdistan Demokratik Partisi" adını taşıyabileceğini tavsiyesinde bulunduğunu söylenir. Bakırof, Kürt heyetine Molla Mustafa Barzani aleyhinde de sözler sarfederek şöyle konuştu:

"Molla Mustafa Barzani İngilizlerin bir ajanıdır. Durum bu olunca da kendisine kuşku ile bakmak ve ona karşı dikkatli davran-

mak gerekir." (9)

Ertesi gün Bakû'de bir gezi düzenleyen Kürt heyetiyle görüşen Eyüp Kerimi (Kerimi, Bakû'de Kürt heyetini karşılayan iki kişiden biriydi), Barzani ile silahlı adamlarının İran-İrak "sınır"ında Geliyé Şîn geçişinde bulduklarını ve Doğu Kürdistan'a geçmeye hazırlandıklarını haberini verdi. Kerimi, aynı gün Kürt heyetinin Tiflis'e yapmaları gereken programının da iptal edildiğini ve gerekli tedbirleri alarak duruma müdahale etmek üzere Mahabad'a dönmeleri gerektiğini iletti. Bunun üzerine Kürt heyeti programlarında değişiklik yaparak hemen Mahabad'a döndüler. Belirtmeye gerek yok ki Kürt heyeti, Bakırof'un Barzani'yi İngiliz ajanı yalanlarına inanmıyorlardı. Çünkü Barzani'yi de kendileri gibi tanıyorlardı. Kaldı ki Barzani'nin ajan olmasını gerektirecek hiç bir durum da sökonusu değildi.

Devam edecek

KAYNAKÇA

- 1- Kerim Husami, Komara Demokratik a Kürdistan (Mahabad), Jina Nû Y.5.41 1986 Uppsala
- 2- Age, s.43
- 3- Hasan Arfa, Kürd û Lékdina Dîrokî û Sîynsî (Farisî) Newyork, 1966, r.53-54
- 4- Paris Kürt Enstütüsü Yayınları 1985, sayı 2,3,59,60, Paris
- 5- Zinnar Silopî, Doza Kürdistan, Beyrut, s.200 1969
- 6- Mahabad Kürt Cumhuriyeti 1946, William Aegleton, Koral y. 1976. s. 65 İstanbul
- 7- W. Aegleton, Age, s.109
- 8- W. Aegleton, Age, s.111-112
- 9- W. Aegleton, Age, s. 113

HEP KONGRESİ VE BEKLEYEN GÖREVLER

ALİ YILDIZ

Halkın Emek Partisi (HEP)'nin I. Olağanüstü Kongresi 15 Aralık'ta Ankara Selim Sırrı Tarcan Spor salonunda yapıldı. Kongre'ye 600 delege ve 10 bin izleyici kitle katıldı. Coşkulu geçen Kongrede HEP, yeni organlarını seçti. Feridun Yazar genel başkan seçildi. HEP genel sekreterliğine Ahmet Karataş ve genel saymanlığa da İsmail Arslan getirildi.

Bu kısa yazımda HEP'in kuruluş süreci, gelişimi, diğer burjuva düzen partilerinden farklı yanları ve gelecekte onu bekleyen görevlerine kısaca değineceğim.

HEP'İN KURULUŞ SÜRECİ VE GELİŞİMİ

Paris Kürt Konferansına katılan SHP üyesi Kürt kökenli 7 milletvekili, SHP yönetiminin takındığı tavırlar sonucu ihraç edildiler. Bunların ihracından sonra birçok SHP milletvekili ve parti üyeleri istifa ettiler. Kürdistan'da SHP şube yöneticileri toptan istifa edip parti binalarına kilit vurdular. Kemalist burjuva düzen partisi olan SHP, Kürdistan'da yok olmayla karşı karşıya kaldı.

Böyle bir dönemde özellikle Kürdistan'da geniş emekçi halk yığınları bir arayış içindeydi. SHP'deki ihraçlar ve akabinde başlayan istifalar bu yeni arayışa ivme kazandırdı.

SHP'nin dışına çıkan milletvekilleri, ilerici, yurtsever, demokrat insanlar yasal alanda özgürlük, eşitlik, demokrasi ve kardeşlik mücadelesini, HEP'in kuruluşuyla sonuçlandırdılar. Bunlar HEP'in kuruluşuyla birlikte demokrasi mücadelesini HEP içinde sürdürdüler.

HEP, bir ihtiyaçtan doğdu. Yasal alanda Kürt ve Türk emekçilerin sesi olmak için oluşturuldu. Demokrasi mücadelesini geliştirmek ve Kürt ulusal sorununu tartışmak için önemli görevler önüne koydu. Türk ve Kürt devrimci-yurtsever kesimlere kapılarını açtı. Değişik ideolojik ve politik görüşlere mensup insanların bir kısmı HEP içinde yer alarak demokrasi mücadelesini sürdürmeye başladılar. HEP, demokratik mücadele birlikteliğini belirli ölçülerde sağladı. HEP'in ilk kuruluş döneminde bazıları milletvekili olmak üzere birçok Türk kökenli ilerici-demokrat insan yer aldı. Daha sonra bunların çoğu HEP'ten ayrıldı. Ayrılmanın bir nedeni "HEP Kürt partisi midir" yoksa "Türklerin ve Kürtlerin ortak partisi midir" gibi kısır tartışmalar olurken; asıl nedeni ise bunların kendilerini şovenizmden kurtaramamalarındandı. HEP'te Kürt ulusal sorunu sesli bir şekilde tartışıldığı anda bunlar yalpalanmaya başladı. Kemalist burjuva ideolojisinin etkisinde kalan bu unsurlar, özel-

likle bazı milletvekilleri basit bahanelerle HEP'ten ayrıldılar.

HEP, kurulduktan kısa bir süre sonra Kürdistan'da ve Kürtlerin Türkiye kesiminde yoğunlukta olduğu bölgelerde büyük bir destek gördü, hızlı bir gelişim gösterdi, kitleselleşti ve ideolojik-politik yapısına uygun kitle partisi (cephe tipi) olgusuna erişti. Ancak burada bir noktayı da belirlemek gerekiyor, HEP, Kürt kitleleri nezdinde gördüğü ilgi ve desteği Türkiye metropollerinde bulunan Türk işçi, emekçi kesiminden aynı ilgi ve desteği göremedi. Bu şekliyle bir ayağı sakat kaldı. Bu da onun ideolojik yapısından kaynaklandı bir yönüyle. Bir yönüyle de, Türkiye demokrasi güçlerinin içinden çıkamadıkları şovenizm panzehiridir. Eğer Türkiye demokrasi güçleri bu konuda samimi çaba sarfetmiş olsalardı HEP batıda da güçlenebilir ve burjuva düzen partileriyle aralarındaki ideolojik farklılık konusunda daha bir netleşebilirdi; daha iyi politika üretebilirdi.

DEMOKRATİK SAVAŞIM VE HEP'İN DÜZEN PARTİLERİNDEN FARKLILIĞI HEP'İ BEKLEYEN GÖREVLER

HEP, Sosyal Demokrat, burjuva nitelikli bir parti olmasına rağmen, burjuva düzen partilerinden önemli nitel farklılıklar gösteriyor. HEP, devletin resmi ideolojisinden kopuşun ve düzen partisi olmamanın bir adımıdır. HEP Kemalizme karşı çıkan, özgürlük ve demokrasiyi savunan bir partidir. HEP'i düzen partilerinden ayıran en önemli ve belirleyici özellik, Kürt sorunu konusundaki yaklaşımıdır. HEP, Kürt sorununun çözüme kavuşmadan Türkiye'ye demokrasinin gelemeyeceğini, yerleşmeyeceğini bilince çıkardı. Zaten onun bu özelliği, kısa sürede Kürt seçmeni

arasında kitleselleşmesine ve daha önceleri düzen partilerinde çalışan Kürt kitlelerinin eski partilerini terketmelerine ve HEP'e sarılmalarına neden oldu.

Kürt sorununun tartışılması, tabuların yıkılması ve anti-demokratik yasalara karşı çıkmada HEP önemli demokratik bir mücadeleye yüklendi. Ancak HEP'in özetlemeye çalıştığımız bu özellikleri, ona sosyalist bir parti misyonunu vermemizi gerektirmiyor. Çünkü HEP, sosyalist bir parti değildir. HEP, Kürdistan'da veya Türkiye'de devrim yapacak bir parti de değildir. Bu tür misyonları HEP'e yüklememek gerekir. Ama HEP, demokratik savaşında Kürt halkının kendi kaderini tayin etme ilkesini sonuna kadar kararlı bir şekilde savunabilmelidir.

Fakat HEP'in bu olumlu yönleri yanı sıra aşması gereken eksiklikleri, bazı durumlarda ortaya serdiği ikircimli tavrı eleştirilmeli ve sağlıklı bir politika yürütmesinde ona yardımcı olunmalıdır. Türkiye'de ve Kürdistan'da yaşayan sıradan hemen her insan ANAP iktidarının eninde sonunda erken seçime gidebileceğini tahmin ediyordu. Ancak HEP eski yönetimi bu durumu göremedi. Zamanında Kongrelerini yapıp seçime girebilecek tüm hazırlıklarını yapamadı ve ANAP'ın çıkardığı ani bir kararla seçime girildi; fakat HEP seçimlere parti olarak giremedi. İkincisi ve daha da önemlisi HEP, devletin devreye girmesiyle SHP'nin ameliyat masasına yatırıldı ve böylece seçimlere girildi. Seçimlerden sonra TBMM'nde ve SHP ile diğer bazı komisyonlarda SHP kökenli bazı HEP milletvekillerine çeşitli görevler verilmesi bu devlet operasyonunu tamamlamış bulunuyor. Diğer ilginç bir noktada da yeni seçilen HEP yönetiminin, eski yönetimin içine girdikleri yanlış tutumun bu yönetimce de sürdürülmek istenmesidir. HEP I.Olağanüstü kongresinden sonra yeni

Genel Başkan Feridun Yazar'ın SHP'deki HEP milletvekillerinin partiye dönüp dönme-yecekleri konusunda gazetecilerin sorularını yanıtlarken ilginç açıklamalar yapıyor. Feridun Yazar'a göre; HEP'li milletvekilleri ha SHP'de kalmış, ha HEP'e dönmüş, hiç fark etmez. Yeter ki SHP'de de demokrasi mücadelesi versinler... Üzülerek belirtmeliyiz ki böylesine politikasızlık, kendine güvensizlik Türkiye'deki düzen partilerinde dahi görülmemiştir. O zaman sayın Yazar'a ve HEP yöneticilerine sormak gerekir; SHP ile aranızdaki ilke farklılıkları nelerdir? Belli ki HEP yönetimi, devlet karşısında kendilerine ve sahip oldukları radikal tabana güven duymuyorlar. Oysa demokrasi mücadelesi de ucuz, asılsız bir mücadele değildir. Onun da temel ilkeleri vardır ve bu ilkelerden ödün verilerle politikaya yapılamaz ve dolayısıyla amaçlanan hedeflere varılamaz. «Ancak demokratik mücadelede, esas ve belirleyici olan, anılan demokratik değişikliklerin kapitalizmin sınırlarında gerçekleşip gerçekleşmeyeceği değil; gerçekleşme ihtimalleri "binde bir bile olsa" gerçekleştirilmeleri için ısrarlı ve inatçı bir savaşımın sürdürülmesi; reformist çıkarlar uğruna bu savaşımın perspektiflerinden asla ödün verilmemesidir...» (Héviya Gel, sayı3, yıl 1986). Yeni HEP yönetimi politika üretmede netleşmeli, sağa sola yalpalanmamalı. Aynı şekilde HEP adına SHP listesinden milletvekili seçilenlerle konuşmalı, onları da ikircimli tavırlarından vazgeçirmeli ve netleşmelidir. HEP milletvekilleri SHP'den ayrılıp mecliste gurup kurmalıdır. Kısaca toparlarsak; HEP, bağımsız, kişilikli bir hat çizmelidir. O zaman HEP hem mecliste, hem Türk ve Kürt seçmenleri karşısında, hem de dünya kamuoyunda sahip olması gereken saygın yere gelebilir, gelmelidir de. Unutmamak gerekir ki sömürgeci düzen partileri, ikiyüzlü politika üretmede, devşirme kişiliksiz insan yetiştir-

irmede hayli deneyimli, becerikli ve imkan sahibidirler. Şu anda Kürdistan'da kontrgerillanın kitle katliamları devam ediyor. Bu haliyle SHP'de ve dolayısıyla hükümette yer alan ve kendi hallerinden memnun oldukları (en az bir kısmı) anlaşılan bu milletvekilleri, işlenen suçların, dökülen kanların hesabını yarın meydanlarda kitlelere nasıl verecekler? Açıktır ki böyle niteliklere sahip bir savaş hükümetinin suç ortağı olmak affedilmez bir durumdur. Kaldı ki bir milletvekili veya herhangi bir vatandaş, birden iki ayrı partide yer alması oldukça tutarsız bir davranıştır. 1980 darbesi öncesinde yine Kürt solu içinden sözüm ona sosyalizm adına, Kürt halkının kurtuluşu adına hem ayrı siyaset yürütüldü, hem de TIP içindeki çalışmalar sürdürüldü. Sonunda TIP, bu baylarımızı, partiden attılar. Tutarsız politikanın sonucu ancak böyle olabilir. Şu andaki HEP yönetimi ve SHP'de yer alıp HEP'çi geçinen milletvekillerinin bu ikircimli tavırları bizi 10-15 yıl öncesi Kürt reformistlerinin durumuna götürüyor ve kendi kendimize «Acaba Kürt siyasetçileri hep aynı tarihi hataları tekerrür mü edecekler» sorusunu sorma gereğini duyuyoruz.

Kongreden sonra HEP'in diğer olumlu bir tavı da yaptığı «demokratir cephe» çağrısıdır. HEP'in demokratik cephe çağrısı yaşama geçirilmeli; özellikle Türkiye demokrasi güçlerinin böyle bir platforma gelmeleri ve çok daha güçlü bir oluşumun gerçekleştirilmesi için herkesin çaba sarfetmesi gerekiyor.

Demokrasi savaşımında, Kürt halklarının ortak paydalarda güçlerini birleştirmeleri, çok ciddi bir muhalefet yaratmaları için HEP'in bu çağrısı boşa çıkarılmamalı; bu çağrıyı görüşmeli, yaşama geçirmek için gerekli sorumluluk ve özveri gösterilmelidir.

KÜRDİSTAN'DA İNGİLİZ KAMPANYASI 1918-1919

II

İngilizlerin Kürdistan'a Gelişleri İngilizlerin Kürdistan'a Gelişleri ve Politikaları.

Bdüler. Genel bir yıkımdan korku-
luyordu. Ailenin dağılıp yok olaca-
korkulardır. Tanrının öfkesi yeryüzünde
dolaşıyordu. Değişmez buyruklar etkisi-
ni gösterdiler. Dayanılmaz bir körlük
halkların üzerinde geziniyordu. Kudur-
muşcasına birbirlerinin üzerine atıldılar
ve acımasızca birbirlerini boğazladılar.
Onları tehdit eden zalim yazgıdan kurtul-
mak ve ölüme engel olmak için inanç-
lar can çekişme içinde sarsılıyor ve dal-
galanıyordu. Ve ne zaman ki Türkiye
boynu bükük olarak kavganın içine girdi
islam korkusunu geri çekti. Fakat müs-
lümanlar içinde Kürtler gibi ileriye daha
iyi gören daha çok gayretli kesim islam
dininin yaşamı için daha fazla hareket
ettiler. Aniden, 1917'de Bağdat alındı.
Darbe ölümcül oldu ve Sarrasinler(5)
şaşkına döndü. Kürtlerin üzüntüsü çok
büyük oldu. Dinsize açılan islamın çare-

üyük savaş patlak verdiğinde, dev ulus-
ların bu savaşı dünyayı sarstı. Her yer-
de korkunç bir alt-üst oluşa ve en bilge
kişiler cezanın uzak olmadığını düşün-
ğundan korkuluyordu, toplumun yıkılışın-
dan korkuluyordu. Bu korkular haklı
siz biçimde kaybettiği görülüyordu. Fa-
kat bu henüz son değildi. Bulutlar grup-
laşıyor, yığılıyor ve çıplak bir karanlık
oluşturuyorlardı. Fırtına tehlikeliydi.
Şimşekler ve yıldırımlar birbiri ardına
patlarken terörün çok uzağından sesle-
niyorlardı. Bu harika yuvarlak kürenin
öylesine yavaş ilerlediğini gördükçe tit-
riyorduk. Kendi göğsünde ölümü taşı-
yordu ve herkes saklanacak yer arıyo-
du. Fırtına öfkeyle gürlerken yükseli-
yor ve yükseliyordu. Yıldırım daha ön-
ce atılmıştı. Onun şiddeti ile sarsıldık
ve kasırgasıyla kör olduk.

Fırtına ne zamanki Musul üzerine
çöktü patladı, yeryüzü sarsıntı geçirdi
ve insanların üzerine çöktü.(6) Gökyü-
züne uçan parçalar 22 Eylül 1918'de
büyük bir gürültü ile Kürdistan'da Za-

ho ve Amadiy'ya ulaştı. Serseme dönmüş herkes sessizlik içinde süzülüş kendisinin ne olacağını bekliyordu. Öyle düşünülüyordu ki dünya çöktü. Ve herkes bu yıkıntılar altında kalmamak için dua ediyordu. Kimse çevresinde ne olup bittiğine bakmak için cesaret edip kafasını kaldıramıyordu. Sanılıyordu ki bir mezarın içindeyiz ve burada bile el yordamıyla bir şey açıklayabilmek için gözleri açmaya cesaret edilemiyordu. İşte İngilizler Kürdistan'a böyle geldiler. Ve sözcüğün tam anlamıyla onların işgalleri ülkede bu etkileri meydana getirdi.

Yerli halk soğuktan buz kesmiş, uyuşuk bir donukluk içerisinde dalmış, hareketsiz durmaktaydı. Şurası doğrudur ki müslümanlar İslamın yenilmezliğine her zaman inanmışlardır. Yine doğrudur ki kitapları ve şeyhleri onlara ölümsüz bir imparatorluk vaad etmişti. Fakat ne zaman ki Halife şehirlerinin geri dönüşsüz kaybedildiğini öğrendiklerinde ve küçük kız kardeş gibi görünen Musul'un da sonunun bu olduğuna emin olduklarında inananların son sığınağı Şam'ın, İslamın incisi Halep'in düşüşünün haberi geldiğinde müslümanlar kitaplarında saklanan sözlerin doğruluğunu bilmemezlikten geldiler ve bütün hataları umutsuzca kendilerinde aradılar.

Bir çok kez onların aralarında tehlike içinde olan vatanın yardımına koşmak için kitlesel bir toparlanış düşüncesi esmektedir. Fakat ne zaman ki, ülkelerini işgal eden bu ulusun daha önce güçlü Almanya'yı da paramparça ettiğini ve Türk ordusunu silip süpürdüğünü düşündüklerinde kalpleri acıdan kanyor ve çaresiz bu savaşı kaybettiklerine inanıyorlar. Bu durumdan itibaren herkes

kendi yolunu aramakta ve yeni egemenlerinin hoşlanacakları biçimlerde davranmaktadırlar. İngilizler bu ülkeye geldiklerinde yıkık bir cesaret ve boyun eğmiş ruhsal bir halle karşılaştılar. Bütün direnişler imkansızdı. Ülke hızla işgal edilmişti. Sadece emirler geçerliydi. Bu durumun en açık işareti, şaşırmış Kürtlerin silahlarını teslim etmeye hazır olmalarıydı. Bütün suçlular ve ağır cezalılar kendilerine verilecek cezaları kabul etmeye hazır dılar. İngilterenin istemleri için uğraşp konuşacağını bekliyorduk. Durum uygundu. Ama bunu İngilizler kaçırdıklarına ömür boyu pişman olacaklardır. Acil olan bu fırsatlar içinde emretmek yerine ricayla kendilerini gösterdiler. Yapılması daha kolay olan bölmek yerine dengelemek ve açıklamakla uğraştılar. Oysa üstünlükleri tamamlanmış, zafer kaçınılmazdı. Bu uğursuz yolda hangi kaderin onları böyle davranmaya ittiğini hiç bilemiyorum. Birdenbire şüphelenmeye başladılar. İngilizlerin politika yapmak gibi delilikleri vardır ve bu politika onları mahvetti. Tatlılıkla müslümanları kazanmayı denedi. Hassasiyetlerini tartmak, bütün bakış açıların içine girecek ön yargıları ortadan kaldırmak ve arkadaşlıklarını kazanmaya karar verdiler.(7) İngiltere kasalarını açtı ve eli açıklığını gösterdi. Müslümanlar hoşnut durumdaydı. Hiç kuşku yoktu ki fırtına iyiliksever ve pembemsi bir yumuşaklığa dönüştü.

İslam yeniden ümitlenmeye başladı. Yine mutlu günleri yakında görmeyi düşledi, İngilizler ise politika yapmak istiyorlardı. Fakat bu kuşkusuz Kürtlele yapılması gereken bir politika değil-

di. Bu kaba savaşçılar ılımlı, ölçülü yolu asla tanımamışlardır. Tatlılıktan hiç bir şey anlamazlar ve ılımlılığın ne demek olduğunu kavrayamazlar. Kendisini hoşgörülü ve ılımlı gösteren birinin yeteneğine hiçbir zaman inanmazlar. Onlar için yiğitlik, ruh, ideal insan, kusursuz insan cesaret isteyen bir yolda mert ve korkutucudur. İyi bir yönetici sert ve tavizsiz olmalıdır. Geri kalan onların gözünde yalandan başka bir şey değildir. İngilizlerin iyi mizaçları ve cana yakınlıkları korkuyu ortadan kaldırdı ve cesaret kendine geldi. Umut kalplerde yeniden ayağa kalktı ve islam tehlikeli bir şekilde boynunu kaldırdı. Kürtler projelerini yaptılar ve planlarını sakladılar. Fakat zaman henüz gelmemişti. İngilizler henüz büyük bir hata yapmamışlardı: Güçsüzlüklerini kendileri ilan ediyorlar ve geri çekilme işareti veriyorlardı. Bunu yaratmakta gecikmediler. Düzensizliğin birinci nedeni yada İngilizlerin büyük hatalarından biri -genel olarak söylediğimiz gibi- işgal edilen bütün şehirlerde yöneticilerin anlatılmaz bildirimleri oldu. Önemli kişiliklerin başını çektiği halkın gösterişli toplantılarında İngiliz yöneticileri açıkça halk önünde sanki bu ülkeyi İngilterenin işgal etmiş olduğundan emin değillermiş ve sanki bir başka ulus onun yerini alabilirmiş gibi safça bu topraklarda güç kullanmaya ve sert davranmaya haklarının ve yetkilerinin olmadığını ilave etmektedirler. Bu arada ölçülü davranmayı ve kanunlara saygılı olmayı yerlilerden rica ederken toplantıları başlarından savmaktadırlar. Kendini beğenmiş bu tür beyanların tehlikeli sonuçları kötü bir duygunun sonucu olamazlar. Sanki İngiltere zafer kazanmış değildi: Öyle

görülüyordu ki, bir başka ulus ondan daha güçlüydü. Ve onun yerini alıp işgal edebilirdi. Ve bu güçlü ulus Türkiye değildir ki, acıyan tanrı gerçek dinin düşmanlarına korku verdi. İslam gözlemini açtı ve hiç olmadığından daha fazla umut beslemeye başladı.

Neden halkı düzen içinde tutmak için yalvarmalı? Halkın ayaklanmak istediğini gösteren bir işaret değilmiydi bu ? Baskı altına almak ve hükmetmek için güç yokmuydu ?

İngilizlerin büyük politikalarında ortaya koydukları ikinci hata ve düzensizliğin bir başka nedeni kraliyet adına yöneticilerin suçlulara verdiği "ünlü af"tır büyük bir insanlık aşkı adına İngiltere Kürdistan'ın bütün suçlularına genel bir af uyguluyordu. Onların bütün hatalarını, cinayetlerini, soygunlarını, rüşvetlerini ve bütün geçmişlerini bir daha dikkate almamak kaydıyla resmi olarak af ediyordu. Bu ne demektir ? Müslümanlar bunu açıklamaya çalışıyorlar. İngilterenin Kürdistan'ı elde tutamayacağını ve saldırmaya cesaret edemeyeceğini, hızla geçmişi bağışlamakla gelecekte rahat olacaklarını düşünmektedirler. Çünkü, eğer onları kazanmayı başarabilirse bir çok huzursuzluğu atlabilecek ve zor kullanmaktan kaçınacak.

Müslümanları yanıyordu. İngiltere Kürdistan eşkiyalarından korkuyordu. Onlarla olacak olan bütün dalaşlardan sıyrılmak istiyordu fakat Kürtler fırsatı kaçırmadılar ve tavırlarını aldılar.

Düzensizliğin üçüncü nedeni: İngiliz politik yöneticilerin dağlık hristiyanlara, Kürtlerin kızgınlıklarını bertaraf

etmek için köyleri terkedip büyük şehirler etrafında yoğunlaşmalarını öneren aptalca bir mektup oldu. İngiltere onları buldukları yerde koruyamıyordu. Kürtler hemen kafalarını yordular: *"Eğer İngiltere hirstiyanları, kendi uyruklarını buldukları yerde koruyamıyorsa, neden şehirlerde onları koruyabilsin ? Eğer uyruklarını savunamıyorsa, nasıl kendisini savunabilecek"*

Kürtlerin bu düşünceleri istediği gibi tam da doğru olmasa da-en azından onlar için inandırıcıydı. İngiltere'nin uyruklarını koruyacak gücünün olmadığı ilanı hükümet tarafından yapılmış bir çılgınlıktı. Bu birçok ilişkiye kapıyı açıyordu. Silahların terörün ve islam'ın gücünü abartmak için Büyük Britanya'nın alçak gönüllülüğünden Kürtler böyle yararlanıyorlardı.

Düzensizliği dördüncü ve sonuncu nedeni: Kürtleri izlemek üzere gönderilen teyyarelerin sanki onlara korku veriyormuşçasına yaptıkları zararsız uçuşları oldu.(8) Kürtler sadece uçak isminden titriyorlardı ve azrailden daha çok havada uçan bu şeytanlardan korkuyorlardı. Fakat İngiliz pilotları onların üzerinde dalga geçerek uçtuklarında şakacılığı körüklüyorlardı. Kürtler önceleri bu kötü ruhlarla oynarken ihtiyatlarını korudular, ancak dalga geçmeye fırsat bırakmadılar! Düşmanlarıyla homurdanarak oynamasını iyi bilen Kürtler, onlara karşılık vermeye ve bir oyun denemesine girmeye karar verdiler. İngiliz pilotların şakacılığına sert bir yaylun ateşiyle karşılık verdiler. Bu tehlikeye ilk atılanlar yiğit Goyanlılar oldu. Bu gözüpekliğin cezasını titreyerek ve sessizlik içinde bekliyorduk ki, biraz sonra başların-

da Musul hükümet sorumlusu Albay *Leachman*'ın bulunduğu İngiliz hava filosu görüldü. Goyan topraklarının yakılıp yıkılacağına inanılıyordu. Fakat gözüpek Goyanlar korkmadan filoya ateş açarak dağıttılar ve uzaktan izlediler. (Cette fois, c'en est fait du Kurdistan)

Bu kez öfkelenmiş İngilizler cezalarını verecek, şeytani aletleriyle büyük ordu gelecek ve Kürtleri yok edecek!...

Çok beklendi...

İngiltere hiç hırçın tipte değildi ve acı duyguları canlandırma niyetinde değildi. Şüphesiz İngiliz uçakları sadece eğleniyorlardı. Ama Kürtlerin hiçte eğlenmeye niyetleri yoktu. Biriken bütün bu hatalar ve nedenler Kürtlerin gözünü tamamen açıyordu. Uyuşukluklarını silkeliyor, *"kafir"*in egemenliğini neden çekeceklerini kendilerine soruyorlardı. Kabus bitiyordu. Canavar sadece bir işaret olacaktı. Korkunç dev ise sadece bir sevimli ve tatlı bir yüzdü. Batı'nın korkunç yüzü ise, sadece bir masal kahramanıydı. İslam ise inanılmış olduğu gibi hiçte küçümsenecek durumda değildi. Ona barış sözleri söyleniyor, yardımı dileniyor, desteği istenip yalvarılıyordu. Allah kutsal dostlarını unutmuştu; halkını tekrar ayağa kaldırmıştı. İslam asla bu kadar tehlikeli olmamıştı.(9) Korkular düşmüştü. Oysa burada bir siyah İngilizin ölümü halinde yeryüzünün yıkılacağına kesin olarak inanılıyordu. Suçlulara para ödeyen ve çetelerden barış dileyen ingilizlerden asla korkulmuyordu. İngilizler kışkırtıldıkları her defasında mücadele etmeyi red ettiler. Şüphesiz islamın gücü onlarda yoktu. Ve tanrı nihayet kutsallığa yapı-

lan saygısızlığa karşı öfkelenirildi. "Allah büyüktür ve Muhammed onun peygamberidir, yaşam Allah'a aittir ve zafer Peygamberindir." Şeyhler kafaları sözlerle coşturuyor ve güçleri uyarıyorlar. İnananları kutsal savaşa çağırıp, parlak zaferin sözünü verirken yazıları, ülkeden ülkeye dolaştırıyorlar. Halk içindeki ajanları savaş kahramanlarının başarılarını türkülerle anlatır, halkı onların izinden gitmeye davet ederken tüm ülkeyi baştan başa dolaşıyorlardı. Savaş herkes içindir ve Allah savaşçılarıyla birlikte dir: "Yaşasın İslam, İslam düşmanlarına ölüm". Her tarafta savaş çığlıkları atıldı. Kürtler kitleler halinde ayaklandılar ve hızla ileriye atıldılar. İngilizlere yetişmek, onları kalplerinden vurmaktan başka bir şey düşünmemektedirler. Fakat onlara kadar ulaşmak için önce yolları üzerindeki yoksul hristiyanları ortadan kaldırmak zorundalar. Kürtler işte bu bahtsız cehennemliklerden işe başladılar. İlk darbeleri bu zavallı yaratıklara karşı yönelttiler. Gelenekte olduğu gibi silahlarını bu evcil hayvanlar üzerinde denemek onlara çok rahat gelmektedir. (et ile etait urgent d'enlever d'abord ces "pasees-Keir" moutons dignes du couteau...)

Daha yeni yeni nefes almaya başlayan zavallı hristiyanlar alın yazılarını doldurmak için tekrar acılar içine gömüldüler.

İLK KARIŞIKLIKLAR

Zaho valisinin katli
ve

İngilizlerin sıkıntıları:

Şüphesiz asırlarca içinde inlediği-

miz katı kölecilik kaderi biz doğulu hristiyanlara yabancı değildir. Kaldeli'lerin ve Asurlu'ların can çekişen kalıntıları atalarının çekilemez buldukları şeylerden şikayet etmeye güçleri yetmemektedir. Kölelik ne zaman ki, bir meslek haline gelir yeni nesiller onu miras olarak kucaklarlar bu bir haksızlık olmaktan çıkar. Atalarımız çok sıkıntılı zamanlar geçirdiler. Dedelerimiz, ninelerimiz çok üzgün zamanlar gördüler. Bizim bile, büyük savaş aniden patladığında acılarımız oldu. Şimdi iki zıt duygu bizi birbirinden ayırıyor: Ölüm korkusu ve nihai kurtuluş umudu. Hayatımız için titreriz şiddetle yalvarırız, acı acı ağlarız. Selametten uzak değildik zira kurtarıcılarımızın varlığını hissediyorduk. Durum kritikti, dualarımızı tekrar tekrar yineliyorduk. Uzaktan özgürlüğü taşıyan taburların muzaffer gülüşünü şimdiden görüyoruz. Kendimizi aniden ölümle donanmış ve kanla boğulmuş bulduğumuz bir sırada "Deo gratias" çığlıkları bizi geçiyordu. Türkler bizi, İngiltere ve Fransa'nın dostları olarak görürlerken bu nedenle devletlerinin suçluları olarak yargılıyorlar ve ölüm mahkum ediyorlar. Yok oluşumuz buyrulur ve Kürtler bizi boğazlamakla görevlendirilir. Parlak hristiyanlık birden bire söner. Fransa'nın zavallı korumaları artık yoktur.(10) İngilizler geldikleri zaman son hristiyan kalıntıları kan içinde çırpınıyordu. Bizden sağ kalanlar zafer çığlığı atıyorlardı: "KURTULDUK". "Haydi gidelim" diye haykırıyordu cellatlarımız. "İşte kardeşlerimizin kolları arasındasınız!" Kardeşlerimiz demek ki oradaydı. Bize yakın güçlü kardeşlerimiz vardı... Gidip kapıları

ni çalacağız. Ne ki kardeşlerimiz bizi yalancı olmakla suçlayarak geri itiyorlar. Cesaret alıyor ve bir kez daha kardeşlerimizin yardımını istemeye gidiyoruz.

Fakat bizim kötü insanlar olduğumuzu söylüyorlar.

Papazlarımız ve özellikle piskoposlarımız kötüydüler. Bütün dileklerimizle onlara hatırlattık ki, her şeyi onlar için yaptık. Bütün duaları onların zaferi için gökyüzüne yönelttik. Bütün işkencelere onlar adına katlandık. Yine bütün bunlar için verilen yanıtta bizim iki yüzlü, riyakar olduğumuzu, müslümanların bizden daha iyi insanlar olduklarını soğukça söylediler. Sonuç olarak hiristiyanları atmalı ve kolları müslümanlara uzatmalı. Fakat Kürtler bu çirkin İngilizleri istemiyorlardı. Şeyhler toplantılarında Batılı dinsizlerin islam'ın kutsal topraklarını kirlettiklerini acıyla ilan ediyorlardı. Fakat onlara kadar yetişebilmek için Doğulu hiristiyanların üzerinden geçmek zorundaydılar. Büyük bir öfkeyle kendilerini onların üzerine fırlattılar. Bütün ülke bir kez daha ateş içindeydi. "*Hiristiyanlara ölüm!*" Gecikmeksizin Goyan aşiretinin bir çetesi Zaho'nun kuzeyindeki hiristiyan köyü Bello'ya saldırır. Karşılaştıkları ilk kişiyi öldürürler ve köyün önünü kuşatırlar. Fakat köylüler komplodan haberdar olduklarından daha önce kaçmışlardı. Öfkeli Kürtler her şeyi yağmaladılar. Aynı gün bir başka çete komşu hiristiyan köyü Senat'ı yağmalyordu. Kaçaklar -Hiristiyanlar- Zaho'ya gelip İngiliz politik Vali PAERSON'a dağda neler geçtiğini anlatırlar. Vali onlara umursamazca bunların "*Katıksız yalan ve kara iftira*" olduğunu söyler. Sonuç olarak hiristiyanların yalanla-

rını göstermek için vali, Goyan olaylarını bizzat yerinde incelemeye karar verdi. Bu durum karşısında birleşerek kendisini böylesi bir tehlikeye atmaması için ona yalvardık.

PAERSON, iki müslüman jandarma ve alabildiği kadar parayla birlikte Kürtleri yatıştırmak için onlara dağıtmaya gider. Goyanlar bu yoksul muhafız takımını gördüklerinde bir zafer çığılığı atıp parçalarlar. Taşdıkları parayı aralarında paylaşırlar ve yurtseverler bu kanlı üyelerini bütün Kürdistan'da dolaştırırlar.

Tarih 4 Nisan 1919'dur. Hiristiyan şeflerin bu durumunu gören Kürtler daha çok coşturuldu. Her tarafta bağırıp çağırıyor ve savaş ıçığıkları atıyorlar: Bello yeniden yağmalandı ve ateşe verildi. Senat alt üst edildi. Oumra, Yarda, Alaneseh birbiri ardına yıkıldı. Bir başka hiristiyan kasabası Şaranseh iki saldırıda yağmalandı. Fakat İngilizler bütünüyle savunmadaydılar. Buraya 60 kişilik bir müslüman jandarma birliği gönderilir. Bir tek silah sıkılmaksızın 28 Goyan'lı bu birliği silahsızlandırır ve yağmalar. Garnizonun yaptığı ihanetin cezalandırılmasını beklerken yeni İngiliz vali "*evlatlarım*" diye bağırır. "*Kendinizi ölüme atmamakla iyi yaptınız*"

Bersere, bir başka hiristiyan köyü yine Goyan'lar tarafından tehdit edildi. Öfkeli köylüler valiye giderek kendilerini korumalarını istediler. Onlara "*yapamayacağınızı*" söyledi. Bu durumda Bersere'lilerin kendilerini savunmak için silah istediler. Hiç silahın olmadığı yanıtı verildi. Şüphesiz İngilizler Kürdistan'da sıkıntılıydılar/kararsızdılar. Goyanlar karşısında üzgündüler. Zaho'da

kapamak zorunda kaldılar ve modern savaşın araçlarını burayı savunmak için her tarafta güçlendirdiler. Derin boy sipperleri ve uzun bir tahkim hattı şimdilik selameti güvenceye almış durumda. Birlikler şehri boşaltıp yakın tepelerde sipperlediler. Toplar, şehre hakim olan şehrin en yüksek tepesine yerleştirildiler. Bu tehlike durumunun -sıkıyönetimin- ilanıydı.

Tarih 22 Nisan; Birden bire alarm verildi. Rekava adındaki şehrin mahallesine bir Kürt takımı, geceleyin saldırıyor ve hayvanları götürüyor. Mahalleli hristiyanlar çetelerden birini öldürüyorlar. İngilizlere gelince; Alarm verildiği anda hendeklerine koşuyor, burada güçlerini yığıyor ve çekinmeden düşman ordusunu bekliyorlar. Fakat Kürt ordusu İngilizleri terörize etmeye kararlı 8-10 kişilik bir çeteydi. İngilizler ise, geceye kadar Kürdistan askeri birliklerini bekliyorlar. Oysa Kürtler görünmüyordu. Bu durumda yiğit Batılılar kahraman bir darbe vurmak gerekliliğine karar verdiler. Ve ölüm ya da zafer üzerine yemin ederler. Hendeklerinden fırlarlar, canlı bir saldırı düzenlerler. Bando savaşa hazırlığı çağırır: Kürdistan baskınına ileri!... Bayraklar ve sancaklar açmış İngilizler derinliğine ve sıkışık hatlar şeklinde ilerlerler. Ovayı derinliğine ve genişliğine didik didik ederler. Kimse onlara karşı direnemez. 8-10 kişilik yürekli Kürtlerimiz ise geceleyin darbelerini çoktan vurmuş ve sığırlarını götürmüşlerdir. İngilizler kamplara zafer içinde geri dönerler. Ancak bir müddet sonra etrafı mitralyözle temizleme zorunluluğu hissederler. Bu anda topların ve mitralyözlerin cehennemi müziği duyuldu. Havan topları öfkeyle kırsal alanı temizliyordu. Darbe başarılı olduğunda (les

anglais en furent quittes avec les Kurdes). Her akşam gecenin üçüne kadar canlı top atışları sürmekteydi.

Devam edecek

KAYNAKÇA

(5) Ortaçağda Frenklerin İspanya ve Kuzey Afrika Müslümanlarına verdikleri ad.

(6) Yazar burada Musul alınuncaya kadar savaş boyunca Kürdistan'da fazla bir karışıklığın olmadığını ima etmektedir.

(7) İngilizlerin, Arap halkına karşı olan bu tutumu Kürtler tarafından benimsenmemiş ve direnişle karşılaşmıştır. Rahip Paul de Bedar'ın Kürtlerin İslam ve İngilizler karşısındaki tavırlarına ilişkin gözlemleri Kürdistan'ın toplumsal yapısından kaynaklanan sosyolojik problemleri içermektedir.

(8) Yazar burada savaşın ilk dönemini anlatmaktadır. Oysa Fransız Dışişleri Bakanlığı belgelerinde İngiliz savaş uçaklarının yaptıkları tahribatı bildiren bir dizi rapor vardır.

(9) Paul de Bedar İslam'ın bu tehlikeli halini Kürdistan şartlarına dayanarak anlatmaktadır. Yoksa İslam Arap dünyası içinde İngilizlerin eline düşmüştür bile. Ancak Kürdistan'da Hristiyan halka karşı yoğun bir tepki doğmuş. Ermeni halkın bir kısmı Kuzey'e Ermenistan'a kaçmak zorunda kalmıştır. Asur ve Kaldelilerin durumu da yine böyledir. Bunda İngiliz politikasının yarattığı güvensizliğin rolü büyüktür. Diyer Arap ülkelerinde dini ayrılıklar pek fazla göze çarpmazken, Kürdistan'da bu ayrılıkların çok keskin olduğu görülür.

(10) Birinci Paylaşım Savaşı sırasında ve sonrasında Fransa Kaldelileri ve Asurluları birinci derecede korumalarına almışlardı. Bir Kürt devleti kurulması fikri Asur ve Kaldelilerin çıkarlarına uygun düşmediği için Fransa tarafından ilgiyle karşılanmamıştır. İç politikada bu yönde hareket ederken dış politikada tüm ezilen halkların koruyucu pozisyonuna bürünmüştür.

KADINLAR VE ERKEKLER EŞİTTİRLER(!)

B.ŞERMIN

KLASİK BAKIŞ AÇISI:

Bu bakış açısı; cinsler arası eşitsiz durumu kabul eder ve savunur. Buna göre; "erkek kadından daha akıllı, yetenekli ve güçlü yaratılmıştır. Onun için egemenlik onun hakkıdır. Kadının namusu, geçimi, idaresi ona teslim edilmiştir. Kadın sadece yuvası için, erkeğin zevcesi ve çocukların anası olmak için yaratılmıştır". Olay nettir. Erkek egemen-kadın yönetilendir. Gücünü geleneksel gericilikten alan bu düşünce biçimini kadınlar çoğu kez günlük yaşamlarında görüyor, yaşıyorlar. Bu anlayışın onlara neye mal olduğunu farkedebiliyorlar. Onun için buna karşı mücadele stratejisi saptamak daha kolay oluyor. Bu yazımda tüm kadınların şu veya bu şekilde zarar gördükleri Klasik erkek, egemen bakış açısından ziyade, politikada açık ve netlik içermeyen dogma-düz mantık ürünü; "eşit olmayanları eşitleyen, bazı anlayış ve uygulamalara köşeden bucaktan biraz değinmek istiyorum.

POLİTİK ARENADA EŞİT OLMAYAN İKİ CİNSİ

EŞİTLEME MANTIKLARI

Bu mantığın bir biçiminde; "kadınlar, toplumda her hakka sahipler. Öyle ki, erkekleri bile baskı altına alabiliyorlar. Kadınların kendisi evden çıkmak istemiyor, kadınlar yemek yapmakla, çocuk büyütmeyle, ev işleriyle uğraşmak istiyorlar. Başka şeylere fazla ilgileri yok. Yine de bazı erkek düşmanları; kadınların ezildiğini, özgür olmadığını vb. yayararak feministlik yapıyorlar. Kadın-erkek eşiliğine dinamit koymak istiyorlar. Sanki dünyadaki tüm sorunlar bitmiş gibi; kadın-erkek eşitliği diye tutturuyorlar. Çalışan, yetenekli kadın her yere gelir...!"

Bu anlayışa göre; bilinçli-aydın ve yurtsever kadınlar zaten mücadelede gereken yeri alıyorlar. Almak istemeyen kadınlar var diye problem çıkarılmaz. Meselenin özü görülmez. Politikada parmakla sayılacak kadar kadın olması, diğerlerinin bu alanlarda bulunmaması rahatsız edici değil. Nitelikli kadınlar lazım(!) Sayı önemli değil. Erkekler ve az sayıda kadınlar zaten bu işi yapıyorlar. Dolayısıyla kadınlara verilmek istenen mesaj; seni ancak, erkeğin kurtarır. Ka-

dın hareketlerine kanma, eskiye devamdır.

Peki Kürt kadınlarının büyük bir kısmı için politika ne içeriyor? Çoğu politikaya hiç bulaşmak istemez ya da kocasının partisindedir. "BEN BİLMEM KOCAM BİLİR"(*), "KOCAM OLMA YINCA BABAM BİLİR" misali erkek üstünlüğünü kanıksamış durumdadır. Çünkü onlardan bu beklenir, onlara öğretilir. Erkek egemen toplum onun boyuna binbir türlü kement geçirmiştir. Onun karşısına; gelenekler, ahlak kuralları, aile ve çevre demir gibi dikilidir. "O"nun eli, kolu, gözü, kulağı yoktur. "O" nun adı yoktur. "O"nun kimliği yoktur. "O" kendisi değildir. "O" kapitalistlerin de, feodallerin de hışmına uğrayandır. "O" sosyalistlerin hayal kırıklığına uğrattığıdır. "O" erkek egemen toplumlarında; onların istediği şekilde, onların şartlarında varolandır. "O" doğunca silahlar patlamaz, altınlar takılmaz. "O" baş ağrısıdır. "O" anasının kuma korkusu, gözden irak tutulacak bir emanettir. Verilir eline oyuncak bebek, kapkacak, alıştırlır yavaş yavaş kadınlık rolüne. Verilir erkek kardeşe arabalar, oyuncak makineler. Kapatılır o eve geldi mi 12'sine. Salınır erkek kardeş sokaklara. "O"nun ortalıkta görülmemesi lazım. Ayıp-günah hep onadır. Kalkar güneşin doğuşuyla hizmet eder ağabeylere ve girer yavaş yavaş kadınlık kalıbına. Başlar cevizini dürmeye, hayaller kurmaya. Onu da alacaktır adamın biri. Kadın kısmı el kapısında çalışmaz. "O" evinin hanımı olacak, üç odalı evi, kadife koltukları olacak. Kocasını izin verirse pazara-kom-

şuya gidecek. Beş tane çocukları olacak; dört oğlan bir kız. Bakacak oğlanlar ona büyüdüler mi! dört tane hamarat gelini olacak, biri onun yanında kalacak, diğerlerine sırasıyla gidecek. Kızı ona, babasına hizmet edecek, büyümüşü gidecek ele. Ondan hayır gelmez adama! Bahtı açık olursa iyi bir adama varır inşallah".

Evet birçok kadınımlar için yaşam böyle çizilmiştir. Ya da kapitalist düzenin reklam -porno -fahişelik vb. biçimleriyle renklendirilmiştir. Kadın ya kırsal kesimde parayla alınan-satılan (başlık parası), ya da kentte reklam, moda özentisiyle beraber gelen "süs bebekleri" dir, bir eşyadır. Fakirlikten, baskı zincirinden kurtulmak isteyen kadına kentte hazırlanan başka tuzak "FAHİŞELİKTİR". "O" kapitalistlerin insandan saymadığı bir fahişedir artık. "O" na namuslu bir adam kazara saldırırsa, iffetsiz kadına saldırdığından cezası indirilir. Üstün gelen, baba paralarının çıkarları olur. Yoksa "kadın" gibi tarihten bile kovulanların çıkarları değil.

Fakat son yıllarda Kürt kadınları, özellikle yurtseverlik alanında büyük uyanış içerisindedir. Kürt kadınları; başka bir deyişle EZİLENLERİN EN EZİLENİ birçok yerde sokaklara dökülüyor, baskıyı, işkenceyi, sömürüyü protesto ediyor. Bu kurtuluşa işarettir. Bu geleceğin müjdecisidir. Çünkü Kürt kadını bir yerde kendi tarihini yazmaya başlıyor. Baskının en katmerlisine maruz kalan Kürt kadını artık, ayıp-günah demiyor, erkek işi demiyor, namus gitti demiyor. Çünkü en büyük namussuzlu-

ğün köle yaşamını kabul etmek olduğunu yaşıyor ve bunun bilincinde. Kürt kadını, Ona dayatılan yaşamı, kimliği reddediyor. Kendi ulusal ve kadın kimliğine sahip çıkıyor. Bu kadınlarımız kitle mücadelesinde en önde yer aldılar. Belki direk bir parti yaşamları, siyasi kimlikleri yok ama Onlar politikanın içerisinde. Binlerce kadını bu buna benzer şekilde özellikle destekleyiciler olarak politik alan içerisinde.

Peki siyasi kimlikleriyle politikada yer alan Kürt kadınları, bu alanda nasıl varlar? Hemen belirteyim ki, bu kadınların sayısı fazla değil. Hem kadınların siyasi yapılanmalardaki azlığı hem de buralarda birçok kadının kadın kimlikleriyle varolmaması bu alanı da erkek egemen alan yapıyor ve kadınlar, politik alanlarda erkeklerin koyduğu şartlarda ve biçimlerde varolabiliyorlar. Bu alanlarda genelde iki cins eşitlenmiştir. Biryandan üyelerin ezici çoğuluğu erkek egemen anlayışında devam ederken, iktidarından taviz vermeye yanaşmazken, parmakla sayılabilecek birkaç kadın üyeye doğma bir mantıkla birdenbire eşit oluverirler. Toplumda varolan cins ayrımcılığını inkar etmektir bu. Sanki bu küçük alanda büyük dönüşümler gerçekleştirilmiş sorun halledilmiştir.

Birçok kadın, kadınlık şartlarından dolayı politikadan uzak durmak zorunda kalmış veya erkek politikacıların şartlarında varolmuştur. Hem politikayı hem de kadınlığı seçenlerin durum çok zordur. Siyasi alanda söz sahibi olmak istiyorsa çocuk yapmayacaktır, evlenmeyecektir, toplumun kadın bakış

açısına ve kendi erkek arkadaşlarının kadın bakış açısına meydan okuyacaktır, gece 12'de bir yerden bir yere giderken bir erkeğin saldırısına uğramayı aklından geçirmeyecektir vs vs... bunları ve daha fazlasını yapabilirse belki yönetici olabilir. Ama kadınlığını inkar ederek erkeklerin şartlarında yönetici olur. O zaman onu tüm Kürt kadınlarına örnek gösteririz. Yeteneği, çalışması konumunu belirledi deriz herhalde. Bana kalırsa Kürt kadınları en çok eşit olmayanları eşitleyenlerden onları aynı yarışa aynı kurallarla sokanlardan çok çekmiştir. Onlar için özel tedbirler, tüzük maddeleri, programlar, eğitsel faaliyetler (daha çok egemen cins için) vb. yoktur çünkü o her bakımdan erkeğe eşit sayılmıştır. Bu yolda adım atmanın ön koşulu cins ayrımcılığına karşı çıkmak ve ona uygun dşşen tedbirler almaktır. Yoksa herkes eşittir ve yeteneğine, çalışmasına göre eşit bir şekilde değerlendirilir mantığı EŞİTSİZLİĞİN-CİNS AYRIMCILIĞININ ta kendisidir. Unutulmasın ki, erkekler güçlerini ve yeteneklerini yılların hakimiyetine ve ayrıcalıklı durumlarına borçlular. Özel tedbirler, ayrı tüzük maddeleri, program ve kontenjan uygulaması dahil gibi istekler, ayrıcalıklı istekler değillerdir. Bu istekler erkek iktidarlığında bulunan alanlarda erkeğin ayrıcalıklı birtakım haklarını bırakmasını içermektedir. Zaten tek-tek kadınların erkek egemen düşüncenin yüzlerce yıllık hakimiyetine karşı mücadelesinin zorluğu da burada yatmaktadır. Ayrıcalıklı taraf ayrıcalıklarından vazgeçmek

istememektedir. Bunu için BAĞIMSIZ KADIN ÖRGÜTLERİ gerekmektedir. Bu örgütlenmeler, hem kadınlar hem erkekler için özgür -baskısız cins- sömürsüz -onurlu bir dünyanın nüvelerini oluşturacaklardır.

Sık sık karşılaştığımız başka bir mantıkta **erteleyici mantıktır**. Bu mantıkta yukarıda belirttiğimiz özelliklerin yanısıra, cins ayrımcılığına karşı mücadele gündemin maddeleri arasında yer almaz. Bilinmez bir tarihe bırakılır. O tarihte sosyalist kesimler için sosyalist toplum, diğerleri içinde çoğu kez ulusal kurtuluştur ve ne hikmetse kadınların kurtuluşu kendiliğinden olacaktır. Bu konuda hiçbir ön çalışma olmadan, kadınlar örgütlü bir şekilde haklarını dayatmadan, birden bire erkeklerle eşit konum ve haklara kavuşacaklardır. Ve tabii bu dönüşümleri erkekler kadınlar adına değiştireceklerdir. O toplumda kadınların durumunu siz düşünün artık.

Ben kadınlarsız, kadınlara rağmen bir dönüşüm gerçekleştirileceğine inanmıyorum. Kadınların katılımıyla bunlar gerçekleştirilebilir. Fakat bunun garantisi de BAĞIMSIZ KÜRT KADIN HAREKETİDİR. Bunun yaratılmasigerekir. Kadınlarımızın varolan tüm alanlarda söz sahibi olmalarını, dayatıcı olmalarını, siyasi ve sosyal yaşamda etkili olmalarını sağlayacak onların özgül sorun ve taleplerini dile getirecek olan cins temelinde örgütlenen kadın örgütleridir.

Bundan yola çıkarak sadece kadın örgütlenmelerinde varolunsun demiyorum. Bağımsız KADIN ÖRGÜTLENMESİ xxx olsun diyorum. Ta ki toplum-

da cins baskısı-cins ayrımı kalmayana değin. O zaman bu örgütlenmenin maddi şartı ortadan kalkacaktır. Kadınlık durumumuzun bilinciyle bunu değiştirme hedefiyle varolabileceğimiz her kurumda olalım diyorum. Fakat erkek egemen düşünce-uygulama bizleri boğmasın, kadınlık durumumuzun gerektirdiği talepleri kendi genel tüzük-programlarında eritmesinler diye birlikte dayatıcı olmamız gerekiyor. Yoksa ben, dünyanın en çalışkan kadınıyım en politik kadınıyım bak ben nerelere geldim, Diğerleri yetenezsiz, ilgisiz, cahil diye düşünürsek ve bu yolla birşeyler elde etmeye çalışırsak başta kendimize ihanet ederiz. Bu durum; hali vakti yerinde bir Kürd'ün, milyonların durumunu görmemezlikten gelerek ve kendini de inkar ederek, kendini mutlu-başarılı hissetmesine benzer. Onun için önemli olan erkek egemen anlayışın koyduğu şartlara boyun eğen, benimseyen kadınların politika ve diğer alanlarda temsili değil, KADIN POLİTİKASI yapanların temsilidir. Belirttiğim bu noktalar ışığında ULUSAL KURTULUŞ ve yenilikçi-cins baskısı (ayrımcılığı) içermeyen demokratik-sosyalist bir toplumun temellerini örme sürecine başlayabiliriz sanırım. Kadın özgürleştikçe erkeklerde özgürleşecektir. Egemen konunun farkına varan, gerçekten bundan kurtulmak isteyen ilerici-sağduyulu aydın erkekler bu bağlamda kadın mücadelesine destek veriyorlar. Çünkü bir toplumun kültür düzeyini sergileyen kadınlarının içinde bulunduğu durumdur.

(*) İsveç Demokratik Kürt Kadınlar Derneği'nin bünyesinde çalışan MEDYA Tiyatro grubunun sergilediği ilk oyunun adı. Oyun iki yıl önce ilk kez dernek gecesinde oynandı.

LI SER ZIMANÉ KURDÎ

IV

PÎRSA YEKÎTIYA ZARAVAYÊN KURDÎ

Pîrsa yekîtiya zaravayên Kurdî, pîr-seke gelek girîng e û xwedî alûzîyên (gelş problem) pîralî ye. Helîya yekîtiya zaravayên Kurdî, bêgûman raste rast û ji nêz ve girêdayî helîya serxwebûna Kurdistanê û azadîya gelê Kurd e. Çimkî pêştaçûn, têkuzkirin û helîya yekîtiya zimanek, di bin şertên azad de mimkin e. Astengên ku li pêşîya ziman heye divê ji holê bêt rakirin. Lê ev rewşa objektîf nahêt wê maneyê ku em xebatên xwe yên ji bona têkuzkirin, pêştabirin û yekîtiya zaravayên Kurdî bihêlin piştî serxwebûn û azadîya Kurdistanê. Berî rizgarîya Kurdistanê jî divê em van xebatên xwe sist nekin û xurt bikin û pêşta bibin.

Gelê Kurd îro jî di bin nîrê koledarîyê de dijî û di Kurdîstana parçekirî de zimanê Kurdî qedexe ye. Çar (4) dewletên kolonyalîst ku Kurdistanê di nav xwe de kirine çar perçe, ji vana her yekî zimanê xwe yê fermî (resmî), bi metodên zorê û bi karanîna politîka asîmîlasyonê, bi gelê Kurd daye qebulkirinê. Gelê

Kurd jî, ji neçarî pêwîst maye ku zimanên kolonyalîstan hîn bibin. Ev rewş bûye sedemê hînbûn û bikaranîna alfabe-yên cûre cûre. Ji ber vê yekê îro gelê Kurd, sê (3) alfabe-yên cûre cûre bikar tîne.

- 1- Alfabe-yê Latînî.
- 2- Alfabe-yê Erebî.
- 3- Alfabe-yê Kirîlîk (Rusî).

Gelê Kurd di Kurdîstana Rojhilat (Îran) û Başûr (Îraq) de alfabe-yê Erebî bikar tîne. Li Kurdîstana Bakûr (Tirkîyê) jî gelê me alfabe-yê Latînî bikar tîne. Li Kurdîstana Bakûr (Suriyê) gelê me alfabe-yê Latînî û Erebî bikar tîne. Kurdên ku li Sovyetîstanê dijîn (derdora 1.500.000 in) alfabe-yê Kirîlîk û Latînî bikar tîne.

Li pêş yekîtiya zaravayên Kurdî astengeke girîng, gelşa alfabe-yên cûre cûre ye. Ji bo serketina van kar û baran, berî her tiştî, divê yek alfabe-yek bêt qebûlkirin. Alfabe-yê Erebî, ji bo bi karanîna zimanê Kurdî, alfabe-yê têkuz û bi kêrhatî nîne ye. Lê jibo bi karanîna zimanê Kurdî, alfabe-yê Latînî hîn baştir, têkuztir û bi kêrhatî ye. Bo vê sedemê, li gor şertên objektîf yê îroyîn, ji

bo helkirina yekîtiya zaravayên Kurdî divê alfabeyek bête qebûlkin û xebat li gor vê alfabeyê bête bernamêkirin (programkirin). Zimanzan û pisporên zimanê Kurdî, divê berî her tiştî li ser vê nuxtê bigihîjin hev û du.

Pîrsa duwemîn; di nav zaravayên Kurdî de zaravayeke sereke, divê wek bingeh bête qebûlkin û zaravayên din jî wek materyal (malzeme) û xezîne jî bo têkuzkirin û xurtkirina zaravaya sereke bête xebitandin. Bijartin û qebûlkirina zaravayeke sereke, bê gûman li gor daxwaz û pêşniyarên taybetî yê şexsî û hîsî divê nehête qebûlkin. Ger em rewşa Kurdistanê û nifus û jiyana gelê Kurd a civakî binin ber çavan, wek me di xala çuyî de jî dît, jî 2/3 yî Kurdan bi zaravaya Kurmancî dipeyîvin. Ev rewş dide xuyakirin ku pîranîya Kurdan zaravaya Kurmancî bikar tîne û jî ber vê sedemê divê wek bingeh zaravaya Kurmancî bête bijartin û qebûlkin.

Bijartin û qebûlkirina alfabeya Latînî û zaravaya Kurmancî, jî bo helîya yekîtiya zaravayên Kurdî, du tiştên girîng û bingeh in; lê bi serê xwe, jî bo helîyê, her tişt nîne ye. Di vî warî de serketin, xebateke bi bernamê û kollektîfî pêwîst e. Ev xebat, di pêvajoyeke dîrdirêj ya dîrokî de dê bi serkeve.

Divê pêwîst e em li vir pîrsa xebatê û alfabeya Latînî vekin û li ser rawestin.

PÎRSA ALFABEYA KURDÎ

Zaravaya Kurmancî, jî salên 1932'an vir de, bi alfabeya Latînî hatîye nivîsin. Pîranîya nivîsan, li gor alfabeya Hawarê hatîye nivîsandin. Lê hin nivîskaran jî hin tîpên vê alfabeyê guherandine û îşaretên nû bi ser ve kirine. Lê wek bingeh alfabeya Hawarê hatîye bi karandin. Alfabeya Hawarê xwedî pergalekê ye û rêzandina tîpan naguhire. Ev esas, di hemû zimanên ku bi tîpên Latînî bikar tînin de heye.

Li gor alfabeya Latînî a Hawarê, 31 herfên alfabeya Kurdî heye û pergala wan weha ye:

Tîpên girs (mezin) ev in:

A B C Ç D E É F G H Î Ï
J K L M N O P Q R S Ş T U
Û V W X Y Z

Tîpên piçûk jî ev in:

a b c ç d e ê f g h i î j k l
m n o p q r s ş t u û v w x y z.

Ji van 31 herfan heşt (8) dengdêr in û 23 dengdar in. Ji heşt dengdêran sê (3) dengdêrên kin in û pênc (5) dengdêrên dirêj in.

Dengdêrên kin ev in : e i u

Dengdêrên dirêj : a ê î o û

23 herfên din jî dengdar in.

Fêdeye ku em jî bo her herfeyekî yek-du numûne li jêr binivîsin:

A-av, adar, afir.

B-bav, baran, ba.

C-çer, cem, cotkar.

Ç-çem, çar, çile.

D-dîk, du, dîrok.

E-elb, ev, ez.

Ê-êzing, êvar.
 F-find, firaq, fikî.
 G-germ, genim, gulan.
 H-hîv, heşt, havîn.
 Î-tîşt, bingeh, jîn.
 Î-îsot, îsev, îro.
 J-jîn, jêr, jor.
 K-kêr kanun, keç.
 L-lêv, lez, leq.
 M-mar, masî, meh.
 N-nan, neh, nîsan.
 O-ol, olperest, oldar.
 P-payîz, pênc, pez.
 Q-qîr, qijik, qêrîn.
 R-rast, rê, rev.
 S-sal, sibat, sê.
 Ş-şes, şûr, şêst.
 T-tebax, tijî, têt.
 U-buhar, Kurd, xurt.
 Û-bûn, çûn, hûn.
 V-vala, varîk, virek.
 W-welat, werîs, were.
 X-xew, xem, xal.
 Y-yek, yanzdeh, yekem.
 Z-zêr, zivistan, zana.

Li ser fonetîka zimanê Kurdî, di roja me ya îroyîn de jî hinik gelş û şaşîti hene û van gelşan di warî zimanê nivîsandinê de hin jî têt domandin. Pêwîst e em bi kurtahî li ser van pirsan hinik rawestin.

Pirsa Î Û Î

Kurdên Kurdîstana Bakûr (K. Tirkîye), ji destpêkê heyânî roja îroyîn di ko-

var, pirtuk û rojnâman de di bedêla herfa (î) de (i), û di bedêla herfa (i) de jî (î) bi kartînîn. Ji ber ku çapxanên Tirkîkan de peydakirin û bi karanîna herfa (î) bi dijwar peyda dibû. Ev, dibe ku di warî teknîkî de hêsatir be, lê tiştêk ne rast e. Îro piraniya nivîskar û zimanzanên Kurdîstana Bakûr, herfên (î) û (i) bikar tînin. Lê di hinik weşanan de bikaranîna herfên (i) û (î) hin jî dom dike. Ev, di nav xwendevanan de û di nav rastnivîsîna zimanê Kurdî de dibe sedemê şaş têgihîştinê, zêdekirina gelşan û hwd. Di vê di nivîsîna Kurdî de herfên (î) û (i) bêt xebitandin. Belam ku em bikaribin pêşî li şaşî, zehmetî û cefayan bigrin. Tîpa (î) tenî di zimanê Tirkî de heye û ev deng ji dengê (i) ya Kurdî cihê ye.

Pirsa (R)

Di zimanê me de du (2) (r) heye. Yek (r) ya stûr e û ya dîn jî a zirav e. Di destpêka gotinan de tîpa (r) her timî stûr e. Mînak:roj, rûniştin, rabûn û hwd.

Lê di nav du dengdêran de gelek caran (r) ya zirav têt bilêvkirin. Mînak: kirin, birin, tîrêj, tîrik û hwd. Lê di nav hinik gotinan de (r) ya di nav du dengdêran de stûr e. Mînak: birîn, kirîn, firîn û hwd...

Di alfabeya Hawarê de du gotinên ku bi eynî (r) têt nivîsandin, çarna manayên cihê didin. Ji vana di çend gotinan de (ji dehî kêmtir) têkelî peyda dibe. Mînak: Zana xortekî ker e. Di vî mînakê de du tişt têkelî hev dibin. Gelo Zana bê-

eqîl e, an gohên wî nabîhîse ? Mirov ji vî mînake tiştêk fêhm nake. Li vir ger em di bedêla (r) ya stûr de du (rr) daynîn, dê ev şaş têgihîştin ji holê rabe.

Dîsa mînakek din em dikarin jibo gotina (pir) bidin. Ev gotin jî du mana dide. Bi (R) ya stûr, mana pir: zehf, gelek e. Jibo ku em şaş têgihîştinê ji holê rakin, pêwîst e em di bedêla (r) ya stûr de du (rr) bixebitînin. Mînak:

Evîn pîrr xizan û nezan e.

Mana duwemîn de pir, bi (r) ya zirav bilêvtêkirin. Pir: Jibo derbasbûna av û çeman. Mînak:

Pira Diyarbêkrê dehderîye û gelek kevn e.

Jibo herfa (R) yê em dikarin çend numûnên din jî bidin. Lê belê di van numûnan de wek li jêr têt xuyakirin, ihtîmala tevlihevîyê ne zêde ye. Wek mana, mirov dikare van gotinan têkeli hev bike, lê dema di hevokê de bêt xebitandin, gelşa tevlihevîyê namîne û mirov dizane ka gotin têt çi manayê. Vane çend numûne li jêr in:

Têr (R ya stûr):çewalê mezin. Mînak:

Têra me tije genim e.

Têr (R ya zirav):ne birçî. Mînak:

Mîn taştê xwar û ez têt bûm.

Gur (R ya stûr):xurt, qewî. Mînak:

Li ezman mij gur bûye, dê baran bibare.

Gur (R ya zirav):navê lawirek (heywanek). Mînak:

Gur ket nav pez û çar ji wan kuşt.

Birîn (R ya zirav):kula birîndar. Mî-

nak:

Birîna wî bêderman e.

Birîn (R ya stûr):haletêke tûj. Mînak:

jêhat kêrê li destê xwe xist û destê wî birîya.

Pirsa T Û (T')

Di zimanê Kurdî de ji bilî (T) ya normal, (T')yeke kerr jî heye. Lê ev gelek kê m hatîye xebitandin. Wek numûne vane çend gotin li jêr in:

Ta: taq, qat. Mînak:Xanîyê Zozanê sê ta ye.

Ta: ta girtin. Mînak:

Dijmin ketin taya mirinê.

Ta: heta. Mînak:

Ez ji nîvro ta êvarê gerîyam.

T'am: Tama xwarinê. Mînak:

Îro tama xwarina me pîrr xweş bû.

T'ûr: zad dixinê. Mînak:

Tûra mezin tije genim e.

T'ol: doxînsist, çavlider. Mînak:

Jina tole bêrûmet e.

Tol: heyf. Mînak:

Lezgîn, tola xwe ji polês hilda. **Pirsa**

P Û (P')

Di Kurdî de ji bilî (P) ya normal (P') yeke kerr jî heye. Lê van gotinan gelek kê m bikar tên. Vane çend numûne li jêr in:

Pîr: mamoste. Mînak:

Marx, pîrê sosyalîzma zanistî ye.

P'îr: extîyar, bi emir. Mînak:

Dapîra min pîrr p'îr e lê li ser xwe ye û pîrr bi hêz e.

«Lê dema dibêjin: Mixabin, pîr carina bêpîr in, ji pîrê merem çîye, pîrê-jin an mamoste? Dîyar nîne, lê ev zîravîyên ziman in û di gotinên ku wekî-hev tên bilêvkirin de ji rewşên wilo xwe nîşan didin»(17)

Par: peşk, beş. Mînak:

Şervan para Botan jî vexwar.

P'ar: sala çûyî. Mînak:

Bêrî par çû Kurdistanê û havîna xwe li wir derbas kir.

Pirsa K Û (K')

Ger hejmarên wan hindik bin jî, di fonetîka Kurdî de ji bilî (K) ya normal, (K') yeka kerr jî heye. Vane çend numûne li jêr in:

K'al: mêrê biemir. Mînak:

Derwêş mirovekî pîr k'al e û dixwaze bimire.

Kal: negihîştî. Mînak:

Hirmîyên kal nayên xwarin.

K'a: k'aya genim. Mînak:

Zadê me îsal nebaş bûn û k'aya me jî pîr kêmbûn.

Ka: kanê?, pîrs. Mînak:

Ka bavê te?

Pirsa Ç Û (Ç')

Di zimanê Kurdî de (ç') yeke kerr jî heye û ev gotin derdora 40-50 heb in, ne zêde ne.

Ç'ar: ç'arî, xêlî. Mînak:

Ç'ara serê bûkê rengorengo bû û pîr xweşik bû.

Çar: Hejmar (jmar), 4, Mînak:

Ez çar roj li Entaxê bûm mêvan.

Wek me bi kurtebirî di numûnên jorîn de jî dît, di fonetîka zimanê Kurdî de pênc deng (t', p', k', ç', r) hene ku di Alfabeya Hawarê de cih negirtine. Ta nuha hinik nivîskarên Kurd jî, ji ber van sedemên jorîn, li Alfabeya Kurdî hinik herfên bi îşaret zêde kirine. Bi rastî, di roja me ya îroyîn de, zêdekirina van tiştan, tişteke nebaş û durist e. Ger zimanê nivîsê de herf û îşaretên nûh bêt çêkîrin, dê gelşên zimanê me hin pirtir dijwar bibe û bibe sedemê şaşîtiyên nûh. Ev tiştên ku di zimanê me de heye, di zimanê biyanîyan de jî heye. Yanê hinik gotin hene ku wek hev têtin nivîsandin, lê xwedî manayên cûre-cûre ne. Lê wek me li jor jî dît, pîranîya van gotinan, di hevokan de nabin sedemê şaş têgihîştinê. Çawa ku biyanîyan, di zimanê xwe de hewcedarîya zêdekirina herfan nedîtine; jibo vê gelşê, divê em jî herfan zêde nekin û herfên Alfabeya Hawarê, li gor ihtiyaca îroyîn bikar bînin. Di Alfabeya Hawarê de 31 herf hene û ev jî bixwe ji dirêjtirîn alfabeyên latînî ye. Ger em hin zêdetir herfan bi serve kin, wê kar û barên me zehmettir bibe û tevlîhev bibe da ku em nikaribin êdî ji bin derkevin.

Di warê teknîkî de jî, wek hinik xwendevan jî dizanin em Kurd, bi van 31 herfên alfabeya îroyîn, hin gelşên nivîsandinê hel nekiriye. Îro jî wek di kovar û rojnamên Kurdî de têt dîtîne, kemasîyên teknîkî (wek tîpên î, û, ê, ş, û hwd) li pêşîya me wek astengek seknandîye. Ger em herfên nûh zêde bikin, îcar emê qet nikaribin ji binê vî barî derkevin...

Berdewam dike.

ARÉYIC

(ZAZAKÎ SONİK)

Z.XEBAT

Ceyd bon ceyd nibon yow dowud yow arêyic bon. Zaf feqîr timtim arîyêd xefton.Şowuz ariyêd rawkûn. Yow roc şow dicey benna. Ownûn ber ariyi va çix yow lûw omev zerre şî ver adirid, kiştey pixeyriyid ronîşt. Arêyic xu zerrey misaxey ariyid nimnon. Hind ownakon ber va çix yow heş ime zerrey ariyi wêz şî kiştey quçalond ronîşt. Hind ownakon ber va çix yow verg ime zerre şî ver adirid ronîşt. Ber von çix yow simbore û arbeş emey zerre yiz şî ver adirid ronîşt. Piyorin xu biney kea germi.

Lûw başley (destpey) qalo kea: "Birayen ma eyr tiya imey pîser,ma debarey xu seniawa ken semed yi ma qal bikir". Lûw : "Kerluwra yow dul'ey mi esta. Hewey mik ni imey ez vecen ver qul di heb quç Zêr (altun) mi est.Ez non pîser mik quç xu key temom ez boçey xu finen tira heyne ricnen. Heta yerey ez ona ken".

Areyc zerrey xud von."Herey ek mir m yşt imese ez zon ez seken tu".

Heş: "Gelüreşid yow ingimdarey mi esta ez qamiş niben ingimin yey bur ez zonxu sawentira lisen ezik bu veyşo".

Verg:"Yow boll(pes) bizonmi est di heb qutik mi hawerd miqayt ken. Hetonak nomeyin kê nivac ni verden çaray yow çî şûwr het. Nomey yow Qer aybiniz Şêr. Zerrey mik gûşt wayşt ez şewn yow bizey xu wen".

Simbore:" Yow Gozeyrey mi esta zerrey yey ha vong mi zerrey Kurneyd yow welçekey gozo kena bin êrd. Zerrey mik goz wayşt ez şewn gozo şiknen wen".

Arbeş:"Yow mergey mi esta tide waş yow qoma zaf derg. Ezik bu veyşa ez şewn vaş wen. Ha derdereda".

Bon nimac camat vila bon.

Areyc cad şûwn keye ciniyey xu gon kun rayer vêr şûwn ser qulley lûw ha zero nijnena. Areyc bon yow qolikra

kiştey lûwud ownunuk lûw ha zero nijne-
na. Areyic bon yow qolikra kiştey lûwud
don pûrû benna qîrqîrey lûw şûwna qul-
leyxu. Areyic zêronxu gon şûwn het in-
gimdarey heşra. Ci bownûk yow ingim-
dara zaf xişna, ingimdarey xu şiknon, in-
gimin xu vecon wenon di heb hero bon
keye.

Dima şûwn het mergra ownakon
yow boll(pes) bizo ha çeron. Hellak
şûwn nizdi bizo qutik xij ken yiser. Areyic
cad nomeyyin von, "qero şêro" qutik
cad vinden. Areyic bolbiza şonon xura-
ver bon keye. Dima şûwn miyown hego
gozeyrak simbori vata. Bin yey aşonan
gozu vecon bon keye.

Areyic dima zaf bon dewlemend(-
zengin). Ariyeyiz war verdon. Dowud
yowna lacak von"areyic sekease in ari-
yed bi dewlemend(zengin) ez gerek
şûwr ariyi ver bekea ez ben dewle-
mend(zengin)". Lacek şûwn ariyi ver

tim û tim ariyi verd vindon. Roco mi-
yownd yow şow hind ownakon ber ariyi
va çix yow lûw dima yow heş, verg, sin-
bore û arbeş imey zerre şî ver adirid ro-
nişt. Bi kuf kufey yin. Zaf bi hers. Piyo-
reyiz ha derxingeyey.

Lacek xu miyown misaxey ariyid
nimnon. Zaf bon kefli von"çeray in
verg ni imey ti het ez ûmuş ben dewle-
mend(zengin). Hind ownakon lûw va çî-
na omow sareymaşer in ariyed omow.
Ay demey verin ma çî qal keyse tiya aş-
navut. Ma ûmuş in ariyed bigeyr. Ba-
kea ûmuş ha tiya nimitov. Warden ari-
yed geyren Piyokeyin Cûwalo hawa non
çî nîveynen. Lûw ownena zerrey misax
ek yow merdim ha tide nimitov. Lûw
von "bir hatiya nimitov" ay biniz cad er-
zinsir. Gazben pûrû lacek von mi ne-
qursik mek, mid yeri mekir.

Labirek verg tide yeri niken. La-
cek own aw werte wen.

FERHENGOK

Adir.....Ateş
Arbêş.....Tavşan
Ariye.....Değirmen
Ari.....Kahvaltı
sreyic.....Değirmenci
Awa.....Usul,biçim
Ay.....O, onlar, of, ah
Aşnawut...Dinlemiş, işitmiş
Aşnaw.....Dinle
Aşon.....Yeri kazımak
Benna.....Olmuş, olmak
Ber.....Kapı
Binîz.....Diğeri
Bin.....Alt, altına

Biz.....Keçi
Boç.....Kuyruk
Boll(pes)...Sürü
Bown.....Bak
Bur.....Yemek yemek
Burr.....Süpürmek
Bi-nijn.....Diz
Bigeyr.....Gezmek, aramak
Biney.....Biraz
Bira.....Kardeş
Cad.....Hemen yerinde
Camat.....Cemaat
Cema.....Kucak
Çeron(en)...Otlaniyor
Ceyd.....Yer
Cinî.....Kadın, karı, avrat
Çî.....Şey
Cûwal.....Çuval

Çî.....Ne
Çix.....Kapı sesi
Dar.....Ağaç
Debar.....Geçim
Deme.....Geçmiş zaman
Derdere.....Karabeyanda
bir yayla ismi
Derg.....Uzun
Derxinge.....Dalgın, düşünce
li
Dest.....El
Destpey.....Başlamak
Dewlemend..Zengin
Dicey.....ikiye bölme
Dima.....Sonra
Erd.....Yer
Erzînsir.....Üstüne atlamak
Eyr.....Bugün

Finen.....Düşürmek	Nijnên.....Dizmek	Tirk.....Yarik
Gaz.....Bir ağız, ısırma	Nizdi.....Yakin	Ûmuş-eşmo.....Bu gece
Gelûreş.....Bir muntika ismi	Nome.....İsim	Varrad.....Kucak
Germî.....Sıcak	Nonpiser.....Üstüste koymak	Vate.....Söz, söylenmiş söz
Goz.....Ceviz	Nimac.....Sabah, şafak	Vaş.....Ot, çayır
Gozeyr(gozır)..Ceviz ağacı	Nimnon.....Saklıyor	Vecen.....Çıkarmak
Gûşt.....Et	Nimit.....Saklı	Veng.....Boş
Hawan.....Kaldır	Omow.....Gelmış	Verd.....Bırak
Ha tîya.....Burda	Onaken.....Böyle yapıyorum	Ver.....Önüne, ön
Hêga.....Tarla	Ownûn.....Bakıyor	Vêr.....Önce
Hellak.....O anda, o zaman, o an	Piser.....Biraraya, üstüste	Verg.....Yırtıcı hayvanlar
Herêy.....Dişil, çağrı ifadesi	Piyorin.....Hepsi	Vêrin.....Önceki
Hêrs.....Küs, küskün, asabi	Pûrud.....Vur	Veyn.....Gör
Hesîr.....Göz yaşı	Pixeyrî.....Baca	Veyşo.....Aç
Heta.....(a-e)kadar	Qal.....Laf	Vila.....Dağınık
Het.....Yan, yanına	Qamiş.....Kıymamak	Vince.....Karışık
Heyna.....Bir daha	Qer.....Köpek ismi	Vind.....Dur
Heş.....Ayı	Qirqîrey.....Bağırıp çağırma	Vinden.....Duruyorlar
Hind.....An, kadar	Qolik.....Sopa	War.....Yer, aşağıya, sahip
Hing.....Arı	Qom.....Boy	Ward.....Kalk
İngîşt.....Parmak	Quçalo.....Şömine	Wayşt.....İstemek
İngimî.....Bal	Quç.....Öbek	Welçek.....Bir tahıl ölçüsü
Kar.....İş	Qutik.....Köpek	Wenon.....Yüklemek
Kea(Kîya)....Yapmak eki	Rawkûn.....Yatmak	Wen.....Yemek
Ken.....Yapmak	Rayêr.....Yol	Werte.....Orta
Kêfli.....Neşeli	Ronişt.....Oturmuş	Wêz.....O, o da
Kerlûw.....Bir muntika ismi	Ricnên.....Yıkıyorum	Xebat.....İş
Kîşt-ey.....Yan, yanına	Sareymaser.....Başımızın üstüne	Xefton-xeftîyon...Çalışıyor
Kufkuf.....Oflanıp püflenmek	Sawen.....Sürtmek	Xura ver.....Kendi önüne
Kurn.....Ağaç içindeki boşluk	Sekea.....Ne yaptı	Xij.....Hücum, akın
Labîrek.....Fakat	Seken.....Ne(yapmak)	Yaron.....Şakacı
Lacek.....Erkek adam	Semed.....İçin	Yerî.....Şaka
Lisên.....Yalamak	Senî-n.....Nasil-sın	Yî ser.....Onun üstüne
Ma.....Biz	Simbore.....Sincap	Zêr.....Altın
Mek.....Yapma	Şêr.....Aslan	Zo.....Dil
Merdim.....İnsan	Şiknên.....Kırıyorum	Zonxu.....Dilimi
Merdim ma...Akraba, hısım	Şonon.....Sallanmak, hareketlenmek	
Merg.....Çimenlik, mera, otlak	Şaristo.....Şehir	
Meşt.....Yarın	Teber.....Dışarı	
Mîyown.....İçinde, arasında, ortasında	Temom.....Tamam	
Micîc.....İştah	Timtim.....Her zaman	
Naqursîk.....Çimdik	Tiya.....Buraya	
Nengu.....Tırnak	Tue.....Seni, sana	
	Tide.....İçinde	
	Tira.....Ona	

BÉBEXTÎYA SEYÎD Û FENEKÊN XEMGÎN

Felat DÎLEVÎN

Xemgîn gelek hêrs bûbû û xwîna wî bilind bûbû, hatibû tîtaleka serê wî û hindik mabû ku bi ruyê hecî bigire, wî bavêje bin lingên xwe û li ser zikê wî here û were. Hecî jî li hember vê hêrsbûyîna Xemgîn çil zer bûbû, bûbû wek şimayek û destêke xwe avêtibû ruyê xwe û hûtûyê xwe xwar kiribû. Dema gotinên Xemgîn xilas bû û wî xwest dest bavêje derî veke û xwe bavêje derve, sofi bi awirêke fedîkar û suçdar serê xwe piçek bilind kir û weha bersiva Xemgîn da:

-Baş e axa, min bide xatirê Xwedê û pêxember, min bide xatirê Hezretî Îmam Xumeynî yê mezin. Bi serê te û wan, bi şeref û namûs, deh roj şûnda ez dê werim mala te û deynê te bidim. Qusûrê min nenêre û min bibexşîne axa. Haydê xuda hafîz.

Wexta Seyîd "xuda hafîz" got, bi gotina xwe re destê xwe dirêjê Xemgîn kir; lê Xemgîn destê xwe dirêjê Seyîd nekir û bi awayeke enîçiqirî, tuj tuj li nav çavên Seyîd nêrî û bi gafên lez meşîya, ji nik Seyîd dûr ket...

Pîştî ku Xemgîn meşîya, Seyîd derîyê hewşê bi awayeke pît(guzim) girt û berebaş ber bi odê ve çû. Jina Seyîd Eysan

Xanim jî di şibaka mitfaxê de li wî dinêrîya. Wê, li ser qisedanê Xemgîn şibakê vekiribû û guhdarîya wan kiribû. Eysan dizanibû ku mêrê wê 30 hezar tu-menê Xemgîn nedabû û ji ber vê yekê bû ku Xemgîn bûbû du çar hatibû mala wan û heqê xwe xwestibû. Eysan Xanim jî, ji ber vê rewşa mêrê xwe pîrreciz bûbû û diqeheriya û ji mêrê xwe tiştêk fêhm nedikir. Wexta mêrê we hat ber derîyê odê ku derbasî hundûr bibe, eha di wê wextê de Eysan ji mitfaxê derket û bi lez hat nig mêrê xwe rawesta û weha gote wî:

-Seyîdê min, ez tu tiştêk ji vê rewşa te fêhm nakim. Min axaftinên zîlam guhdarî kir. Ma çima tu deynê wî nadi? Hemd û sena ji xwedê û Îmamê me yê mezin re be ku perên me jî hene û em muhtacê tu kesek jî nînin. Lê tu çima welê dikî? Heyran, hema sibehê rabe, here mala zîlam û perê cuwamêr bide; bila careke din nehêt mala me. Ez bi xwe pîr nerehet dibim. Çi bi serê te hatîye? De bibêje ez qurban, çi li te qewimîye?..

Gotina dawîyê hin ji devê Eysan xanimê derneketibû ku hema mêrê wê bi

hêrseke mezin qêrîya ser jina xwe û weha gote wê:

-De biteqize ji hemberê min. Tu bi çi heqî têkelê karê min dibî? Ji te re çi lazim e. Ma tu bi vê jinîtiya xwe ve aqil didî min? Ez deynê wî segbavî didim, nadin ji te re çi? haydê lez biteqize ji vir. Here karên xwe yên malê bike û eleqederê tiştên min neke; poza xwe jî nexer nav kar u barên min. De biteqize, ez careke din tiştên weha rijî u vala ji te nebihîsim. Ez dê zimanê te têkim welleh u billeh, temaamm..

Eyşan, li hember heqareta mêrê xwe pîr şeqiz bû, fedî kir, sor u sorçiko bû; serê xwe xist ber xwe û berepaş ber bi mitfaxê ve çû.

Xemgîn, dema giha ber deriyê hewşa xwe, ji kerban û qehran dikira biteqîya. Serê wî ber de bû û bi fikir u ramanên hur u kûr derbasî hundûr bû û li pêşîya eywanê tinuj da, paşê runişt. Dumaxa cixarê di her du kunikên nefê (pozê) wî de derdiket, bilind dibû û di nav porê wî de belawela dibû. Mêşek ji nefa wî bike-taya, dibû hezar wesle (perçe)..

Jina Xemgîn Amîne, tu carî mêrê xwe hewqas bi keder u kiser nedîtibû. Yekemîn car bû ku wê didît, Xemgîn cixare dikêşand. Helbet ev elameta xêrê nebû. Wexta Xemgîn derê hewşê vekir û kete hundûr, wê firaqan dişûşt. Amîne, ji ber vê rewşa mêrê xwe, firaqên ku di dest de nivco bûn, danî erdê û hema bi lez u bez ber bi wî ve çu, li nik wî runişt û dest bi axaftinê kir.

-Xêr e Xemgîn, çi qewîmiye? Înşelâh tişteke bêxêr nehatiye serê te. De

zû bibêj, min di meraqan de nehêle. Çi bûye? Nebê nûçeyeke (xebereke) xirab ji Tirkan hatibe?..

Xemgîn, nefeseke mezin li cixara xwe xist, paşê ji devê xwe derxist, girt desteke xwe û axîneke kûr kişand û weha bersîva jina xwe da:

-Xêr, mêr maye ma xanim, xanim. Ma tu nizanî ku ew bêşerefê sofi çi tîne serê min. Ev bû çend car e ku min dixapîne. Ez êdî bawer dikim ku ev rûreş naxwaze deynê min bide. Îro-sibê dibêje, lê paşîya rojan nahêt û nîyeta wî ya dayînê xûya nake. Xanim, welleh ez ditirisim ev segbav paşî paşî serê min têxe belayek, destê min bixe xwînê. Welleh u billeh min îro gelek bi zehmet xwe ragirt. Hindik mabû qezayek ji destê min derkeve. Dîsa min ji bo xatirê te û keça xwe, xwe zept kir. Ma ez neqehirim dê kî biqehere. Ma êdî çi biqewîme. Ma ez na, tu bibêj; 30 hezar tûmen ji bo me pereyê hundik e? Min xwîn û xweydana xwe rijand, bi mehhan hewqas zehmetîyan kêşand û nûha ev bênamûsê sextekar dixwaze li min bade, bêbextiyê bike. Welleh xanim, êdî tu bawerîya min bi van sofiyan, hecîyan, seyîdan, melayan û dîndaran nema ye. Ma yekê gawir jî tişteke weha tîne serê mirov. Ax, axx.. Ez çawa hatim ketim ber darîyê van rûreşan..

Amîne hema destên xwe avête destên Xemgîn, wî hembêz kir, piçek wî amoş kir û weha lê zivirand:

-Devê xwe bi xêr veke û tiştên weha neyne aqilê xwe. Dibe ku perê cuwamêr hezir tunebe, ango destê wî di ten-

gasîyê de ye. Ma insanetî mirîye. Helbet ew di vî emrê xwe yê kal de dê te nexapîne û bêbextiyê li te neke. Piçek jî sebir bike. Bi sebrê mirov digîhîşe miradê xwe. Ez bi qurban, behsa xwîn û kuştinê miştinê jî qet qet neke. Ma tu xwe ji bir dikî, tu li welateke çawa diji!.. Tu li Îranê diji, li Îranê.. Tu dizanî ku li vir qanûna şerîetê heye. Piyên sofî êdî li ber gorê ye û xwîna wî jî nake pênc perê. Ger tu tişteke pê bikî, welleh ewê mela jî te bikujîn. Mirin ji bo sofî êdî îd e. Tu çawa tiştên weha tînî ber çavên xwe? Sebir bike, inşallah paşîya sebrê selamet e. De rabe ser xwe, em herin mitfaxê, ez ji te re çayeke giran çêkim. Tu jî piçek ji xwe re vezele da ku kerbên te belav bibe. De rabe canê min, evîndarê ber dilê min...

Amîne destên Xemgîn girt û wî rakir ser piyan. Paşî wî hembêz kir, ramûsanek da pê û ber bi mitfaxê ve bir. Ji ber ku ew jî Faris bû, Ji van kirinên sofî pîrr diqehirîya. Lê wê, vê qehrandina xwe zêde nedida nîşandan û xîret dikir da ku piçek kerb û kelemên Xemgîn bireve, hêrsên wî dakeve. Bo vê yekê wê pîrr moral da Xemgîn û çî ji destê wê dihat, textîr nedikir. Bêguman, tişteke din jî ji destê pepûka reben nedihat. Wê di dilê xwe de çîrên sofî dikir û hezar nîfir jê re digot.

Her çiqas ji bo Xemgîn deh roj hindik nebû jî, dîsa roj bi bayê bezê li pey hev u du diçûn. Domandina deh rojan jî pîrr neajot û tewa bû. Lê tu

hes ji Seyîd derneket. Di wan deh rojan de Xemgîn, hindik be jî xwedî hêviyeke qels bû. Wî car carna di dilê xwe de rêpanê Seyîd dikir. Lê piştî ku deh roj tewa bû û ê tu hes ji Seyîd derneket, êdî Xemgîn bi tevayî umûda xwe ji Seyîd birî. Wî du-sê rojên din jî sebir kir, lê çî Seyîd û çî hal..Derdê serê derdan, li bazarê, li sukê an li xîyabanan, li tu derî Seyîd xûya nedikir. Mirov digot qey erd qelişîye û Seyîd tê de xeriqîye. Piştî ku pênc roj jî ser qewlê wan ket, Xemgîn vê rewşê bi xanima xwe re qise kir. Li ser pêşneyara Amîne, heft roj piştî qewlê wan, Xemgîn çû mala sofî.

Dema Xemgîn sê car li zengila derîyê Seyîd xist, li pişt derî dengê xanima Seyîd hat û pîrsî da ku kî ye li derî dixê. Li ser bersîvdana Xemgîn, Eysan xanim derî vekir. Xemgîn pîrsa Seyîd kir. Lê Eysan xanim got ku çûye gund û hin nezivirîye. Wê soz da Xemgîn ku dema Seyîd bizivire, ewê wî bişîne mala Xemgîn. Xemgînê bêçare carek din destvala û hustûxwar zivirî mala xwe.

Xemgîn ji kerban dikir ku biteqîya. Di navbeynê de deh rojên din jî derbas bû; lê li tu derî sofî xûya nedikir. Xemgîn li her derî li sofîyê xwe digerîya. Ew ji ber ku di wan rojan de bêkar mabû, perên wî jî êdî li ser qedandinê bû. Piştî 15 rojên din Xemgîn salixê sofî girt ku hatîye û li mala xwe ye û ji tirsan newêre bigere. Xemgîn çend rojên din jî sebir kir û dema 20 roj derbas bû; ew êvarek çû ber derê mala sofî û li zengila wî xist. Wî dema cara pêncan li zengilê xist, sofî ji neçarî derî vekir. Berîya ku Xemgîn dest bi axaftinê bike,

sofi weha gote wî:

-Mal avayo, di vê seetê de dijminê mirov jî navêje ber derîyê mirov. Ma tu nikaribû sibehê bîyanî bihataya ?

Sofi, hin dixwest axaftina xwe bidomîne. Lê Xemgîn ji sinêran, zêdetir tehemul nekir û weha gotinên sofî birî:

-Helal be ji te re sofî! Tu bi çi ruyî dikarî weha li hemberê min biaxifî. Ma tu qet fedî û heya nakî ? Tu ji vî rûyê xwe yê spî jî şerm nakî ? Tu çiqas sextekar î, bêbext î... Û derdê serê derdan, ji hatina min a vir re jî eciz dibî. Ma qey ez ji kêfa têm vir. Deynê min bide û ez qet naxwazim zêde ruçikê te bibînim. Bi rastî, di bedêla te de ez şerm û heya dikim. De bibêje, tu çima ji sozê xwe re sadiq ninî ? Tu çima nehatî mala min; te got deh rojên din, deh roj eva mehek. Ma paşîya rojên te ewê kengê bihêt ?

Seyîd jî zêdetir hêrs bû û weha gotinên Xemgîn birî:

-Min pere peyda nekir û bo vê yekê ez nehatim mala te. Eha canê min ji te re. Tu dikarî çi bi min bikî ? Ma tu dê ji bo peran min bikujî ? Hela hêrsbûn û heqareta wî binêre.. Tu ji newalê hatî, bûyî xwedîyê malê. Derdê serê derdan tu zilut hatî vir, bi keçikek Faris re zewicî û bûyî xwedî mal û kar jî. Wek macirekî tu çawa dikarî di ser min de biqirî û hewqas heqaretan bikî ? Ma tu xwe li çîyayê xwe dihesibînî ? Careke din jî ez te li ber derê xwe nebînim. Ez dê gazîyê polêsan bikim û te bidim kutandin da ku tu şîrê dîya xwe ji bîr bikî. Dema perên min hebe ez dê bînim bidim te. Tu têgihîştî? Haydê, zêde min eciz neke, yal-

lah!..

Seyîd, bi gotinên xwe yê dawîyê ve derî li ser Xemgîn girt û Xemgîn li derve ma.

Li hember vê qisedanên sofî, ji qehran hindik mabû Xemgîn dewxêlo bibe. Hemû laşê wî dilerizîya. Ew qet nikaribû li pîyan raweste. Hema li ber derî wî tinuj da, paşê runişt. Bi her du qestên xwe serê xwe girt. Qederê pênc deqîqe weha serî di ber de runiştî ma û bêhemdê xwe girîya, girîya..Ew bûbû wek dîkekî ser jêkirî û li erdê dipirpitîya.. Mirov xencerek lêxistaya, dilopek xwîn jê nedihat. Piştî der dora deh deqîqe derbas bû, wî piçek hişê xwe top kir, cixarek derxist, vêxist. Du-sê nefes lê xist û hêdî hêdî rabû ser xwe û bi gafên sisto misto ber bi mala xwe ve meşîya..

Wî wek mirovekî serxweş ku nikaribe li pîyan bisekine, bi zehmetî xwe gîhand hewşa xwe. Wî bi zehmetî derî li pey xwe girt û hema xwe avête erdê û bi dengeke bilind girîya, girîya.

Bi dengê girîna Xemgîn ve Amîne ji nav livînan rabû û bi bayê bezê hat nik Xemgîn rawesta. Rebena pepûk heyîr û matmayî mabû. Xemgîn li erdê, dirêşketî dipirpitîya. Amîne xwe avêt ser wî, wî hembêz kir û weha jê pirsî:

-Oyy..ooyyy...Ez bi heyran û qurban. Ez texmîn dikim ku wî bêserêfê sextekar dîsa te destvala şandîye. Piçek were ser xwe ez bi qurban..Xwedayê Alemîn îşşallah dê bela serê wî bide. De rabe, rabee..Wek zarokan xwe li erdê negevizine.. Ma tu ne mêr î ?Piçek li xwe veeqile. Tiştên serê cuwa-

mêran. De rabe ser xwe, dê dengê te here cînanan. Di vê seetê de, dê cînar şîyar bidin..

Xemgîn, qet nedixwest ku rabe. Wî teselîya xwe tenê di girînê de dibû û her weha derd u kulê xwe ji hundirê xwe derdixist derve.

Amîne li nik Xemgîn runişt; serê wî piçek bilind kir, linga xwe ya çepê dirêj kir, xist bin serê wî, jê re kir balgîyek û bi her du milan wî hembêz kir. Bi destê xwe porê Xemgîn miz da; bi destê din du qumçeyên (pişkoken) içlikê wî yên jorîn vekir. Ji singê wî ta hustû û ser u çavê wî tev da, miz da, xweydana wî paqij kir. Paşî ji porê serî ta navokê maç kir, maç kir û devê xwe xist guhêkê wî, bi dengeke pîrr pîrr hêdî lavelav kir; xwe qurban û heyran kir. Da ku Xemgîn girîna xwe bisekinîne, rabe ser xwe û digel hev herin hundur. Amîne, wek dayîkeke kezebşewitî ku çawa mîndalê (zarokê) xwe amoš dîke, jê his dîke û dil pê dişewitîne; ji mêrê xwe re welê kir. Ev rewş û kirinên Amîne li ser Xemgîn tesîrek gelek mezin hişt û wî hêdî hêdî girîna xwe birî û bersiva hembêzkirin û ramûsana wê da. Hêdî hêdî ew digel hev rabûn ser xwe; milên xwe di bin çengan de li hev u du pêçan û ber bi odeya xwe ve bi gafên piçuk meşîyan.

Dema ew di deriyê eywanê de ketin hundur, Amîne bi lez xwar bû, destên xwe avête piyên mêrê xwe da ku bi hêsartirîn solên xwe derxîne. Piştî ku çikalan (solan) ji piyê Xemgîn derxist; ket bin çengê wî û ber bi livînê ve çûn. Dema

Xemgîn li ser doşekê vezelîya, careke din dilopên histiran wek barana bûharê hurik hurik ji alîkên çavên wî hat xwarê, xwe di her du aliyên hestîya nefê de berjêr diniqutîya. Xemgîn ji kûrahîya cegeran ve axîneke kûr kişand û bi dengeke nizim dest bi axaftinê kir.

-Axx, aaxxx...! Xanim tu dîzanî îro çi bi serê min hatîye ? Xwezî ez kerekî aşvanek bama; bila ez mirovekî ji netewe yeke dîl (êşîr) nebûyama. Dê aşvan her roj barê min li min bikiraya; li min sûwar bubûyaya. Lê dê aşvan qedr û qîmeta min jî bizanibîya. Xwezîya ez seyekî (kuçikekî) ber şivanê pezan bibûma; lê ez endamê miletekî bindest û kolonî nebûyama. Belam qedr û qîmeta lawîrek (heywanek) ji ya mirovekî kole pirtir e. Jibo miroveke kole tu qîmetek tune ye. Berî her tiştî tu maf û heq û huquqê koleyan tune ye. Tenî û tenî mafekî wan heye ku dibê ji koledaran re koletîyê bikin. Binêr xanim! Nûha ez û tu zewcandî yî, me keçikek ji heye û em malbatek in. Lê ez û tu ne wek hev in. Tu xudan dewlet î, xudan alî, xudan erd î, xudan dîrok î, xudan qedr u qîmet î û werhaşilî tu xudan her tiştî, Lê ez ?.. Ez ne weha me. Ez xudan tu tiştekan nînim. Nûha pasdar bête ji min bistînin û çi bixwazin bi min bikin; ezê çi bikim ?

Li wir Xemgîn gotinên xwe tewa nekiribû hîn; Amîne gotinên wî birî û weha gote wî:

Berdewam dîke

DÎLAN

Îro bejneke li bilind
Min dît li çîya hatî
Dîlan bû deng û qêrîn
Xort û keçan şidandî

Min lê meyze kir delal
Rojekî şahî zelal
Li wê digirsin heval
Buk li wê xemilandî

Devê bukê wekî gul
Sor u sipî çav bikîl
Rewşe ji bejnê da dîl
Li dinê ew neqandî

Çûm wde min kir silav
Tev de çem û kanî û av
Ji bukê teht bihna gulav
Li Zexros, Metûn û Cudî

Ser şoşanyê girti bû
Xortekî jîr û dil bû
Min nav nezana kî bû
Destmal li dest dihejandî

Awîrên wî wekî şêr
Xençer li ber ji zîv û zêr
Durê tev gernas û mêr
Li dîlanê jêhatî

Min gelek jêra kir xem
Ew pehlewane ser germ
Mêrtir ji Guhderzî Rustem
Li çek û rexta pêkhatî.

Min got ji min ra bêjin
Ji bo çîye ev pêjin
Tev rabûne mêr û jin
Dilê me pê helandî

Bi dengî bilind û az
Bang dikirin serfiraz
Tev de mîna hev dilxwaz
Li ser wê şewra partî.

Gotin em tev de Kurdin
Kur û keçên koy Medin
Li vê reqsê ser bilindin
Çima tu dereng hatî

Min got belê buk kîye
Linav xwîne sor bûye
Hêja li wan keç bûye
Ma zavê ew revandî

Gotin çar kenar neyar
Ser singa me hezar sal
Ew Kurdistan dîldar
Me stand ji wan zehmetî

Bi milyon ew şehîd
Me kirin gohrî tev egîd
Em Kurd li şopa Kurdistan
Nû gîhan rêka azadî

Bi dilê pêt min kir of..
Ser min rabû tirs u of
Xelas bin em ji hirç û hov
Bijî ew roja şadi.

Dilpêt Jêlî

BİR DAHA

Birgün gelecek kanımızla yeşerecek bu yol,
 Zaferimizle bitecek birgün bu savaş.
 Bir daha karagözlü gençler toprağa girmeyecek,
 Kınalı saçlı analar ağlamayacak.
 Bir daha kara bulutlar üzerimizde gezmeyecek,
 Karabulutlar yağmur olup yeşerecek.
 Bir daha kan akmayacak Botan'dan-Behdinin'a doğru,
 Zozanlar mezar dolmayacak o zaman.
 Bir daha çocuklar soğuktan-açlıktan ölmeyecek,
 Dalgalanacak yükseklerde **Vatan Güneşim**.
 Bir daha tarih tekerrür etmeyecek ülkemde,
 İşte! O zaman özgür olacak Kürdistan!

Bêrtî/İSVİÇRE

DİCLE'DE UYANIŞ

Uzun, upuzun anlar gibi seyreden,
 bekleyişlere dönüştü
 bakışların
 Tutsaklanmış baharlarımızın bir kesiti gibi
 Akışı gibi, yolu Lozan büyüyle parsellenmiş
 Fırat'ın
 Bir bekleyişe dönüştü bakışlarında
 Sevdamız
 Ve acılı bir gülüştür dudaklarında
 Qeladizê
 Miladi köleliklere inat,
 Söylenmemiş bir şarkı gibi
 Düşlerimizden bir gökkuşağıdır, başındaki
 Kordela
 Ortadoğunun güzeli!
 Sevgilim Kürdistan!
 Bir isyan uğultusu koparıyor
 Bakışların şimdi.
 Yüreğimin bulutlu kütlelerinde
 Ve baran olur, seller akar Dicle
 vadilerinde.
 Alır sürükler beni,
 Bingöl yamaçlarından kopmuş
 bir çimen gibi
 Bir gece yarısı ansızın,
 Veya bir Şafak Vakti
 Vurur beni Babilonya kıyılarına
 Ve işte o an,
 Diclede uyanırım
 uzun tutsaklıkların
 uykularından.

Salih ÖZÇELİK

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne karşı ABD'nin yarattığı nükleer tehlikeye ilişkin olarak yapılan ve altında Suriye Komünist Partisi, Irak Komünist Partisi, Suudi Arabistan Komünist Partisi, Ürdün Komünist Partisi, Devrimci Filistin Komünist Partisi, Türkiye Komünist Partisi (Birlik), Türkiye Komünist Emek Partisi, Ürdün Sosyalist Arap Baas Partisi, Irak Kürdistan Emek Partisi, Irak Demokratik Platform, Kürdistan İşçi partisi, Kürdistan Demokratik Halk Partisi, Kürdistan Sosyalist Hareketi, 16 Haziran Hareketi, THKP/C Acil, Bahreyn Halk Kurtuluş Cephesi, Lübnan Komünist Partisi, Umman Halk Kurtuluş Cephesi, Filistin Kurtuluş Demokratik Cephesi, Polisario Cephesi, Devrimci Sol, Emel Hareketi, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, Suriye Sosyal Milli Partisi, Kuzey Kore Demokratik Ulusal Cephe imzaları bulunan bir açıklamayı aşağıda yayınlıyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin birkaç ay içerisinde nükleer silah üreterek, Büyük Okyanus ve Asya kıtasının güvenliğini tehlikeye atacağı bahanesiyle, sürdürdüğü saldırgan kampanyalarını halklarımız adına kaygıyla izliyor ve kınayıp reddediyoruz.

Pentagon, Kore'nin dünya çapında kuşatılmasını, saldırı ve baskı kullanılmasını hedeflemek için, uluslararası bir pakt oluşturmak faaliyetlerinin yanısıra, bizzat Kore üzerinde alçak uçuşlarla özel birimler saldırısını kullanabileceğini söylemektedir.

Herkes tarafından bilinmektedir ki, Kore yarımadasında nükleer tehlike, Kore'nin nükleer üretimde bulunmasından değil, Kore'nin kuzeyinde, sayısı 1720'yi bulan Amerikan nükleer silahlarının varlığından kaynaklanıyor.

Demokratik Kore, nükleer silaha sahip olmadığını, böyle bir şeye niyeti dahi olamayacağını defalarca söylediği gibi, bu silahların üretilmesine gücünün olmadığı da açıktır. Tüm bunlarla birlikte Demokratik Kore, nükleer arama da dahil, her türlü anlaşmaya ha-

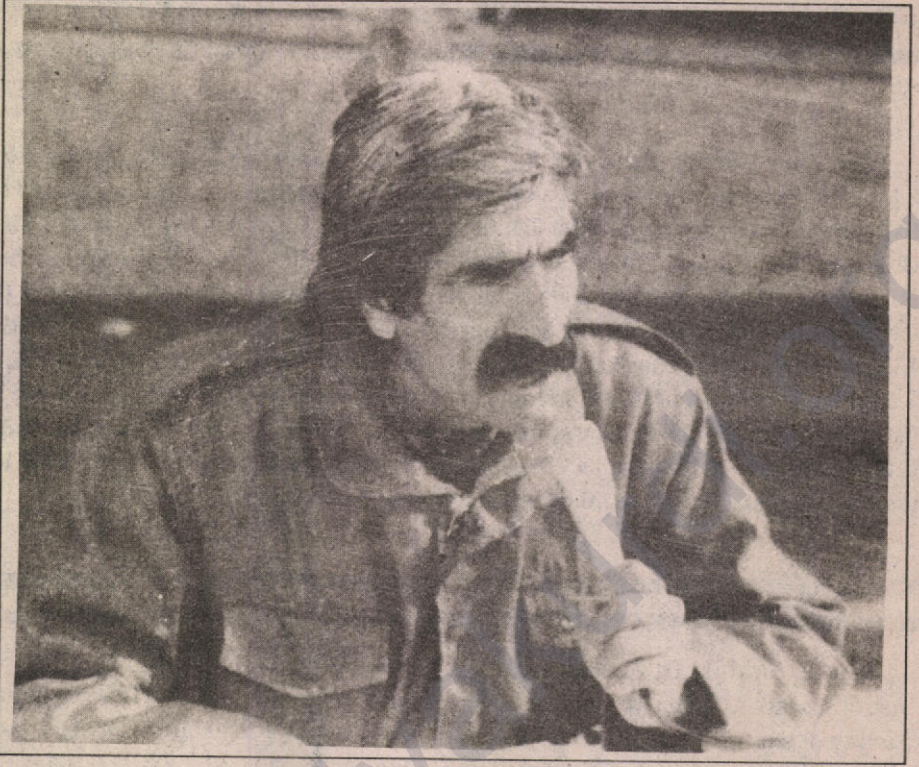
zır olduğunu da açıklamıştır.

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Kore ve Asya halklarını nükleer faciadan kurtarmak için, 30-7-1991 tarihinde Kore yarımadasının nükleer silahlardan temizlenmesi önerisini öne sürdü. Bunun gerçekleşmesi için, birinci ve mantıksal adımın Amerika nükleer silahlarının Kore'nin kuzeyinden çekilmesi olduğu açıktır.

Yukarıda imzaları bulunan ulusal hareket ve örgütler olarak, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin Kore yarımadasının nükleer silahlardan boşaltılmasıyla ilgili önerisini onaylıyoruz ve bu önerinin pratik bir duruma getirilmesi için verdiği mücadeleyi destekliyoruz.

ABD'nin nükleer silahlarını Kore'nin kuzeyinden çekmesini, havadan, karadan ve denizden sürdürdüğü nükleer tehditlerin durdurulmasını istiyor ve Demokratik Kore'ye tek taraflı "nükleer arama" dayatmasını kınıyor, tüm dünya kamuoyuna gelişmelerle ilgili duyarlı olmaya çağırıyoruz.

9.12.1991

URFAN ALPARSLAN (1945-.....)

MEHMET ÜRÜN
(1955-.....)

MEHMET LEVENT
(1961-.....)

Anılarını Mücadelemizde Yaşatacağız!...

Arkadaşları/ORTADOĞU

FIRAT-DİCLE YAYINLARI

KÜRTLER VE KÜRDİSTAN TARİHİ

BOTAN AMEDÎ

15.000TL

AŞİRETEN ULUSALLIĞA DOĞRU KÜRTLER

HASAN YILDIZ

20.000TL

SİPAN I (HELBESTÉN KURDÎ)

SİPAN XİZAN

12.000TL

QAZİ MEHEMED

**KÜRDİSTAN DEMOKRATİK CUMHURİYETİ'Nİ
46. YILDÖNÜMÜNDE KUTLUYORUZ.**